

ГРАД ВРАЊЕ

ЛОКАЛНИ АКЦИОНИ ПЛАН
ЗА СОЦИЈАЛНО УКЉУЧИВАЊЕ РОМА И РОМКИЊА
У ГРАДУ ВРАЊУ
2026-2028.

Врање, 2026.

САДРЖАЈ

Листа скраћеница	4
1. УВОД	5
1.1. Методологија.....	6
2. СТРАТЕШКИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР	9
2.1. Међународни и национални стратешки и правни оквир	9
2.2. Локални плански оквир и јавне политике	11
2.2.1. Претходни ЛАП за социјалну инклузију Рома и Ромкиња	17
2.3. Локални институционални оквир	18
3. АНАЛИЗА СТАЊА.....	21
3.1. Општи подаци о граду Врању	21
3.1.1. Географски подаци.....	21
3.1.2. Историјски подаци	22
3.1.3. Демографски подаци	23
3.2. Подаци о ромској националној мањини	25
3.2.1. Образовање	27
3.2.2. Запошљавање	32
3.2.3. Становање	37
3.2.4. Здравствена заштита	46
3.2.5. Социјална заштита.....	48
3.2.6. Борба против дискриминације	50
3.2.7. Партиципација	52
3.3. Пројектне иницијативе на локалном нивоу	53
4. SWOT АНАЛИЗА	54
4.1. Образовање	55
4.2. Запошљавање.....	57
4.3. Становање.....	58
4.4. Здравствена заштита.....	60
4.5. Социјална заштита	61
4.6. Партиципација.....	63
4.7. Борба против циганизма и дискриминације.....	64
5. ЦИЉЕВИ И МЕРЕ	66

6. АКЦИОНИ ПЛАН	69
7. ОКВИР ПРОГРАМСКОГ БУЏЕТА АКЦИОНОГ ПЛАНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЛАП-а	107
7.1. Пројекти за које се обезбеђују средства из других извора (донатори и остали) 114	
8. ОКВИР ЗА ПРАЋЕЊЕ, ВРЕДНОВАЊЕ УЧИНКА И ИЗВЕШТАВАЊЕ О СПРОВОЂЕЊУ ЛАП-а	116

Листа скраћеница

ДЗ	Дом здравља
ДКР	Дом културе Рома
ЕУ	Европска унија
ЈЛС	Јединица локалне самоуправе
ЈП	Јавно предузеће
КЗМ	Канцеларија за младе
КЛЕР	Канцеларија за локални економски развој
ЛАП	Локални акциони план за социјално укључивање Рома и Ромкиња града Врања
МТ (Мобилни тим)	Мобилна јединица за социјално укључивање Рома и Ромкиња на локалном нивоу
НСЗ	Национална служба за запошљавање
ОЦД	Организација цивилног друштва
ОШ	Основна школа
Пројекат	Пројекат „Подршка одрживим услугама социјалне заштите у заједници и политикама укључивања на локалном нивоу” – Пројекат ИПА 2020
РС	Република Србија
РГ	Радна група за израду ЛАП-а за социјално укључивање Рома и Ромкиња
РРА	Регионална развојна агенција
СКГО	Стална конференција градова и општина
Стратегија	Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2022. до 2030. године
СШ	Средња школа
ЦК	Црвени крст
ЦСР	Центар за социјални рад
ЦРЛУСЗ	Јавна установа Центар за развој локалних услуга социјалне заштите Врање
ПА	Педагошки асистент
ПУ	Предшколска установа
ПВО	Предшколско васпитање и образовање

1. УВОД

Локални акциони план за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Граду Врању (у даљем тексту: ЛАП) представља документ јавне политике локалног нивоа којим се, у складу са Законом о планском систему Републике Србије, планирају правци деловања Града Врања у области социјалног укључивања Рома и Ромкиња, као и конкретне мере и активности којима се настоји побољшати садашњи положај припадника ромске заједнице, уз јасне механизме помоћу којих се може пратити остваривање дефинисаних циљева.

Овај Локални акциони план представља део напора које локална заједница чини током низа година са основним циљем смањења јаза који постоји између Рома и осталих припадника локалне заједнице. Његова сврха је да на организован, координисан и мерљив начин усмери локалне политике ка смањењу неједнакости и већој доступности права, услуга и развојних могућности за Роме и Ромкиње на територији Града Врања.

Локални акциони план почива на анализи релевантних националних стратешких докумената, локалних података и процени потреба ромске популације на подручју града Врања. Полазни стратешки оквир за израду ЛАП-а чини Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године (у даљем тексту: Стратегија), која је усаглашена са Законом о планском систему. Стратегија и у фокус ставља области образовања, запошљавања, здравствене заштите, становања, социјалне заштите, сиромаштва, борбе против дискриминације, и повећања партиципације ромског становништва.

Локални акциони план је израђен кроз широк партиципативни и партнерски приступ који ће бити примењен и у процесу његове реализације, праћења и извештавања. Град Врање намерава да у реализацију дефинисаних циљева и активности укључи све релевантне актере из локалне заједнице, као и да сарађује са градским и републичким институцијама које се баве унапређењем положаја Рома као и са релевантним донаторима на реализацији овог плана.

Циљ је да овакав приступ постави основ за оптималан квалитет резултата који се очекују реализацијом планираних активности и мера, на којима ће све заинтересоване стране и релевантни партнери радити у континуитету у наредном периоду.

На локалном нивоу, овај документ се ослања на плански и институционални оквир Града Врања, пре свега на План развоја града Врања 2021–2030, али и на до сада успостављене механизме и праксу планирања у области инклузије Рома и Ромкиња.

ЛАП за Град Врање треба да обезбеди да се локалне мере не задрже на нивоу општих намера, већ да буду преточене у јасно дефинисане циљеве, мере и активности, са реалним роковима, проверљивим показатељима и оквиром финансирања. На тај начин се ствара основ за боље повезивање рада градске управе, установа, јавних служби и других релевантних актера, као и за одговорније праћење резултата и извештавање о постигнутим ефектима.

Израда овог ЛАП-а реализована је у оквиру пројекта „Подршка одрживим услугама социјалне заштите у заједници и политикама укључивања на локалном нивоу” – Пројекат ИПА 2020 (Пројекат).

То је трогодишњи пројекат који финансира Европска унија, тело за уговарање је Министарство финансија – Сектор за уговарање и финансирање програма из средстава Европске уније, надлежно министарство за реализацију пројекта је Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, а Стална конференција градова и општина – Савез градова и општина Србије (СКГО) задужена је за имплементацију Пројекта.

Локални акциони план је израдила Радна група за израду ЛАП-а, уз стручну помоћ СКГО експерата. Радна група за израду ЛАП-а основана је 10.10.2025. године, а чланови радне групе који су учествовали у изради ЛАП-а су:

- Саша Стаменковић, члан Градског већа Града Врања, председник Радне групе;
- Драгана Накић, представница Националне службе за запошљавање;
- Сања Димић, представница Црвеног крста;
- Мирољуб Демковић, представник Здравственог центра;
- Славица Станојевић, ЈУ Центра за социјални рад;
- Тијана Николовска, Одељење за друштвене делатности;
- Тања Ивановић, Одељење за привреду и економски развој;
- Драгана Димитријевић, Одељење за буџет и финансије;
- Анђела Станковић, Одељење за имовинско правне послове и комунално стамбене делатности;
- Маја Додић, Одељење за друштвене делатности;
- Рикардо Асановић, педагошки асистент;
- Каја Раимовић, педагошки асистент;
- Милева Рамчић, педагошки асистент;
- Саманта Павловић, педагошки асистент;
- Мевлида Демић, педагошки асистент;
- Тереза Шаиновић, представница Ромског културног центра;
- Оливера Куртић, представница ОЦД;
- Звездан Рамић, медијатор, наставник ромског језика.

1.1. Методологија

Методолошки, израда овог ЛАП-а заснива се на методологији¹ коју је СКГО развила у оквиру програма „ЕУ подршка инклузији Рома – Оснаживање локалних заједница за инклузију Рома“, а која је до сада примењена у више од 30 јединица локалне самоуправе. Ова методологија усклађена је са Законом о планском систему, као и са Уредбом о методологији управљања јавним политикама, анализи ефеката јавних политика и прописа, те садржају појединачних докумената јавних политика. Методологија је, у складу са наведеним приступом, обухватала следеће фазе: припремна фаза, анализа стања, дефинисање жељене промене, утврђивање циљева и мера, израда акционог плана и оквира програмског буџета, као и успостављање система праћења, вредновања и извештавања.

Израда нацрта ЛАП-а обухватила је спровођење више фаза у процесу стратешког планирања, и то:

- 1) израду анализе стања, укључујући SWOT анализу, у седам приоритетних области које је радна група одабрала при дефинисању обухвата ЛАП-а: образовање, запошљавање, становање, здравствена заштита, социјална заштита, борба против циганизма и дискриминације, и партиципација;
- 2) дефинисање визије, општег циља и посебних циљева за сваку од приоритетних области, уз утврђивање индикатора за праћење учинка;
- 3) утврђивање мера које доприносе остваривању постављених посебних циљева, такође уз одговарајуће индикаторе за мерење учинка;

¹ „Водич за припрему, буџетирање и праћење локалног акционог плана за инклузију Рома“, СКГО, 2019.

- 4) израду акционог плана, којим су мере детаљно разрађене кроз називе активности, носиоце и партнере у спровођењу, временски оквир, као и потребна финансијска средства за реализацију активности према изворима финансирања.

У методолошком смислу, ЛАП је припремљен на основу анализе релевантних националних и локалних докумената, расположивих статистичких и административних података, увида у капацитете локалних институција и механизма, као и кроз консултације са релевантним актерима, укључујући представнике ромске заједнице. Аналитички део тако приказује детаљно стање по областима, али и кључне узроке искључености, расположиве ресурсе и ограничења за спровођење мера на локалном нивоу.

Полазна методолошка правила у формулисању мера и активности су:

- јасна веза између проблема, циља, мере и активности;
- мерљивост показатеља;
- одређивање одговорних носилаца и партнера;
- временска одређеност; као и
- усклађеност са расположивим или планираним буџетским средствима.

У том смислу, свака мера у ЛАП-у треба да буде спроводива у оквиру надлежности локалне самоуправе, и проверљива кроз редовно праћење остварења резултата и исхода.

Током припреме нацрта ЛАП-а, одржано је више састанака и радионица радне групе, као и су следећи састанци, радионице и догађаји:

- Уводна једнодневна радионица – одржана је 17. септембра 2025. године и том приликом је усаглашена методологија за израду ЛАП-а и договорен временски оквир и план активности.
- Радионица за развој ситуационе анализе са SWOT анализом је одржана 13. октобра 2025. На овој радионици урађене су SWOT анализе за седам области: образовање, запошљавање, становање, здравствена заштита, социјална заштита, борба против циганизма и дискриминације, и партиципација;
- Фокус група са представницима ромске заједнице за усаглашавање налаза ситуационе и SWOT анализе одржана је 24. октобра 2025, када је урађена допуна SWOT анализе и одржана дискусија о кључним проблемима и приоритетима за решавање у свих седам наведених области.
- Дводневна радионица за дефинисање општег циља, посебних циљева и мера – одржана је 02. и 03. децембра 2025. године и на њој су дефинисани општи циљ, посебни циљеви и мере у оквиру посебних циљева.
- Дводневна радионица за израду предлога нацрта ЛАП-а одржана је 08. и 09. децембра 2025. године. На овој радионици идентификовани су пројекти и активности за претходно дефинисане мере, а за сваку активност/пројекат утврђени су: носилац и партнери, временски оквир, потребна финансијска средства по изворима финансирања, индикатори са базним и циљним вредностима и извори верификације.
- Друга фокус група са представницима ромске заједнице одржана је 12. фебруара 2026. године. Представницима ромске заједнице представљени су предложени пројекти и активности које је дефинисала радна група у свих седам области, а потом су прикупљени коментари и предлози за њихову дораду, односно предлози за нове пројекте и активности
- Јавна расправа на којој је јавности представљен предлог финалног нацрта ЛАП-а одржана је 19.05.2026.

Консултације са заинтересованим странама и представницима ромске заједнице представљале су континуиран и саставни део процеса израде ЛАП-а. Оне су спровођене од самог почетка израде документа, паралелно са процесом стратешког планирања, са циљем да се обезбеди што потпунији увид у стварне потребе, проблеме и приоритете ромске заједнице, као и да се предложена решења ускладе са доступним ресурсима и могућностима локалне заједнице.

Основни циљ консултација био је прикупљање релевантних информација о постојећем стању у областима социјалне инклузије ромске националне мањине, боље разумевање идентификованих изазова, као и утврђивање приоритета за деловање у наредном планском периоду. Поред тога, процес консултација омогућио је прикупљање мишљења, ставова, предлога и сугестија у вези са предложеним мерама, активностима и пројектима, како би се у што већој мери уважила перспектива ромске заједнице и других релевантних актера.

Представници ромске заједнице били су непосредно укључени у рад Радне групе за израду нацрта ЛАП-а, а активно су учествовали и у консултативним активностима које су организоване током читавог процеса. Консултације су спроведене кроз две фокус групне дискусије, одржане 24. октобра 2025. и 12. фебруара 2026. године, затим кроз припрему заинтересованих представника ромске заједнице за учешће у јавној расправи, као и кроз њихово учешће на јавном догађају током процеса јавне расправе, на којем је нацрт ЛАП-а представљен свим заинтересованим странама.

Процес консултација обухватио је и прикупљање коментара, предлога и сугестија након израде сваке радне верзије анализе, као и нацрта ЛАП-а. На тај начин омогућена је додатна провера налаза ситуационе анализе, као и унапређење предложених опција, мера и решења дефинисаних на састанцима Радне групе.

Оваквим приступом обезбеђено је да документ јавне политике буде заснован на реалним потребама заједнице, провереним налазима и доприносима свих релевантних учесника, уз настојање да се у највећој могућој мери уважи перспектива самих корисника планираних мера.

2. СТРАТЕШКИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ОКВИР

2.1. Међународни и национални стратешки и правни оквир

Локални акциони план за социјално укључивање Рома и Ромкиња Града Враћа заснива се на међународним, европским и националним документима који утврђују обавезу унапређења равноправности, смањења сиромаштва и дискриминације, као и већег учешћа Рома и Ромкиња у друштвеном животу. На међународном нивоу, за овај документ су нарочито релевантни Агенда 2030 за одрживи развој, Оквирна конвенција за заштиту националних мањина Савета Европе, као и ЕУ Стратешки оквир за једнакост, укључивање и учешће Рома до 2030. године. Ревидирана национална Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња 2022–2030 изричито је усклађена са ЕУ стратешким оквиром и Познањском декларацијом партнера Западног Балкана о интеграцији Рома и Ромкиња у оквиру процеса проширења Европске уније.

Национални стратешки темељ овог ЛАП-а представља Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године, којом су утврђени приоритетни правци деловања у областима образовања, запошљавања, здравља, становања, социјалне заштите, антидискриминације, као и јачања учешћа ромске заједнице. Стратегија је заснована на постојећим стратешким, правним и институционалним ресурсима. Институционални ресурси за припрему, спровођење, праћење и процену Стратегије су Координационо тело за унапређење положаја и социјално укључивање Рома и Ромкиња и праћење реализације Стратегије, Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог и ресорна министарства која су задужена да воде јавне политике од интереса за остваривање стратешких мера, јединице локалне самоуправе, као и Национални савет ромске националне мањине Републике Србије и бројне међународне и домаће организације цивилног друштва, а нарочито удружења грађана ромске националности.

Ова стратегија је припремљена у складу са Законом о планском систему Републике Србије и Уредбом о методологији управљања јавним политикама, што је од непосредног значаја и за методолошко постављање локалног акционог плана. Операционализација Стратегије спроводи се кроз израду и имплементацију Акционог плана. Акциони план за 2026. и 2027. годину, за спровођење Стратегије, израђен је у складу са Законом о планском систему и праћењем поступка прописаног Уредбом о методологији израде докумената јавних политика. Израду Акционог плана водило је Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог, у сарадњи са:

- Координационим телом за унапређење положаја Рома и Ромкиња,
- Ресорним министарствима,
- Јединицама локалне самоуправе,
- Националним саветом ромске националне мањине,
- Организацијама цивилног друштва и представницима ромске заједнице.

Овај акциони план је припремљен на основу *ex-post* и *ex-ante* анализа, које су урађене 2024-2025. године и обухватиле су анализу имплементације мера из периода 2022-2024, као и препоруке за наредни период, годишњих извештаје о имплементацији и консултативног процеса са заинтересованим странама

Правни оквир за израду и спровођење ЛАП-а чине, пре свега, Устав Републике Србије, који гарантује равноправност и забрану дискриминације, Закон о планском систему Републике Србије, Закон о забрани дискриминације, Закон о заштити права и слобода националних

мањина, као и Закон о националним саветима националних мањина. Поред ових прописа, за спровођење мера у појединим областима од значаја су и секторски прописи, нарочито у областима образовања, социјалне и здравствене заштите.

Полазиште за локално планирање мора бити да се циљеви и мере ЛАП-а формулишу у оквиру надлежности јединице локалне самоуправе, уз међусобну усклађеност са документима јавних политика вишег и истог нивоа. Управо Закон о планском систему прописује да се јавне политике и планска документа међусобно усклађују, да имају јасну хијерархију и да се њихово спровођење прати и вреднује на основу утврђених показатеља.

Локалне самоуправе располажу механизмима на основу којих могу да управљају и спроводе инклузивне јавне политике, а осим тога Закон о локалној самоуправи их обавезује да се старају о остваривању људских и мањинских права. Овакво усмерење стратешких мера омогућава праћење остваривања права Рома и Ромкиња и напредак у вези са применом инклузивних политика, најпре, у локалној заједници, а потом и широј друштвеној заједници. На основу непосредних података и информација, локалне самоуправе могу да унапреде инструменте и механизме помоћу којих је могуће елиминисати узроке отежаног приступа правима и структурног сиромаштва Рома и Ромкиња. С тим циљем, Влада РС путем Стратегије истиче потребу да локалне самоуправе припремају и усвајају локалне акционе планове, усклађене са реалним, општим и локалним економским и социјалним развојем, да обучавају стручне тимове у локалној самоуправи који би били способни да припреме, спроводе и управљају локалном стратегијом и да обезбеде средства у локалним буџетима за спровођење мера социјалног укључивања Рома и Ромкиња, те осигурају доследно утврђивање одговорности за њихово спровођење.

Кључни документи стратешког и правног оквира са којима је усклађен овај ЛАП су:

- **Европска Унија:**
 - Оквир ЕУ за националне стратегије за интеграцију Рома и Ромкиња;
 - Стратешки оквир ЕУ за једнакост, укључивање и учешће Рома за период од 2020-2030;
 - Акциони план ЕУ за борбу против расизма за период 2020-2025;
 - Декларација партнера Западног Балкана о интеграцији Рома у оквиру процеса проширења ЕУ („Познањска декларација“).
- **Уједињене Нације:**
 - Универзална декларација о људским правима;
 - Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима;
 - Међународни пакт о грађанским и политичким правима;
 - Међународна конвенција о укидању свих облика расне дискриминације;
 - Декларација УН о сузбијању насиља над женама;
 - Конвенција о правима детета;
 - Декларација о правима припадника националних или етничких, верских или језичких мањина;
 - Циљеви одрживог развоја Агенде 2030.
- **Савет Европе:**
 - Конвенција за заштиту људских права и основних слобода,
 - Европска социјална повеља
 - Стразбуршка декларација о Ромима
 - Конвенција о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици
- **Република Србија:**
 - Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022–2030. године;

- Акциони план за 2026. и 2027. годину за спровођење Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период 2022-2030. године;
- Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030;
- Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године;
- Стратегија јавног здравља у Републици Србији за период 2018-2026. године;
- Стратегија за стално унапређење квалитета здравствене заштите и безбедности пацијената;
- Национална стратегија социјалног становања;
- Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године;
- Национална стратегија за родну равноправност за период од 2021. до 2030. године;
- Програм за реинтеграцију повратника по основу Споразума о реадмисији за период од 2025. до 2026. године;
- Стратегија за младе у Републици Србији за период од 2023. до 2030. године.
- Закон о локалној самоуправи;
- Закон о планском систему;
- Закон о заштити права и слобода националних мањина;
- Закон о националним саветима националних мањина;
- Закон о забрани дискриминације;
- Закон о социјалној заштити;
- Закон о финансијској подршци породици са децом;
- Закон о основама система образовања и васпитања;
- Закон о предшколском васпитању и образовању;
- Закон о основном образовању и васпитању;
- Закон о средњем образовању и васпитању;
- Закон о уџбеницима;
- Закон о запошљавању и осигурању за случај незапослености;
- Закон о планирању и изградњи;
- Закон о становању и одржавању зграда;
- Закон о здравственој заштити;
- Закон о здравственом осигурању;
- Закон о јавном здрављу;
- Закон о матичним књигама;
- Закон о социјалној карти;
- Закон о управљању миграцијама.

2.2. Локални плански оквир и јавне политике

На локалном нивоу, кровни плански документ за израду ЛАП-а је План развоја града Врања 2021–2030, који представља основни развојни документ града. Град Врање има усвојен и Средњорочни план града Врања за период 2023–2025, што је од посебног значаја јер омогућава повезивање дугорочних развојних опредељења са оперативнијим приоритетима и ресурсима локалне самоуправе. Очекује се да ће Средњорочни план у сличној форми и садржају бити усвојен и за наредни трогодишњи плански период.

За ЛАП су посебно релевантни и други важећи локални документи јавних политика који уређују области непосредно повезане са инклузијом Рома и Ромкиња. Међу њима се издвајају Стратегија развоја образовања и васпитања града Врања 2025–2030, Локални акциони план за

превенцију и борбу против вршњачког насиља 2024-2026, Локални акциони план за развој социјалног предузетништва града Врања 2025-2028, као и Локални акциони план за родну равноправност града Врања за период 2024–2026. године. Значај ових докумената огледа се у томе што обрађују поља јавних политика у којима се укрштају ризици социјалне искључености, посебно у погледу младих, образовања, запошљавања и родне равноправности.

Од значаја за овај ЛАП је и чињеница да у Граду Врању постоји континуитет локалног планирања у области ромске инклузије. У извештају о раду Градске управе наведено је да је у 2018. години донет Акциони план за побољшање положаја Рома и Ромкиња града Врања за период 2018–2021, док је Град у претходном периоду израдио локални акциони план за социјално укључивање Рома и Ромкиња Града Врања за период 2022–2025. године. Овај континуитет је важан јер показује да нови ЛАП не настаје изоловано, већ као наставак већ успостављене локалне политике.

Тренутно важећа (усвојена) планска документа града Врања су:

Назив документа	Кратак опис	Период важења	
		од	до
План развоја града Врања	Ово је дугорочни документ развојног планирања, који садржи преглед и анализу постојећег стања, визију односно жељено стање, приоритетне циљеве развоја који се желе постићи, као и преглед и кратак опис одговарајућих мера.	2021	2030
Локални акциони план за родну равноправност града Врања	Израду Локалног акционог плана за родну равноправност града Врања подржала је СКГО у оквиру пројекта <i>Одрживе и инклузивне услуге на локалном нивоу</i> , који финансира Влада Шведске, а реализује СКГО уз стратешку подршку Шведске асоцијације локалних власти и региона (SALAR).	2024	2026
Локални акциони план за превенцију и борбу против вршњачког насиља	Ово је стратешки документ који има за циљ да унапреди капацитете у оквиру локалне заједнице на пољу превенције и борбе против вршњачког насиља. Процес израде иницирао је Град Врање а њиме координирала КЗМ Града Врања.	2024	2026
Акциони план за одрживу енергију и климу - SECAP Врање	Представља један од важних докумената за одрживо, системско и координисано деловање усмерено на ублажавање, прилагођавање на климатске промене и борбу против енергетског сиромаштва. Развијен је у оквиру пројекта ЕУ4 Енергетска транзиција: Споразум градоначелника на западном Балкану и Турској који спроводи ГИЗ у оквиру Отвореног регионалног фонда за Југоисточну Европу – Енергија, транспорт и заштита климе (GIZ 2023) у сарадњи са експертским тимовима.	2024	2030
Стратегија развоја образовања и васпитања града Врања	Општи циљ је рефлексија визије локалне самоуправе да се обезбеди квалитетно и доступно образовање у функцији одрживог развоја града Врања. Документ самостално израдио Град Врање.	2025	2030

План одрживе урбане мобилности Врања (ПОУМ)	Ово је стратешки документ који представља свеобухватан план развоја саобраћаја града Врања. Град Врање је израдио План одрживе урбане мобилности у оквиру пројекта <i>Одрживе и инклузивне услуге на локалном нивоу</i> , који финансира Влада Шведске, а реализује СКГО уз стратешку подршку Шведске асоцијације локалних власти и региона.	2025	2032
Локални акциони план за развој социјалног предузетништва града Врања	Ово је стратешки документ којим се јасније идентификују и одређују потребе у области социјалног предузетништва, као и дефинишу развојне мере и активности за побољшање положаја осетљивих друштвених група, са посебним освртом на особе са инвалидитетом, жене жртве породичног насиља, избегла и расељена лица. Документ самостално израдио Град Врање.	2025	2028
Локални акциони план запошљавања града Врања	Дефинише циљеве и приоритети политике запошљавања, односно програме и мере које ће се спроводити у граду Врању ради одржања или повећања запослености и смањења незапослености и укупног економског развоја.	2024	2026

План развоја града Врања 2021-2030 представља кровни документ. У њему је као приоритетни циљ који се односи на инклузију Рома дефинисан циљ број **10: Унапредити положај националних мањина, етничких заједница, промовисати толеранцију и међусекторску сарадњу**. Полазне и циљне вредности показатеља везане за овај приоритетни циљ су:

Полазна вредност	Циљана вредност
Око 8 % незапослених Рома на територији града.	Око 4 % незапослених Рома на територији града.
78,8% Рома са завршеном основном школом према евиденцији незапослених НСЗ - филијала Врање.	60% Рома са завршеном основном школом према евиденцији незапослених НСЗ - филијала Врање.
20,35% Рома са завршеном средњом школом према евиденцији незапослених НСЗ - филијала Врање.	35% Рома са завршеном средњом школом према евиденцији незапослених НСЗ - филијала Врање.
0,85% Рома са завршеном вишом и високом школом према евиденцији незапослених НСЗ, филијала Врање.	5% Рома са завршеном вишом и високом школом према евиденцији незапослених НСЗ - филијала Врање.
У граду Врању не постоји адекватан, институционално заокружен, опремљен систем координисаног деловања на побољшању положаја националних мањина, етничких заједница и међусекторске сарадње.	У граду Врању постоји адекватан, институционално заокружен, опремљен систем координисаног деловања на побољшању положаја националних мањина, етничких заједница и међусекторске сарадње.

Како се наводи у Плану развоја, један од приоритета града Врања јесте смањење сиромаштва и сузбијање дискриминације Рома и Ромкиња, односно стварање услова за пун приступ остваривању људских права лица која припадају осетљивим друштвеним групама. Остваривање права на образовање, рад, одговарајуће становање и здравље односе се на укупно стање људских права и друштвене једнакости (недискриминације) и захтева конкретне мере којима се постиже мерљив напредак.

Локална самоуправа препознаје потребу јачања капацитета јавне управе за спровођење инклузивних јавних политика, а све у циљу искорењивања сиромаштва, решавања стамбених проблема, унапређења насеља и побољшања услова живота у њима, са посебним освртом на инфраструктуру, смањења незапослености, унапређење образовања и здравствене заштите, афирмисање и промовисање толеранције.

Мере којима се жели постићи овај приоритетни циљ су:

- Мера 1. Развој инфраструктуре у функцији бољег живота свих етничких заједница, модернизација и опремање, креирање и примена механизма директне подршке осетљивим друштвеним групама;
- Мера 2. Јачање институционалних капацитета, примена принципа доброг управљања, унапређење међусекторске и међународне сарадње, промовисање толеранције и мултикултуралности.

Активности у оквиру овог приоритетног циља, између осталог укључују:

- одрживо урбанистичко планирање
- изградњу и реконструкцију инфраструктуре, са посебним освртом на решавање стамбених питања
- подршку запошљавању и самозапошљавању Рома и осталих сензибилних друштвених група
- већу доступност и покривеност услугама здравствене и социјалне заштите
- боље и ефикасније образовање
- активније укључивање Рома, представника цивилног сектора у процес доношења одлука и друштвени живот заједнице
- јачање институционалних капацитета, итд.

Поред приоритетног циља 10, овај ЛАП је усаглашен и са следећим приоритетним циљевима и мерама Плана развоја града Врања:

1. Приоритетни циљ 1: Унапредити инфраструктуру и комуналне делатности у складу са потребама локалне заједнице.
 - а. Мера 1. Изградња нове и унапређење постојеће инфраструктуре.
 - б. Мера 2. Урбанистичко планирање у функцији одрживог развоја.
2. Приоритетни циљ 3: Унапредити енергетску ефикасност и одрживо коришћење обновљивих извора енергије, омогућити заштиту и побољшање животне средине.
 - а. Мера 1. Развој инфраструктуре, модернизација и унапређење система за побољшање енергетске ефикасности и интензивније коришћење потенцијала обновљивих извора енергије, развој система заштите животне средине. Ова мера обухвата и третман преко 85 дивљих депонија и сметлишта на територији града, са циљем смањења њиховог броја на 30 до краја реализације Плана.
3. Приоритетни циљ 4: Развијати одрживу и конкурентну локалну економију.

- a. Мера 1. Изградња нове и унапређење постојеће економске инфраструктуре. Ова мера обухвата и изградњу и опремање Тренинг центра за обуку радника и развој радне снаге.
 - b. Мера 2. Креирање и примена различитих нефинансијских и финансијских мера подршке привреди. Ова мера обухвата и програм стручне праксе, обука радника у складу са захтевом послодавца, субвенције за samozapoшљавање, субвенције за отварање нових радних места итд. Мера укључује и имплементацију активности директне подршке започињању пословања (старт ап), са посебним освртом на младе, иновације и нове технологије, као и подршку кроз концепт тзв. пословне инкубације, односно Бизнис инкубатор центар.
 - c. Мера 3. Развој привреде засноване на знању и новим технологијама - Развој кадрова, афирмација младих и подршка иновацијама. Ова мера обухвата и увођење нових образовних профила у складу са потребама тржишта, реализацију пројекта дуалног образовања по годинама, као и континуиране програме преквалификације и доквалификације радника у складу са захтевима инвеститора.
4. Приоритетни циљ 7: Развијати систем образовања, културе и информисања, пружати подршку верским заједницама.
- a. Мера 1: Развој друштвене инфраструктуре, модернизација и унапређење рада образовних, културних, медијских установа и верских заједница. Ова мера укључује, између осталог, изградњу, реконструкцију, адаптацију и опремање школа, објеката културе, унапређење постојећих и увођење нових образовних профила, културно-уметничких и осталих садржаја. Посебан сегмент представљају програми формалног и неформалног образовања, са акцентом на образовање одраслих и укупни развој радне снаге.
 - b. Мера 2. Валоризација и промоција културно-историјских и осталих вредности Врања, јачање међусекторске и међународне сарадње.
5. Приоритетни циљ 8: Развијати локалну самоуправу као одговорни и ефикасни сервис локалне заједнице, омогућити квалитетну и ефикасну социјалну заштиту.
- a. Мера 1. Развој инфраструктуре, модернизација и унаређење рада, опремање установа социјалне заштите и локалне самоуправе, са посебним освртом на увођење нових сервиса за локалну заједницу.
 - b. Мера 2. Јачање институционалних капацитета, примена принципа доброг управљања, унапређење међусекторске и међународне сарадње.
6. Приоритетни циљ 11: Развијати системе здравства, дечје, борачке заштите и инвалидских питања, и јавног здравља, у складу са потребама заједнице.
- a. Развој инфраструктуре у функцији развоја здравства и социјалне заштите, модернизација и опремање установа здравствене и социјалне заштите, креирање и примена механизма директне подршке осетљивим друштвеним групама;
 - b. Јачање институционалних капацитета, примена принципа доброг управљања, унапређење међусекторске и међународне сарадње, промоција здравља и здравих стилова живота.

Локални акциони план за родну равноправност града Врања 2024-2026 нема посебне циљеве и мере фокусиране само на Роме и Ромкиње, али су све мере и циљеви дефинисани на основу

консултативног процеса у који су били укључени Роми и Ромкиње. Документ наводи низ информација, препорука и закључака који се односе на ромску националну мањину у Врању, између осталог:

- Незапослене жене (посебно оне преко 40 година), сиромашне жене, сеоске жене, жене са инвалидитетом, старије жене, Ромкиње и млађе жене препознате су као најугроженије групе жена у Врању.
- У вртиће је уписано 74 деце ромске националности, уз напомену да испод 50% њих редовно и похађа вртић (2021/2022)
- Учеснице фокус групних дискусија сматрају да посебну пажњу треба посветити образовању Рома и Ромкиња и да је модел који тренутно постоји са педагошким асистентима доста делотворан, те да је потребно системски уредити ову позицију: „Много је важно да постоје педагошки асистенти који пружају подршку, али је велики проблем што њихов радни статус није регулисан. Уговори су на одређено и стварно би било добро кад би се то некако регулисало, можда кроз тај неки акциони план“ (фокус група са Ромкињама).
- Учеснице фокус групних дискусија сматрају да жене нису довољно информисане о могућностима за додатне едукације и преквалификације, и сматрају да су овакве обуке посебно важне када су у питању Ромкиње.
- „СОС телефон за жене не функционише како треба јер не можете да немате никога ко зна ромски, а да на пример ради са Ромкињама.“ (фокус група са женама у Врању).
- Учеснице фокус групних дискусија указују да је мало културних садржаја, нарочито у приградским местима, као и оних које су намењене ромској популацији. У организацију Дана Рома треба „укључити заједницу у организацију; да организујемо неку приредбу, па да и деца учествују, да рецитију, да буде неки концерт, да то има неког смисла. Овако су потрошена средства за то, а ми нисмо имали ништа.“ (фокус група са Ромкињама);

Стратегија развоја образовања и васпитања града Врања 2025-2030 не дефинише посебне циљеве и мере усмерене само на ромску децу, али анализа детаљно обухвата ромску децу, а ова стратегија дефинише следеће показатеље ефеката општег циља који се односе на ромску децу:

Показатељи на нивоу општег циља (показатељ ефекта):	Почетна вредност и базна година	Циљана вредност 2030. године
Број деце ромске националности обухваћене предшколским васпитањем и образовањем	98	120
Проценат ученика ромске националности који уписују средњу школу	26%	30%

Активност која се директно односи на ромску националну мањину је активност 1.1.1.9 Повећање броја педагошких асистената у ПУ и школама Промовисање значаја образовања, посебно међу припадницима ромске популације

Локални акциони план запошљавања града Врања (ЛАПЗ) за 2024-2026. годину представља наставак планирања и имплементације мера активне политике запошљавања, а у складу са Стратегијом запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године (ЛАПЗ 2021-2023, ЛАПЗ 2024-2026.). ЛАПЗ је усаглашен са следећим документима: Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године; Стратегија одрживог урбаног развоја

Републике Србије до 2030. године; План развоја града Врања за период 2021-2030. године. ЛАПЗ третира као циљне групе сва незапослена лица без посебног издвајања одређених националних група, међу којима су и Роми.

2.2.1. Претходни ЛАП за социјалну инклузију Рома и Ромкиња

Град Врање је у претходном периоду од 2022. до 2026. примењивала *Локални акциони план за социјално укључивање Рома и Ромкиња града Врања за период од 2022. до 2025. године*. Документом су дефинисани следећи општи и посебни циљеви и мере, представљени у наставку.

Општи циљ Локалног акционог плана за социјално укључивање Рома и Ромкиња за период 2022-2025. године је био: ***Побољшати социјално-економски положај и постићи већу социјалну инклузију Рома и Ромкиња у граду Врању у свим сегментима друштва.***

ЛАП 2022-2025 је имао шест посебних циљева који доприносе остварењу општег циља, и то по један посебан циљ у свакој од шест дефинисаних области - образовање, социјална заштита, здравствена заштита, запошљавање, партиципација и борба против циганизма и дискриминације:

Посебан циљ 1: Повећање укључености деце и младих ромске националности у систем васпитања и образовања и пружање подршке школовању деце, младих и одраслих у циљу обезбеђивања континуитета и квалитета у образовању.

- Мера 1.1. Смањење јаза у учешћу у предшколском образовању између деце ромске националности и деце из опште популације.
- Мера 1.2. Материјална подршка деци ромске националности за укључивање у образовање и редовно похађање наставе.
- Мера 1.3. Подршка награђивању и афирмацији ученика ромске националности који постижу најбоље резултате у школовању.
- Мера 1.4. Оснажити капацитете образовних установа и стручне капацитете васпитно образовног кадра.
- Мера 1.5. Унапредити информисаност родитеља, деце и ученика ромске националности о значају раног и континуираног развоја и образовања, и пружити стручну подршку у остваривању њихових права из области образовања.

Посебан циљ 2: Унапређење приступа правима и услугама у области социјалне заштите, са посебним акцентом на доступност материјалних давања за породице ромске националности које на њих имају право.

- Мера 2.1. Идентификовати потребе и унапредити информисаност ромске популације о остваривању права и услуга из области социјалне заштите и подизање свести о личној одговорности корисника.
- Мера 2.2. Осигурати спровођење и приступ постојећим услугама социјалне заштите уз проширење и унапређење постојећих услуга на кориснике из ромске заједнице.

Посебан циљ 3: Унапређење здравља Рома и Ромкиња кроз повећање њиховог обухвата на свим нивоима здравствене заштите и бољом доступношћу услуга здравствене заштите и превентиве.

- Мера 3.1. Повећање нивоа информисаности о значају лечења и превенције и подршка здравим стиливима живота.

- Мера 3.2. Обезбедити већу доступност здравствених услуга посебно осетљивим категоријама из ромске заједнице – жене, деца, млади и старије особе 65+.
- Мера 3.3 Унапређење репродуктивног здравља и превенција раних бракова.

Посебан циљ 4: Подизање нивоа запошљивости, запошљавање и економско оснаживање Рома и Ромкиња на територији града Врања.

- Мера 4.1. Повећање обухвата незапослених Рома и Ромкиња у програмима информисања, едукације и функционалног и додатног образовања.
- Мера 4.2. Подршка у усклађивању потреба тржишта рада и незапослених лица ромске националности.
- Мера 4.3. Подршка самозапошљавању и предузетништву.

Посебан циљ 5: Подршка друштвеном укључивању Рома и Ромкиња од социјалне искључености укључивањем у економске, друштвене и културне токове у заједници

- Мера 5.1. Изградња капацитета ромске заједнице и лидерских способности како би се ромској популацији омогућило учешће у процесима доношења одлука.
- Мера 5.2. Промовисање важности укључивања ромских омладинских и женских организација као и њихове капацитете за учешће у токове заједнице.
- Мера 5.3. Промовисање програма посвећених изворној ромској култури, језику, традиционалним обичајима и уметничком стваралаштву.

Посебан циљ 6: Унапредити програме едукација о значају поштовања људских и мањинских права, родне равноправности, прихватања различитости, толеранције и неговања ненасилних начина комуникације

- Мера 6.1. Информисање локалне заједнице у циљу њиховог упознавања са традицијом, културом и обичајима Рома и Ромкиња.
- Мера 6.2. Едукација Рома о законодавном и институционалном оквиру за заштиту од дискриминације и подизање свести припадника ромских заједница о правима и одговорностима грађана.
- Мера 6.3. Едукација о поштовању људских и мањинских права и родне равноправности.

Иако је претходни ЛАП унапређења положаја Рома дефинисао јасне механизме за мониторинг и евалуацију спровођења акционог плана, ове активности нису спроведене до почетка рада на актуелном ЛАП-у за период 2026-2028.

2.3. Локални институционални оквир

Локални институционални оквир за израду, спровођење, праћење и извештавање о ЛАП-у чине органи Града Врања, надлежне организационе јединице Градске управе, установе и службе у областима образовања, социјалне и здравствене заштите, као и посебно успостављени механизми за социјално укључивање Рома и Ромкиња. У том оквиру, Скупштина града има улогу усвајања планског документа, Градско веће улогу предлагања и усмеравања, а Градска управа улогу координације, спровођења и административно-техничке подршке процесу. Овакво институционално постављање је у складу са системом локалног планирања који Град Врање већ примењује кроз своја стратешка документа.

У граду Врању није именован координатор за ромска питања, **већ имају лице ангажовано при одељењу опште управе, које је ангажовано** по уговору о раду на неодређено време. Ово радно место је систематизовано као службеник за остваривање права ромске мањине. Лице ангажовано на овим пословима је жена. Међутим, ово лице је, према информацијама које је

навела Радна група, на боловању већ неколико година, и радно место је (у очекивању повратка ангазоване особе са боловања) попуњено лицем које у пракси не обавља дефинисане активности из области инклузије Рома.

Међу одборницима Скупштине Града Враћа (укупно 65) нема припадника националне мањине, као ни међу члановима Градског већа (ни један од 9 чланова није ромске националности). У Градској управи је запослено само једно лице ромске националности (на неодређено време), што представља 0,5% од укупног броја запослених.

У граду Врању је формиран Савет за међунационалне односе и у њему има чланова ромске националности – од укупно 12 чланова Савета, 5 су ромске националности. Додатно, у Граду Врању су формиран:

- Савет за родну равноправност (1 од 13 чланова је ромске националности),
- Савет за здравље (ниједан од 9 чланова Савета није ромске националности),
- Савет за здравствену, социјалну и дечију заштиту и борачко инвалидска питања (ниједан од 9 чланова Савета није ромске националности),
- Савет за породицу и демографију (ниједан од 7 чланова Савета није ромске националности),

У граду није формиран Савет за социјално укључивање Рома и Ромкиња, а није ни именовано ни Локално координационо тело за социјално укључивање Рома и Ромкиња.

Мобилни тим за социјално укључивање Рома и Ромкиња на локалном нивоу (у даљем тексту: Мобилни тим) именован је априла 2014. године. Одлуком Града Враћа од 5. октобра 2020. године, донето је Решење о образовању Мобилног тима са измењеним саставом чланова Мобилног тима, Одлука бр. 06-132/1/2020-04. Према званично доступном акту, Мобилни тим је образован ради управљања стратешким мерама за социјално укључивање Рома и Ромкиња, а у његовом саставу обавезно су заступљени координатор за ромска питања у Градској управи, здравствена медијаторка и један педагошки асистент, уз представнике локалне самоуправе и овлашћене представнике ресорних институција. Овакав састав показује да је на локалном нивоу препозната потреба за међусекторским, теренским и оперативним приступом. Међутим, према информацијама које је доставила Радна група, Мобилни тим није активан, не састаје се, нити спроводи предвиђене активности.

На подручју града Враћа налази се једна предшколских установа („Наше дете“) која у свом састави има девет вртића и укупно 34 објекта. У Врању постоји 12 матичних основних школа (шест основних школа у руралним подручјима и шест у граду) и 34 подручна одељења. Постоји и школа за образовање одраслих, као и две школе које су уједно и основна и средња школа - Музичка школа „Стеван Мокрањац“ и Школа за основно и средње образовање „Вуле Антић“. У Врању има и седам средњих школа. Поред основних и средњих школа, у Врању су заступљене и високошколске установе: Педагошки факултет, Академија техничко-васпитачких струковних студија, Одсек Врање (АТВСС) и Правни факултет високошколска јединица у Врању.

У граду Врању је ангажовано укупно осам педагошких асистената, од чега су седам жене, и то у следећим установама: Предшколска установа „Наше дете“, ОШ „Предраг Девеџић“ Врањска Бања, ОШ „Вук Караџић“, ОШ „Јован Јовановић Змај“, ОШ „Бранислав Нушић“ Ратаје, ОШ „Доситеј Обрадовић“.

Поред тога, у свим основним школама, сем Музичке школе и Школе за основно образовање одраслих, као и у ПУ „Наше дете“ постоји потреба за ангажовањем додатних педагошких асистената. У свакој установи (осим наведених) неопходно је да буде запослен најмање 1 педагошки асистент, а у школама са великим бројем ученика по 2.

Постојећи педагошки асистенти, према одговорима чланова Радне групе, имају одличну сарадњу са локалним институцијама, а посебно са локалном самоуправом, већником за

националне мањине, Ромским културним центром Врање, и Ромским културним центром Врањска Бања.

На подручју града Врања тренутно нема ангажованих здравствених медијаторки, иако је у претходном периоду била ангажована једна здравствена медијаторка. Представници ЈЛС процењују да је неопходно поново покренути процедури и ангажовати бар једну медијаторку, имајући у виду позитиван ефекат њеног рада остварен у претходном периоду.

Према подацима са портала Градске управе града Врања, у граду ради 21 организација цивилног друштва, од чега следеће организације заступају интересе Рома и Ромкиња:

- „Ромски културни центар Врањска бања“
- „Панађуриште“
- „Романи Асви „
- Друштво „Бакија Бакић“.

За ефикасно спровођење ЛАП-а, поред наведених механизма, неопходна је и стална сарадња локалне самоуправе са установама и актерима из система образовања, здравствене и социјалне заштите, као и са организацијама цивилног друштва и представницима ромске заједнице. Такав приступ је у складу и са националном Стратегијом 2022–2030, која наглашава да се циљеви у области ромске инклузије могу постићи само кроз координисан рад јавне власти, локалних самоуправа, релевантних институција и саме заједнице.

3. АНАЛИЗА СТАЊА

3.1. Општи подаци о граду Врању

Град Врање налази се у јужној Србији, у централном делу Пчињског округа. Граничи се са пет општина Пчињског округа – Владичин Хан, Сурдулица, Босилеград, Бујановац и Трговиште, док се у северозападном делу граничи са три општине Покрајине Косово и Метохија (Косовска Каменица, Ново Брдо и Гњилане).

Територија града Врања заузима површину од 860 км² састоји се од укупно 105 насеља и то градских насеља Врање и Врањска Бања и 103 сеоска насеља, која су организована у 32 месне заједнице. Врањска Бања има статус градске општине.

Према резултатима пописа становништва у 2022. години, број становника на територији града је 74.381 становника. Средиште града је градско насеље Врање, и оно представља економски, административни, здравствени, образовни и културни центар Пчињског округа.

Подаци из 2018. године показују да је Врање било сврстано међу развијене општине у неколико области у оквиру Индекса друштвеног развоја², а данас спада у другу групу према степену развијености (80% - 100% републичког просека)³.

3.1.1. Географски подаци

Географски положај Врања одређује и његову ширу функционалну улогу. Као средиште Пчињског округа, Врање повезује градска и сеоска насеља у оквиру сопствене територије, али и шири простор југа Србије. Такав положај има непосредан значај за доступност јавних услуга, кретање становништва, школовање, запошљавање и приступ институцијама, што је од посебне важности за анализу положаја осетљивих друштвених група.

Град се налази у северозападном делу Врањске котлине, на левој обали Јужне Мораве. Смештен је у подножју панина Пљачковице (1231м), Крстиловице (1154м) и Пржара (731м).

Кроз територију града Врања пролази главни крак Салзбург-Солун паневропског саобраћајног Коридора 10 (К-10), који представља једну од главних европских саобраћајних артерија друмског и железничког саобраћаја. Од Северне Македоније је удаљен 40 км, док је од Бугарске удаљен 70 км. Удаљеност Врања од главних привредних центара у земљи и непосредном окружењу је: Београд (347 км), Приштина (115 км), Ниш (120 км), Скопље (91 км), Солун (285 км) и Софија (215 км).⁴

Простор Града Врања припада претежно сливу Јужне Мораве, која је најзначајнији водоток на овом подручју. Поред Јужне Мораве, кроз територију града протичу и Бунушевачка, Собинска, Оџинска, Врањска и Рашка река, док се у ширем простору града као значајни водни ресурси издвајају и Бањштица, Ветерница и акумулација „Првонек“. Ове природне одлике су значајне не само за физичко-географску карактеризацију подручја, већ и за планирање инфраструктуре, заштиту животне средине и управљање ризицима.

² <https://socijalnoukljucivanje.gov.rs/indeks/>

³ <https://pretraga2.apr.gov.rs/APRMapePodsticaja/>

⁴ План развоја града Врања за период 2021 – 2030. година, доступно на:

https://www.vranje.rs/uploads/files/2241-787-nacrt_plana_razvoja_grada_vranja_2021.pdf

3.1.2. Историјски подаци

Први писани траг о Врању оставила је Ана Комнина у XI веку, у делу „Алексијада“, наводећи да је рашки жупан Вукан 1093. године у свом походу стигао до Врања и освојио га. Врање је затим 1193. године привремено преотео Стефан Немања, док је у састав српске средњовековне државе коначно ушло 1207. године, када га је освојио Стефан Првовенчани.

После распада српске средњовековне државе, Врање је 14. јуна 1455. године пало под османску власт и под Турцима је остало све до 31. јануара 1878. године, када га је ослободила српска војска под командом генерала Јована Белимарковића. На тај начин је Врање, после 422 године османске власти, ушло у састав Кнежевине Србије. Овај датум представља једну од кључних историјских прекретница у развоју града.

У XX веку Врање је, као погранични и стратешки важан град, имало значајну улогу у Балканским ратовима и у оба светска рата. Град је био изложен окупацијама и великим људским губицима, а коначно је ослобођен у Другом светском рату 7. септембра 1944. године. Историјско искуство Врања обележено је, дакле, снажном везом између географског положаја и политичко-војне важности простора, што је утицало и на његов привредни, културни и друштвени развој.

У расположивим научним и стручним изворима историја Рома у Врању није представљена као јединствен, целовит локални историјски преглед, већ се реконструише на основу етнолошких, антрополошких и културолошких истраживања која осветљавају поједине заједнице, насеља, идентитетске процесе и културне праксе.

Доступни извори указују да су Роми у Врању дуго присутни и да је њихова историја тесно повезана са старим урбаним језгром града. У етнолошкој литератури наводи се да су Роми у Врању били претежно груписани у махалама, пре свега у Горњој Чаршији, Сарајини и Панађуришту, док се Горња Чаршија издваја као највећа и традиционално најпрепознатљивија ромска целина у граду. Истраживања такође бележе да је Горња Чаршија историјски везана за стари центар Врања и да се унутар саме заједнице негује свест о староседелачком присуству, односно о припадању старом врањском урбаном простору⁵⁶.

Историја Рома у врањском крају, међутим, није једнолична. Поред урбаних ромских махала у самом граду, научна литература указује и на постојање група у околини Врања које су се кретале између српске и ромске етничке идентификације. Као пример се наводе Ђорговци у околини Врања, за које се истиче да су у појединим пописним и друштвеним контекстима били подељени између српске и ромске идентификације. Овај податак је важан јер показује да историја Рома у Врању и околини није само историја једне компактне заједнице, већ и историја сложених идентитетских процеса, прилагођавања и различитих начина укључивања у шири локални друштвени оквир⁷.

Посебно значајан аспект историје Рома у Врању односи се на њихов културни допринос. У научним радовима који се баве културом Врања и врањским музичким наслеђем истиче се да су управо Роми имали важну улогу у очувању и обликовању градске музичке традиције, као и да су у Врању свирачи градске народне музике били Роми. Поједини аутори наглашавају и да је дубље разумевање културе Врања тешко могуће без увида у ромски допринос, посебно у домену музике, празничне културе, језичких слојева и урбане свакодневице. То значи да историју Рома у Врању није могуће посматрати искључиво кроз призму социјалне искључености, већ и као важан део културне и идентитетске историје самог града.

⁵ https://dais.sanu.ac.rs/bitstream/id/58106/bitstream_58106.pdf

⁶ https://www.researchgate.net/publication/274828775_Vasilica_and_self-determination_of_Roma

⁷ https://etno-institut.co.rs/storage/20/5e5a70211e8e6_89_compressed-%281%29.pdf

За новији период, расположиви извори указују и на снажне промене у начину самоидентификације и друштвеном положају ромске заједнице у Врању. Истраживања бележе да су ромске махале, а нарочито Горња Чаршија, дуго функционисале као веома затворене заједнице са снажним поштовањем традиционалних културних образаца, док су економске стратегије често биле везане за музику, рад у иностранству и различите облике неформалног привређивања. Истовремено, у појединим анализама се указује да су током друге половине 20. века и касније друштвене и економске промене, као и миграције и рад у иностранству, утицали на унутрашњу трансформацију заједнице и на промену њеног односа према локалном друштву и институцијама⁸.

За потребе ЛАП-а, овај историјски осврт је значајан јер показује да Роми и Ромкиње у Врању нису само корисници појединих локалних мера и услуга, већ део историјског, друштвеног и културног ткива града. Управо зато се њихов положај у савременим локалним јавним политикама не сме посматрати само као питање социјалне подршке, већ и као питање равноправног учешћа у развоју локалне заједнице.

3.1.3. Демографски подаци

Према коначним резултатима Пописа 2022. године, на територији Града Врања живи 74.381 становник. Од тог броја, у градским насељима живи 55.214 становника, а у осталим насељима 19.167. Овај однос показује да је становништво претежно концентрисано у градским срединама, али да и даље постоји значајан број становника у сеоским насељима, што има непосредан значај за планирање доступности услуга, инфраструктуре и локалних мера подршке.

Од укупног броја од 74.381 становника, 37.141 су мушкарци а 37.240 су жене. Укупан број домаћинства је 26.329, а просечан број чланова по домаћинству износи 2,8. У граду има 48.851 радно способних грађана (од 15-64 године). Просечна старост становништва износи 43,27 година, што је нешто ниже од републичког просека (43,85).

Град Врање, слично као и многи други градови у Републици Србији, суочава се са смањењем броја становништва. Низак наталитет, депопулација, миграције из руралних делова у градове, довели су до тога да је у последњих 20 година број становника знатно смањен, иако је у периоду пре 2002. године становништво бележило пораст. Према попису из 2022. године, Врање има 74.381 становника, што је знатно мање него 2002. године, када је у Врању живело 87.288 становника. То значи да је у периоду од 2002. до 2022. године број становника смањен за 12.907 лица, односно за око 14,8%, што потврђује изражен тренд депопулације.

Табела 1: Преглед кретања броја становника Врања⁹

	1981.	1991.	2002.	2011.	2022.
Број становника	82.527	86.518	87.288	83.524	74.381

Извор: Републички завод за статистику

Оваква демографска кретања указују на изазове који су присутни и у већем делу Републике Србије: смањење укупног броја становника, старење становништва, миграције из руралних подручја ка урбаним центрима, као и одлазак становништва ван локалне заједнице.

⁸ <https://savetzapravadeteta.gov.rs/doc/istrazivanja/Deciji-brakovi-u-romskoj-populaciji-u-Srbiji-izvestaj.pdf>

⁹ Упоредни преглед броја становника општине Врање. Доступно на: <https://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/Popis2011/Knjiga20.pdf>

Према попису становништва из 2022. године на територији Града Врања живи 3.531 припадник ромске националности, од тога 1.811 мушкараца и 1.720 жена.

Табела 2: Становништво према националној припадности према попису 2022.

Национална припадност	РЕПУБЛИКА СРБИЈА		Регион Јужне и Источне Србије		Пчињска област		Град Врање	
	Број	Удео (%)	Број	Удео (%)	Број	Удео (%)	Број	Удео (%)
Укупно	6.647.003	100,00%	1.406.050	100,00%	193.802	100,00%	74.381	100,00%
Срби	5.360.239	80,64%	1.173.092	83,43%	112.011	57,80%	66.695	89,67%
Роми	131.936	1,98%	50.671	3,60%	10.877	5,61%	3.531	4,75%
Бугари	12.918	0,19%	10.554	0,75%	4.970	2,56%	456	0,61%
Македонци	14.767	0,22%	2.235	0,16%	267	0,14%	162	0,22%
Југословени	27.143	0,41%	1.879	0,13%	115	0,06%	72	0,10%
Остали	21.643	0,33%	2.711	0,19%	180	0,09%	72	0,10%
Украјинци	3.969	0,06%	194	0,01%	71	0,04%	61	0,08%
Горанци	7.700	0,12%	562	0,04%	155	0,08%	37	0,05%
Албанци	61.687	0,93%	58.145	4,14%	56.834	29,33%	19	0,03%
Црногорци	20.238	0,30%	1.098	0,08%	28	0,01%	19	0,03%
Хрвати	39.107	0,59%	875	0,06%	26	0,01%	17	0,02%
Руси	10.486	0,16%	496	0,04%	31	0,02%	12	0,02%
Власи	21.013	0,32%	19.569	1,39%	12	0,01%	10	0,01%
Словенци	2.829	0,04%	307	0,02%	18	0,01%	9	0,01%
Регионална припадност	11.929	0,18%	285	0,02%	42	0,02%	8	0,01%
Мађари	184.442	2,77%	361	0,03%	11	0,01%	7	0,01%
Муслимани	13.011	0,20%	315	0,02%	22	0,01%	5	0,01%
Румуни	23.044	0,35%	1.973	0,14%	7	0,00%	4	0,01%
Бошњаци	153.801	2,31%	194	0,01%	9	0,00%	3	0,00%
Русини	11.483	0,17%	20	0,00%	4	0,00%	1	0,00%
Словаци	41.730	0,63%	145	0,01%	6	0,00%	1	0,00%
Непознато	322.013	4,84%	59.725	4,25%	6.250	3,22%	2.688	3,61%
Нису се изјаснили	136.198	2,05%	20.495	1,46%	1.852	0,96%	492	0,66%
Буњевци	11.104	0,17%	15	0,00%	1	0,00%	-	-
Немци	2.573	0,04%	134	0,01%	3	0,00%	-	-

Извор: Попис 2022, Републички завод за статистику

Демографску слику Града Врања, посматрано према националној припадности, пре свега карактерише изразита доминација српског становништва, уз истовремено присуство ромске националне мањине као најзначајније мањинске заједнице. За разлику од Пчињске области у целини, коју одликује наглашенија етничка разноврсност, Врање има стабилнију и хомогенију етничку структуру. Према подацима Пописа становништва 2022. године, Град Врање има 74.381 становника. У националној структури становништва доминирају Срби, којих је 66.695, односно 89,67% укупног становништва града.

Посебна специфичност Врања јесте релативно висок удео ромског становништва у односу на републички и регионални ниво. Роми, којих је према попису 3.531, односно 4,75% укупног становништва, су најбројнија национална мањина у Граду Врању. Њихов удео је виши од републичког просека од 1,98% и виши од просека региона од 3,60%, док је нешто нижи од просека Пчињске области, где Роми чине 5,61% становништва. То значи да су питања социјалног укључивања Рома и Ромкиња, приступа образовању, становању, здравственој заштити, запошљавању и комуналној инфраструктури од посебног значаја за локалну развојну политику. Ромска заједница у Врању није маргинално заступљена у демографској структури, већ представља важну компоненту локалне заједнице, што захтева циљане, континуиране и подацима засноване мере.

3.2. Подаци о ромској националној мањини

Према попису становништва из 2022. године на територији Града Врања живи 3.531 припадник ромске националности, од тога 1.811 мушкараца и 1.720 жена. Ово је значајан пад у односу на претходни попис 2011. године, када је на територији града живело 4.654 Рома и Ромкиња. Према мишљењу Радне групе, стварни број Рома и Ромкиња у граду је значајно већи, око 6.000. Из наведених података се види да је у Врању, као и у већини других места у Србији, присутан проблем евидентирања ове националне мањине.

Највећи део ромског становништва станује у градским срединама. У граду Врању постоји 13 идентификованих ромских насеља. У овим насељима живи око 1.600 до 1.900 становника ромске националности.

Табела 3: Становништво ромске националности према врсти места становања, попис 2022.

	Укупно	Мушкарци	Жене
Градска насеља	3.051	1.572	1.479
Остала насеља	480	239	241
Укупно	3.531	1.811	1.720

Извор: Попис 2022, Републички завод за статистику

Према анализи података из упитника о стању у неформалним насељима на територији Града Врања, постоје значајне разлике у погледу квалитета стамбених објеката, прикључености на водоводну, канализациону и електричну мрежу, постојања унутрашњих саобраћајница, као и степена легализације стамбених објеката. Заједничка карактеристика већине обухваћених насеља јесте постојање основне инфраструктуре у формалном смислу, али и изражен раскорак између покривености мрежама и стварне прикључености стамбених објеката, што указује на

потребу за даљим улагањима у комунално опремање, имовинско-правно уређивање и побољшање услова становања.

Лоша образовна структура и висока незапосленост карактеришу највећи део популације Рома у Врању и Врањској Бањи, док су поједина насеља посебно угрожена, као на пр. насеље Цигански Рид, Горња Чаршија 2, Ђошка, Огош и Сагламци у Врањској Бањи - лоша инфраструктура, непостојање планске документације, иако насеља постоје од 18. века. Лоши услови живота и неки елементи традиционалног начина живота утичу и на лошу здравствену ситуацију, посебно жена.

У посебан бирачки списак је до 22.08.2022. уписано 2.150 грађана ромске националности.

Табела 4: Становништво ромске националности према старосним групама и полу, попис 2022.

	Укупно		Мушкарци		Жене	
	Број	Удео (%)	Број	Удео (%)	Број	Удео (%)
Укупно	3.531	100,00%	1.811	100,00%	1.720	100,00%
0-14	597	16,91%	290	16,01%	307	17,85%
15-29	825	23,36%	481	26,56%	344	20,00%
30-49	979	27,73%	510	28,16%	469	27,27%
50-64	735	20,82%	353	19,49%	382	22,21%
65-84	390	11,05%	176	9,72%	214	12,44%
85 и више година	5	0,14%	1	0,06%	4	0,23%

Извор: Попис 2022, Републички завод за статистику

Старосна структура показује да је најзаступљенија популација средњих година, јер највећи удео чини становништво узраста од 30 до 49 година, са 979 лица, односно 27,73% укупног ромског становништва. Следи старосна група од 15 до 29 година, са 825 лица или 23,36%, као и група од 50 до 64 године, са 735 лица или 20,82%. То указује да највећи део ромске популације припада радно способном становништву, с обзиром на то да узрасне групе од 15 до 64 године заједно чине 71,91% укупне ромске популације.

Удео деце узраста од 0 до 14 година износи 16,91%, односно 597 лица, што показује да је млађа популација и даље значајно заступљена, али не у мери која би доминирала укупном старосном структуром. Са друге стране, становништво старо 65 и више година чини 11,19% ромске популације, односно 395 лица, при чему је лица старости 85 и више година веома мало, свега 5, односно 0,14%.

Оваква структура указује на релативно изражену заступљеност радно способног становништва, уз истовремено присуство и млађе и старије популације које захтевају посебно прилагођене мере подршке у областима образовања, здравствене и социјалне заштите.

Посматрано према полу, уочавају се одређене разлике у старосној структури мушкараца и жена. Код мушкараца је најизраженији удео у старосним групама од 15 до 29 година и од 30 до 49 година, што указује на нешто већу концентрацију мушке популације у млађим и средњим радно активним узрастима.

Код жена је, поред високе заступљености групе од 30 до 49 година, израженији и удео у старосним групама 50–64 године и 65–84 године, што указује на нешто веће учешће жена у старијим старосним категоријама. Такође, у групи од 85 и више година жене су бројније од мушкараца, иако је реч о веома малом броју лица.

Старосна структура ромског становништва у Врању указује на потребу да се локалне мере планирају двосмерно: са једне стране, ка деци, младима и младим породицама, а са друге стране ка радно способном становништву, кроз мере које подржавају образовање, запошљавање, економско оснаживање и приступ услугама. Истовремено, удео старијег становништва, посебно жена у старијим старосним групама, указује и на значај развоја доступних мера здравствене и социјалне подршке.

Град Врање је издвајао посебна средства за унапређивање положаја Рома у претходне три године, и то:

- 2025. године - 2.250.000,00 динара; Програмска активност 0602-0007 Функционисање националних савета националних мањина - распоређене су апропријације у укупном износу од 2.250.000 динара за реализацију Локалног акционог плана за Роме.
- 2024. године - 3.000.000,00 динара; Програмска активност 0602-0007 Функционисање националних савета националних мањина - распоређене су апропријације у укупном износу од 3.000.000 динара за реализацију Локалног акционог плана за Роме.
- 2023. године - 3.000.000,00 динара; Програмска активност 0602-0007 Функционисање националних савета националних мањина - распоређене су апропријације у укупном износу од 3.000.000 динара за реализацију Локалног акционог плана за Роме.

За израду ЛАП-а посебно је важно имати у виду да бројчани подаци сами по себи нису довољни за потпуно разумевање положаја ромске националне мањине. Они представљају неопходну, али не и једину основу за планирање. Зато овај део анализе треба да буде повезан са секторским подацима и квалитативним увидима о приступу правима, услугама и ресурсима, као и са подацима које су доставиле надлежне институције и локалне службе. Управо због тога, поглавље о ромској националној мањини треба да послужи као увод у детаљније разматрање положаја Рома и Ромкиња по појединачним областима јавне политике.

3.2.1. Образовање

У Врању постоји једна предшколска установа, „Наше дете“, која у свом саставу има девет вртића, као и групе припремног предшколског програма у селима, односно, укупно 34 објекта. Своју делатност остварује у наменски грађеним објектима у Врању, Врањској Бањи и Кривој Феји, као и у адаптираним просторијама и селима: Нерадовац, Бресница, Корбевац, Ратаје, Павловац, Катун, Тибужде, Ћуковац, Златокоп, Вртогош, Дубница, Власе, Ристовац, Големо Село, Александровац, Моштаница, Буштрање, Мечковац-Топлац, у просторијама амбуланте у селу Доње Жапско, у просторијама МЗ у селу Доње Требешиње и просторијама Дечјег одељења болнице у Врању.

Подаци показују да је у школској 2024/2025. години предшколским васпитањем и образовањем у граду Врању обухваћено 2.593 деце, од чега је 110 деце ромске националности.

Највећи број деце обухваћен је узрастом од 3 до 5,5 година, док припремни предшколски програм похађа 822 деце, међу којима је 60 деце ромске националности. Припремним предшколским програмом у школској 2024/2025. години обухваћено је 858 деце, од чега је 61 дете ромске националности.

Табела 5: Број деце обухваћене **предшколским васпитањем и образовањем** у граду Врању у школској 2024/2025. години

Назив индикатора	Број деце	Број девојчица	Број дечака
Број деце обухваћене предшколским васпитањем и образовањем	2.593	1.256	1.337
Број деце ромске националности која су обухваћена ПВО	110	50	60
Број деце узраста 0-3 године обухваћених ПВО	463	233	230
Број деце ромске националности узраста 0-3 године обухваћених ПВО	4	3	1
Број деце узраста 3-5,5 година обухваћених ПВО	1.308	630	678
Број деце ромске националности узраста 3-5,5 година обухваћених ПВО	45	21	24
Број деце која похађају припремни предшколски програм (ППП)	822	393	429
Број деце ромске националности која похађају PPP	60	21	39

Табела 6: Број деце ромске националности обухваћене **припремним предшколским програмом** у граду Врању у школској 2024/2025. години

Назив индикатора	Укупно деце	Девојчице	Дечаки
Обухват деце припремним предшколским програмом	858	423	435
Обухват деце ромске националности припремним предшколским програмом	61	36	25

Образовну мрежу у граду Врању чине установе основног, средњег и високог образовања, што указује на развијену институционалну основу за планирање и спровођење мера у области образовања. Посебан значај има доступност образовних установа у градским и руралним подручјима.

У Врању постоји 12 матичних основних школа (шест основних школа у руралним подручјима и шест у граду) и 34 подручна одељења. Постоји и школа за образовање одраслих, као и две школе које су уједно и основна и средња школа - Музичка школа „Стеван Мокрањац“ и Школа за основно и средње образовање „Вуле Антић“.

У Врању има седам средњих школа: Музичка школа „Стеван Мокрањац“; Школа за основно и средње образовање „Вуле Антић“; Техничка школа; Средња пољопривредно-ветеринарска школа „Стеван Синђелић“; Медицинска школа „Др Изабел Емсли Хатон“; Гимназија „Бора Станковић“ и Економско-трговинска школа.

Поред основних и средњих школа, у Врању су заступљене и високошколске установе: Педагошки факултет, Академија техничко-васпитачких струковних студија, Одсек Врање (АТВСС) и Правни факултет високошколска јединица у Врању.

Табела 7: Број деце обухваћене **основним образовањем** у граду Врању у школској 2024/2025. години

Назив индикатора	Број деце	Број девојчица	Број дечака
Број деце обухваћене основним образовањем	6.129	2.997	3.132
Број деце ромске националности која су обухваћена основним образовањем	468	243	225

Табела 8: Укупан број деце, дечака и девојчица, који су напустили основну школу током школских 2022/2023, 2023/2024 и 2024/2025. година

Разреди	2022/2023.			2023/2024.			2024/2025.		
	Укупно	Број дечака	Број девојчица	Укупно	Број дечака	Број девојчица	Укупно	Број дечака	Број девојчица
I разред	1	1	/	4	2	2	4	3	1
II разред	10	4	6	11	6	5	7	5	2
III разред	5	2	3	2	2	/	4	3	1
IV разред	12	3	9	8	3	5	12	7	5
V разред	8	5	3	9	5	4	3	1	2
VI разред	29	9	20	27	14	13	22	8	14
VII разред	9	3	6	6	3	3	11	6	5
VIII разред	11	9	2	14	9	5	14	9	5
УКУПНО	85	36	49	81	44	37	77	42	35

Као што се из табеле 8 види, укупан број деце која су напустила основну школу има тенденцију благог смањења, са 85 у школској 2022/2023. години на 77 у школској 2024/2025. години. Највећи број осипања бележи се у вишим разредима, посебно у шестом и осмом разреду.

Није евидентирана национална припадност деце која су напустила школу, те није могуће са сигурношћу утврдити у којој мери су овим обухваћена деца ромске националности. Из тог разлога, потребно је унапредити начин праћења података ради прецизнијег сагледавања обухвата и ризика од осипања.

У школској 2024/2025. години средњошколским образовањем у граду Врању обухваћено је 3.103 младих, од чега су 94 млади ромске националности. Подаци указују на потребу даљег јачања подршке за укључивање и задржавање младих Рома и Ромкиња у систему средњег образовања.

Подаци показују и да се број ученика ромске националности уписаних у средњу школу путем афирмативних мера у последње три школске године благо смањује.

Ипак, афирмативне мере и даље представљају важан механизам подршке доступности средњег образовања за младе ромске националности.

Табела 9: Број младих обухваћених **средњошколским образовањем** у граду Врању у школској 2024/2025. години

Назив индикатора	Број младих	Број девојчица	Број дечака
Број младих обухваћених средњошколским образовањем	3.103	1.539	1.564
Број младих ромске националности обухваћених средњошколским образовањем	94	37	57

Табела 10: Број ученика ромске националности који су уписани у средњу школу путем афирмативних мера у граду Врању

Школска година	Укупан број ученика	Број ученица	Број ученика мушког пола
2024/2025.	26	15	11
2023/2024.	28	15	13
2022/2023.	31	16	15

У текућој 2021/2022. години на подручју града Врања, само се у општини Врањска бања у школи „Предраг Девеџић“ изучава ромски језик са елементима националне културе. Број деце и младих из ромске заједнице који похађају изборни предмет „Ромски језик са елементима културе“ у овој школи је 69.

У школама на територији града Врања 3 наставника је добило сертификат за предавање ромског језика и уведено у систем основног образовања. Међутим, само један наставник предаје, један сертификовани наставник ради као педагошки асистент у школи „Доситеј Обрадовић“, док је трећи сертификовани наставник на привременом раду у иностранству.

У граду Врању је ангажовано укупно 8 педагошких асистената, од чега су 7 жене, и то у следећим установама: Предшколска установа „Наше дете“, ОШ „Предраг Девеџић“ Врањска Бања, ОШ „Вук Караџић“, ОШ „Јован Јовановић Змај“, ОШ „Бранислав Нушић“ Ратаје, ОШ „Доситеј Обрадовић“.

Поред тога, У свим основним школама, сем Музичке школе и Школе за основно образовање одраслих, као и у ПУ „Наше дете“ постоји потреба за ангажовањем додатних педагошких асистената. У свакој установи (осим наведених) неопходно је да буде запослен најмање 1 педагошки асистент, а у школама са великим бројем ученика по 2.

Постојећи педагошки асистенти, према одговорима чланова Радне групе, имају одличну сарадњу са локалним институцијама, а посебно са локалном самоуправом, већником за националне мањине, Ромским културним центром Врање, и Ромским културним центром Врањска Бања.

3.2.1.1. Локалне политике и праксе у области образовања

На основу Одлуке о награђивању ученика и студената и новчаној помоћи ученицима првог разреда основних школа на територији града Врања („Сл. гласник града Врања“, бр. 27/2017 и

6/2021), град Врање награђује ђаке генерације, ученике који су освојили једно од прва три места на републичким такмичењима у организацији Министарства просвете, најбоље студенте са просечном оценом студирања изнад 9,25 и додељује новчану помоћ ученицима 1. разреда основне школе. Одлуком су јасно прецизирани критеријуми и поступак додељивања награда. У складу са могућностима буџета, Градско веће сваке године доноси одлуку о номиналним износима награда. Одлуком је предвиђена награда за све ђаке генерације, и сваке године се додељује 20 награда.

Сви ученици првог разреда основних школа добијају помоћ, а број се последњих пет година креће између 680 и 720, у зависности од броја уписане деце.

Број најбољих студената који од Града добијају награду последњих година се креће између 65 и 72.

Сви ученици основне школе, без обзира на удаљеност школе од места становања, имају право на бесплатан превоз, како у градском, тако и у приградском превозу.

Ученици средњих школа остварују право на попуст у приградском превозу у износу од 75% цене месечне карте, док је градски превоз за све њих бесплатан.

Ученици који похађају дуално образовање имају право на бесплатан превоз до послодавца, без обзира на удаљеност од школе. Град плаћа ужину за све ученике ШОСО „Вуле Антић“.

Из средстава буџета локалне самоуправе финансирају се лични пратиоци за ученике са сметњама у развоју, на основу мишљења Интерресорне комисије.

Иако је ЈЛС у претходне три године издвајала финансијска средства из буџета за ученике, ужину, превоз и стипендије, износ појединачних средстава за ове ставке није јасно видљив у буџету – сви трошкови су груписани по програмима:

- Програм 8 – Предшколско васпитање и образовање,
- Програм 9 – Основно образовање,
- Програм 10 – Средње образовање,
- Програм 11 – Социјална и дечја заштита, у оквиру Програмске активности 0902-0019 која обухвата и једнократне помоћи за ђаке прваке и помоћи за децу оболелу од малигнитета и ретких болести

Град Врање не води евиденцију о националности корисника, нарочито деце, те олакшице за школовање добијају сва деца подједнако.

На подручју града постоји седам основних у којима се спроводе програми едукације о правима ромске деце, културолошким специфичностима, тешкоћама које отежавају редовно похађање наставе, учење и напредовање, док се овакви програми не спроводе у средњим школама. У последње три школске године реализовани су следећи програми:

- Подршка у образовању социјално депривираних деце и младих у Србији,
- Нове економске могућности за повратнике и вулнерабилне категорије грађана у Јужној и Источној Србији,
- Заговарање за права детета употребом дигиталних прича,
- Образовање за права детета,
- Квалитетно образовање за све,
- Демократија,
- Инклузивно образовање.

3.2.2. Запошљавање

Квалификациона структура незапослених на евиденцији НСЗ-филијала Врање¹⁰ у 2024. години показује раст учешћа незапослених лица без квалификације и са Нивоом 1 образовања укупно (око 31,5%). Скоро 34% од тог броја су Роми.

Иначе, образовна структура Рома на евиденцији незапослених показује да је скоро 86% Рома без квалификације и са завршеном основном школом. Свега 12% незапослених Рома је са завршеним 3 и 4. степеном средње школе. 0,7% од укупно пријављених Рома на евиденцију незапослених има више и високо образовање. Наведени подаци указују на неопходност додатног промовисања важности средњег образовања и подршке младим Ромима да настављају школовање након основне школе.

Током израде овог ЛАП-а нису обезбеђени актуелни подаци о запошљавању лица ромске националности. Подаци у наставку овог поглавља су последње доступне детаљне информације, и односе се на 2021. годину. У том смислу податке треба посматрати са становишта њихове структуре која се, према мишљењу чланова Радне групе, није значајно променила у односу на 2021. годину.

Према подацима Националне службе за запошљавање филијала у Врању, број незапослених лица на територији града закључно са 31.12.2021. је био 6.790 од тога 3.852 су жене. Од овог броја 729 лица било је ромске националности (од тога 356 је Ромкиња).

У следећим табелама је дат преглед броја незапослених према степену стручне спреме, према старости и дужини тражења посла.

Табела 11: Образовна структура лица ромске националности која се налазе на евиденцији НСЗ

Степен стручне спреме			I	II	III	IV	V	VI-1	VI-2	VII-1	VII-2
31.12.2019.	Укупно:	706	597	46	44	18	0	0	0	1	0
	Жене:	352	311	24	7	10	0	0	0	0	0
31.12.2020.	Укупно:	671	562	42	42	24	0	0	0	1	0
	Жене:	315	278	19	8	14	0	0	0	0	0
31.12.2021.	Укупно:	729	615	42	49	19	0	1	1	2	0
	Жене:	356	315	19	10	11	0	0	0	1	0

Извор: Национална служба за запошљавање

У периоду 2019-2021, највећи број незапослених лица ромске националности био је на крају 2021. године, када је на евиденцији НСЗ забележено 729 лице или 10.74% од укупног броја регистрованих незапослених лица. Према структури образовања, 615 лице или 84.36% има завршену основну школу (I степен образовања), само 42 особе имају II степен односно 5.76%, 49 лица III степен односно 6.72%, а 19 лица IV степен стручне спреме. На евиденцији нема лица са V и VII-2 степеном образовања, док само по једно лице има са VI -1 и VI-2 степеном, док њих двоје имају завршен VII-1 степен образовања. Од укупног броја незапослених, особе женског пола чине 48.83% (односно 356 жена).

¹⁰ Подаци из Стратегије развоја образовања и васпитања у граду Врању 2025 - 2030.год.

Просечан број незапослених Рома и Ромкиња у периоду 2019-2021, према подацима НСЗ филијала у Врању је 702, од тога 341 жена а нешто више мушкараца, односно 361.

Табела 12: Старосна структура лица ромске националности која се налазе на евиденцији НСЗ

Старосна структура			15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-65
31.12.2019.	Укупно:	706	60	71	61	56	85	114	100	59	68	32
	Жене:	352	30	32	29	32	51	59	50	31	28	14
31.12.2020.	Укупно:	671	48	68	49	56	72	101	102	66	69	40
	Жене:	351	23	26	13	27	44	48	45	37	34	20
31.12.2021.	Укупно:	729	44	64	56	68	80	105	56	76	71	69
	Жене:	356	21	48	24	33	45	55	44	40	36	30

Извор: Национална служба за запошљавање

Према старосној структури, током 2019. године, регистровано је највише лица који имају између 40-44 година – 114 особе које чине око 16% од укупног број незапослених лица ромске националности. На евиденцији НСЗ-а, најмање је уписано лица старосне доби од 60-65 година (32), а следе лица од 30-34 година (56). Када посматрамо женску популацију, тренд је исти, тако да је међу 352 незапослене жене, највише оних старосне доби од 40-44 година (59 жена или 8.36%). Најмање незапослених жена регистровано је међу особама од 60-65 година, њих 14.

Сличан тренд се наставио и у 2020. години. Међу 671 незапослених лица ромске националности, највише је било оних старосне доби од 45-49 година – 102 особе или 15.2%. Затим следе особе старости од 40-44 године (101) и од 55-59 године (69). Најмање је регистрованих старосне доби од 60-65 година – 40 особа, док је 48 лица од 15-19 година.

У структури незапослених, особе женског пола чиниле су 52.30%, али их је што се тиче старосне структуре највише било у групи од 40-44 године (48 жена или 7.15%), затим следе жене старосне доби од 45-49 година (45) и од 35-39 године (44). Најмање жена је регистровано у категорији од 25-29 – 13 жене.

Ситуација се променила током 2021. године. Највише незапослених забележено је у категорији од 40-44 године – 105 лица или 14.40% од укупног броја незапослених. Затим следе лица од 35-39 година (80), док је у старосној доби од 50-54 регистровано је 76 лица, затим у категорији од 55-59 регистровано је 71 лице, у категоријама од 25-29 и 45-49 регистрован је једнак број лица (56), најмање регистрованих лица било је у категорији од 15-19 година.

Током 2021. године дошло је до значајног повећања броја незапослених у категорији од 60-65 година. Од 4.5% колико их је регистровано 2019. године, проценат је благо порастао у 2020. години на 5.9%, да би се у 2021. години увећао више од 2 пута, када је регистровано 9.5% незапослених лица од 60-65 година.

Супротан тренд је забележен код лица у узрасту од 45-49 година. Током 2019. године, ову групу су чинили 14.2% у укупном броју незапослених лица, док се у 2020. години њихов број незнатно повећао, тако да је удео ове популације био 15.2%, а затим у 2021. години овај број смањио се за три пута и износио је 7.7% од укупног броја незапослених.

Табела 13: Број лица ромске националности која се налазе на евиденцији НСЗ према дужини тражења посла

		Ук. број	До 1 год.	Од 1-2 год.	2-3 год.	3-5 год.	5-8 год.	8-10 год.	Преко 10 год.
31.12.2019.	Укупно:	706	324	127	60	111	62	9	13
	Жене:	352	156	156	29	58	32	6	6
31.12.2020.	Укупно:	671	233	129	98	88	87	26	10
	Жене:	319	106	54	50	47	45	13	16
31.12.2021.	Укупно:	729	337	94	68	93	91	30	16
	Жене:	356	163	43	32	49	48	14	7

Извор: Национална служба за запошљавање

Када се посматра дужина тражења посла, евиденција из 2019. године показује да 45.9% незапослених ромске националности (или 324 лица) посао тражи мање од годину дана. 127 лица или 17.9% посао траже од 1-2 године, а сви остали су на евиденцији НСЗ дуже од 2 године. 156 особа женског пола (или 22.1% од укупног броја незапослених жена ромске националности) налази се на евиденцији до 1 године односно од 1-2 године.

Проценти у 2020. години су слични - 233 лица или 34.72% посао траже до 1 године, 129 лица или 19.2% посао траже од 1-2 године. Међу женама ромске националности, 106 или 15.8% траже посао до годину дана, док 54 или 8.05% тражи посао од 1-2 године.

У 2021. години број оних који траже посао до 1 године износио је 337 или 46.2%, а 94 особа ромске националности (или 12.9%) је међу онима који посао траже од 1-2 године. Слична ситуација је и што се тиче женске популације – 163 жена или 22.4% тражи посао до годину дана, док их је 43 (или 5.8%) у категорији од 1-2 године.

На евиденцији НСЗ се налазе и лица која припадају рањивим категоријама, као што је приказано у следећој табели.

Табела 14: Број лица из категорије теже запошљивих која се налазе на евиденцији НСЗ

	На дан 31.12.2019.		На дан 31.12.2020.	
	Укупно	Жена	Укупно	Жена
Особе са инвалидитетом	20	9	20	9
Корисници новчане накнаде	2	1	2	2
Самохрани родитељи	17	15	19	18
Оба незапослена родитеља	11	7	3	2
Интерно расељена лица	19	11	18	11
Избегла лица	0	0	0	0
Корисници новчане социјалне помоћи	242	132	191	124
Технолошки вишкови	9	5	5	4

Извор: Национална служба за запошљавање

Када је реч о теже запошљивим категоријама, током 2019. године највише је регистровано корисника новчане социјалне помоћи (242 лица), од којих су више од половине (132), односно 54.5% чиниле жене. У категорији технолошког вишка, регистровано је 9 лица, међу којима су 5 жене (55.6%). У категорији самохрани родитељи регистровано је 17 лица, међу њима 15 жена. На евиденцији интерно расељених лица било је 19 лица од тога 11 жена, на евиденцији није било лица која су регистрована у категоријама избегла лица. У категорији особа с инвалидитетом регистровано је 20 лица, од тога 9 жена.

Током 2020. године дошло је до благог пада броја корисника новчане социјалне помоћи, када је регистровано 191 лице, међутим, број жена корисница је повећан на 64.9% за скоро 10% више него претходне године.

3.2.2.1. Локалне политике и праксе у области запошљавања

Током 2022, 2023. и 2024. године из буџета локалне самоуправе издвојена су следећа финансијска средства за мере активне политике запошљавања:

Табела 15: Издвојена финансијска средства за мере активне политике запошљавања у Граду Врању

Године	Врсте подстицања запошљавања Мере/активности	Укупан износ средстава (РСД)	Укупан број корисника
2022	Програм Јавни радови	3.000.000,00	27
	Програм Стручна пракса	10.600.000,00	42
	Субвенције за самозапошљавање	7.200.000,00	24
	Субвенције за запошљавање незапослених лица из категорије теже запошљивих	1.200.000,00	6
2023	Субвенције за самозапошљавање (сарадња са НСЗ-ом)	4.000.000,00 (Град) +3.800.000,00 (НСЗ)	26
	Субвенције за запошљавање лица из категорије теже запошљивих (сарадња са НСЗ-ом)	1.800.000,00 (Град) + 1.700.000,00 (НСЗ)	19
2024	Субвенције за самозапошљавање	2.700.000,00	9
	УКУПНО:	36.000.000,00	153

Укупно издвојена средства за финансирање мера активне политике запошљавања у протекле три године износи 36.000.000,00 РСД, од чега 30.500.000,00 РСД из буџета Града, а 5.500.000,00 из буџета Републике Србије кроз Националну службу за запошљавање.

Табела 16: Годишња издвојена финансијска средства за мере активне политике запошљавања у Граду Врању

Године	Укупно (РСД)	Из буџета ЈЛС (РСД)	Из буџета РС – НСЗ (РСД)
2022.	22.000.000,00	22.000.000,00	
2023.	11.300.000,00	5.800.000,00	5.500.000,00
2024.	2.700.000,00	2.700.000,00	
УКУПНО	36.000.000,00	30.500.000,00	5.500.000,00

Поменуте мере у укупном броју корисника садрже лица из осетљивих категорија. Треба истаћи, да поред мера активне политике запошљавања (АПЗ), Град Врање реализује и појединачне пројекте подршке предузетништву и запошљавању свих незапослених лица.

У оквиру ових мера нису посебно издвојена средства за мере активне политике запошљавања за кориснике ромске националности – Град Врање мере не издваја по националној припадности. Међутим, на основу процене запослених у НСЗ – филијала Врање, годишњи број корисника ромске националности се у просеку креће око 20.

Табела 17: Укупан број корисника ромске националности и број Ромкиња корисница мера активне политике запошљавања Националне службе за запошљавање за године: 2022, 2023, 2024

Година	Мера	Укупан број корисника (жена и мушкараца)	Укупан број корисница
2022	Субвенција за самозапошљавање припадницима ромске националности	21	11 корисница
2023	Субвенција за самозапошљавање припадницима ромске националности	19	5 корисница
2024	Субвенција за самозапошљавање припадницима ромске националности	21	14 корисница

На подручју града се спроводе формални програми образовања одраслих, и то у Школи за основно и средње образовање “Вуле Антић” у Врању. Не реализују се неформални програми образовања одраслих.

Програм преквалификације за средњу школу уписују кандидати који желе да се образују за неки други образовни профил у односу на онај који су завршили. Услов је да и једно и друго занимање морају бити истог степена образовања. Програм доквалификације уписују кандидати који желе да се образују за неки други образовни профил у дужем трајању, без обзира на подручје рада. Ово је један од бржих начина за стицање дипломе ради запошљавања или премештаја на боље радно место. Програми се могу савладати у установама формалног образовања, али и у установама неформалног образовања које имају акредитацију за спровођење оваквих програма, како би кандидати на крају добили сертификате са којима могу наћи запослење. У Врању су програми преквалификација и доквалификација доступни у обема врстама установа, у средњим школама и Народном универзитету.

- У Пољопривредно-ветеринарској школи „Стеван Синђелић“ кандидати се могу преквалификовати и доквалификовати за три занимања: Прехрамбени техничар, Пољопривредни техничар и Ветеринарски техничар.

- Хемијско-технолошка школа спроводи програме доквалификације из образовног профила Модни кројач у Моделара обуће, и из Оператера за израду намештаја у Техничара за израду намештаја и ентеријера.
- Медицинска школа „Др Изабел Емсли Хатон“ врши програме доквалификације и преквалификације за звања: медицинска сестра- техничар, фармацеутски техничар и физиотерапеутски техничар.
- Техничка школа врши преквалификације и доквалификације за следећа занимања: Возач моторног возила, Техничар друмског саобраћаја, Електротехничар енергетике, Инсталатер водовода, грејања и клима уређаја, Техничар за компјутерско управљање CNC машина и Бравар-заваривач.
- Народни универзитет омогућава стицање међународно признатог сертификата за послове занатских/услужних занимања, а области су разноврсне: Угоститељска струка са 8 занимања, Дрвопрерађивачка струка са 5 занимања, Гумарска струка са 2 занимања, Машинско-енергетска струка са 2 занимања, Текстилно и кожарство са 6 занимања, Стари занати са 6 заната, Прехрамбена струка са 8 занимања, Грађевинска струка са 17 занимања, Медицинска струка са 5 занимања, Личне услуге са 5 занимања, Пољопривредна струка са 2 занимања, Машинска струка са 10 занимања, Трговинска струка са 1 занимањем, Електротехничка струка са једним занимањем и Правно-биротехничка струка са 6 занимања. Поред тога, Народни универзитет спроводи акредитоване обуке и програме и то: Бравар- заваривач, Столар, Припремање и кување хране, Нега старих и немоћних лица, Молерско-фарбарски радови, Извођење зидарских радова, Тесар и Услуживање гостију пићем и храном у угоститељским објектима.
- Национална служба за запошљавање врши две врсте обука, након којих полазници добијају сертификате. Једна је обука незапослених лица за познатог послодавца, на основу захтева који послодавац упути Националној служби за запошљавање, а друга је обука која се врши на основу потреба тржишта рада на нивоу целе Србије.
- „Регионална развојна агенција Пчињског округа“ доо Врање, као једна од акредитованих развојних агенција за обављање послова регионалног развоја у региону Јужне и Источне Србије од стране Развојне агенције Србије и Министарства привреде, спроводи 12 модула обука у области предузетништва.

3.2.3. Становање

Према подацима из упитника о стању у неформалним насељима на територији Града Врања, у делу који се односи на становање евидентирана су ромска насеља и локалитети са различитим степеном инфраструктурне опремљености, квалитета стамбеног фонда, правне уређености и приступа комуналним услугама. Посебно је важно истаћи да се сви наведени бројчани подаци, процене и проценти односе искључиво на припаднике ромске националне мањине у сваком појединачном насељу, а не на укупно становништво које живи на тим просторима.

Анализа показује да између појединих насеља постоје значајне разлике у погледу квалитета стамбених објеката, прикључености на водоводну, канализациону и електричну мрежу, постојања унутрашњих саобраћајница, као и степена легализације стамбених објеката. Заједничка карактеристика већине обухваћених насеља јесте постојање основне инфраструктуре у формалном смислу, али и изражен раскорак између покривености мрежама и стварне прикључености стамбених објеката, што указује на потребу за даљим улагањима у комунално опремање, имовинско-правно уређивање и побољшање услова становања.

Листа ромских насеља и локалитета обухваћених упитником:

1. Горња Чаршија

2. Сарајина
3. Ћошка
4. Рашка
5. Панађуриште
6. Цигански рид
7. Село Павловац
8. Село Големо село
9. Село Горње Требешиње
10. Сагламци (Врањска Бања)
11. Бурдинци (Врањска Бања)
12. Огош (Врањска Бања)
13. Грамађе (Врањска Бања)

Горња Чаршија

У насељу Горња Чаршија евидентирано је између 300 и 320 ромских домаћинстава, са процењеним бројем од 350 до 360 Рома и Ромкиња. Стамбени објекти су у већем броју изграђени од чврстих материјала, док је мањи број објеката изграђен од слабих материјала, што указује на релативно повољнији квалитет стамбеног фонда у односу на део других обухваћених насеља. Организовано прикупљање и одвожење смећа из насеља постоји.

Насеље располаже водоводном, канализационом и електричном мрежом, при чему је у упитнику наведено да је покривеност овим системима квалитетна. Ипак, у сва три случаја истакнуто је да већина објеката није прикључена на постојећу мрежу, што значајно умањује стварне ефекте инфраструктурне опремљености. Улична расвета постоји, у функцији је и обезбеђује комплетну покривеност насеља. Постоје и приступне и унутрашње саобраћајнице.

Горња Чаршија је покривена планском документацијом, и то Генералним урбанистичким планом, као и делом Планом генералне регулације. Истовремено, мање од 10% стамбених објеката је легализовано, док је за 50% до 60% објеката предат захтев за легализацију. Земљиште на коме се објекти налазе је у мешовитом режиму својине, односно присутне су и приватна и јавна својина.

Сарајина

У насељу Сарајина евидентирано је између 50 и 60 ромских домаћинстава, са процењеним бројем од 70 до 80 Рома и Ромкиња. Према подацима из упитника, стамбени објекти су у већем броју изграђени од чврстих материјала. Организовано прикупљање и одвожење смећа из насеља је успостављено.

Насеље има водоводну, канализациону и електричну мрежу, а у сва три сегмента је наведена квалитетна покривеност, уз мањи број неприкључених објеката. То указује да је у овом насељу степен реалне доступности основне комуналне инфраструктуре повољнији него у већем броју других обухваћених локалитета. Улична расвета постоји, у функцији је и обезбеђује комплетну покривеност. Постоје и приступне и унутрашње саобраћајнице.

Сарајина је покривена Генералним урбанистичким планом и Планом генералне регулације. Мање од 5% стамбених објеката је легализовано, док је за 20% до 30% објеката предат захтев за легализацију. Земљиште је у мешовитој својини, односно обухвата и приватну и јавну својину.

Ћошка

У насељу Ћошка евидентирано је између 60 и 100 ромских домаћинстава, док је процењени број Рома и Ромкиња између 300 и 400. Стамбени објекти су, према упитнику, од чврстог материјала. Организовано прикупљање и одвожење смећа је обезбеђено.

Водоводна мрежа постоји, у функцији је и насеље је комплетно покривено, али је наведено да одређени број објеката није прикључен на мрежу. Канализациона мрежа такође постоји и у функцији је, са покривеношћу од око 80% до 90%. Електрична мрежа је у функцији, са покривеношћу од око 90%. Улична расвета постоји и покрива 100% насеља. У насељу постоје и приступне и унутрашње саобраћајнице.

Насеље је покривено Генералним урбанистичким планом и Планом генералне регулације. Мање од 10% стамбених објеката је легализовано, а за око 30% објеката предат је захтев за легализацију. Облик власништва земљишта је мешовит.

Рашка

У насељу Рашка евидентирано је између 60 и 70 ромских домаћинстава, са процењеним бројем од 150 до 200 Рома и Ромкиња. Стамбени фонд је неповољнијег квалитета, с обзиром на то да је само мали број објеката изграђен од чврстог материјала. Организовано прикупљање и одвожење смећа из насеља постоји.

Водоводна мрежа је у функцији и покрива око 90% насеља, али је наведено да блага већина објеката није прикључена. Канализациона мрежа постоји и у функцији је, са покривеношћу од око 80%, при чему одређени број објеката није прикључен. Електрична мрежа је у функцији и има покривеност од 100%, али ни у овом случају нису сви објекти прикључени. Улична расвета постоји и у функцији је. Постоје и приступне и унутрашње саобраћајнице.

Рашка је покривена Генералним урбанистичким планом и Планом генералне регулације. Мање од 10% стамбених објеката је легализовано, док је за 10% до 30% објеката предат захтев за легализацију. Земљиште је у мешовитом облику својине.

Панађуриште

У насељу Панађуриште евидентирано је 20 ромских домаћинстава, са процењеним бројем од 50 Рома и Ромкиња. Стамбени објекти су од чврстог материјала, што упућује на релативно стабилнији квалитет стамбеног фонда. Организовано прикупљање и одвожење смећа је успостављено.

Водоводна мрежа постоји и у функцији је, са покривеношћу од 100%, а на мрежу је прикључено између 90% и 100% објеката. Канализациона мрежа такође постоји и у функцији је, са потпуном покривеношћу, а прикљученост је између 90% и 100%. Електрична мрежа је у функцији и покрива 100% насеља. Улична расвета постоји, у функцији је и има 100% покривеност. У насељу постоје и приступне и унутрашње саобраћајнице.

Насеље је покривено Генералним урбанистичким планом и Планом генералне регулације. За разлику од већине других обухваћених насеља, у Панађуришту је 60% стамбених објеката легализовано, док је за 30% до 40% објеката предат захтев за легализацију. Земљиште је у приватној својини.

Цигански рид

У насељу Цигански рид евидентирано је између 40 и 50 ромских домаћинстава, а процењени број Рома и Ромкиња износи између 150 и 300. Стамбени објекти су од слабих материјала, што ово насеље сврстава међу просторе са израженијим стамбеним ризицима. Организовано прикупљање и одвожење смећа из насеља постоји.

Водоводна мрежа је у функцији, али је покривеност око 30%, при чему већина објеката није прикључена. Електрична мрежа постоји и у функцији је, са покривеношћу од око 60% до 80%, али већина објеката није прикључена ни на ову мрежу. Улична расвета постоји и у функцији је, са покривеношћу од 60% до 80%. За канализациону мрежу у упитнику није наведен податак о постојању, нити је дат додатни коментар. Постоје приступне саобраћајнице, али унутрашње саобраћајнице не постоје.

Насеље је покривено Просторним планом, Генералним урбанистичким планом и Планом генералне регулације. Податак о проценту легализованих објеката није наведен, као ни податак о проценту објеката за које је предат захтев за легализацију. Земљиште је у мешовитом режиму својине, односно обухвата приватну и јавну својину.

Село Павловац

У локалитету Село Павловац евидентирано је између 100 и 150 ромских домаћинстава, са процењеним бројем од 200 до 250 Рома и Ромкиња. Квалитет стамбених објеката је неуједначен, с обзиром на то да је око 50% објеката изграђено од чврстог, а око 50% од слабих материјала. Организовано прикупљање и одвожење смећа постоји, али је у упитнику наведено да је та услуга делом покривена.

Водоводна мрежа је у функцији, са покривеношћу од око 50%, углавном по ободу насеља, док већина објеката није прикључена. Канализациона мрежа не постоји. Електрична мрежа постоји и у функцији је, са покривеношћу од око 80%, али већина објеката није прикључена. Улична расвета постоји и у функцији је, пре свега по ободу насеља. Постоје приступне саобраћајнице, али унутрашње саобраћајнице не постоје.

Насеље је покривено Просторним планом града Врања. Мање од 10% стамбених објеката је легализовано, док је за 40% до 60% објеката предат захтев за легализацију. Облик власништва земљишта је мешовит.

Село Големо село

У локалитету Село Големо село евидентирано је 30 ромских домаћинстава, са процењеним бројем од 30 до 35 Рома и Ромкиња. Стамбени објекти су углавном изграђени од слабих материјала. Организовано прикупљање и одвожење смећа из насеља постоји.

Водоводна мрежа постоји и у функцији је, са покривеношћу од око 40% до 60%. Канализациона мрежа постоји, а покривеност је између 30% и 60%. Електрична мрежа такође постоји, са покривеношћу од 30% до 60%. Улична расвета постоји, али у упитнику није дат додатни коментар о степену покривености или функционалности. Постоје приступне саобраћајнице, док унутрашње саобраћајнице не постоје.

Локалитет је покривен Просторним планом града Врања. Мање од 10% стамбених објеката је легализовано, а за око 30% објеката предат је захтев за легализацију. Земљиште је у мешовитом облику својине.

Село Горње Требешиње

У локалитету Село Горње Требешиње евидентирано је између 30 и 40 ромских домаћинстава, са процењеним бројем од 50 Рома и Ромкиња. Стамбени објекти су углавном изграђени од чврстих материјала. Организовано прикупљање и одвожење смећа је обезбеђено.

Водоводна мрежа је у функцији, са покривеношћу од око 40% до 50%. Канализациона мрежа постоји, са покривеношћу од 30% до 60%. Електрична мрежа је у функцији, са покривеношћу од око 80% до 90%. Улична расвета постоји, али у упитнику није наведен додатни опис степена покривености. Постоје приступне саобраћајнице, док унутрашње саобраћајнице не постоје.

Локалитет је покривен Просторним планом града Врања. Мање од 10% стамбених објеката је легализовано, док је за 20% до 30% објеката предат захтев за легализацију. Облик власништва земљишта је мешовит.

Сагламци (Врањска Бања)

У насељу Сагламци у Врањској Бањи евидентирано је 60 ромских домаћинстава, са процењеним бројем од 80 до 90 Рома и Ромкиња. Стамбени објекти су углавном изграђени од чврстих материјала. Организовано прикупљање и одвожење смећа из насеља постоји.

Водоводна мрежа је у функцији и већина објеката је прикључена. Канализациона мрежа постоји и у функцији је. Електрична мрежа је у функцији. Улична расвета постоји, али у упитнику није дат додатни коментар о обиму покривености. Постоје приступне саобраћајнице, али унутрашње саобраћајнице не постоје.

Насеље је покривено Планом генералне регулације Врањска Бања. Мање од 10% стамбених објеката је легализовано, док је за 30% до 60% објеката предат захтев за легализацију. Земљиште је у мешовитом облику својине.

Бурдинци (Врањска Бања)

У насељу Бурдинци у Врањској Бањи евидентирано је између 40 и 50 ромских домаћинстава, са процењеним бројем од 90 до 100 Рома и Ромкиња. Стамбени објекти су углавном изграђени од чврстих материјала. Организовано прикупљање и одвожење смећа постоји.

Водоводна мрежа постоји, али већина објеката није прикључена. Канализациона мрежа постоји, али већина објеката није прикључена. Електрична мрежа такође постоји, али већина објеката није прикључена. Улична расвета је евидентирана као постојећа, али без додатног коментара о степену покривености. У насељу постоје приступне саобраћајнице, док унутрашње саобраћајнице не постоје.

Насеље је покривено Планом генералне регулације Врањска Бања. Мање од 10% стамбених објеката је легализовано, док је за 30% до 40% објеката предат захтев за легализацију. Земљиште је у мешовитом облику својине.

Огош (Врањска Бања)

У насељу Огош у Врањској Бањи евидентирано је између 150 и 200 ромских домаћинстава, са процењеним бројем од 200 до 300 Рома и Ромкиња. Стамбени објекти су углавном изграђени од чврстих материјала. Организовано прикупљање и одвожење смећа из насеља постоји.

Водоводна мрежа постоји, али нису сви објекти прикључени. Канализациона мрежа постоји, али нису сви објекти прикључени. Електрична мрежа постоји, али нису сви објекти прикључени. Улична расвета постоји, али у упитнику није дат додатни коментар о њеној функционалности

или степену покривености. Постоје приступне саобраћајнице, док унутрашње саобраћајнице не постоје.

Насеље је покривено Планом генералне регулације Врањска Бања. Мање од 20% стамбених објеката је легализовано. Податак о проценту објеката за које је предат захтев за легализацију није наведен у упитнику. Облик власништва земљишта је мешовит.

Грамађе (Врањска Бања)

У насељу Грамађе у Врањској Бањи евидентирано је између 30 и 40 ромских домаћинстава, са процењеним бројем од 80 до 100 Рома и Ромкиња. Стамбени објекти су углавном изграђени од чврстих материјала. Организовано прикупљање и одвожење смећа из насеља постоји.

Водоводна мрежа постоји, али нису сви објекти прикључени. Канализациона мрежа постоји, али нису сви објекти прикључени. Електрична мрежа постоји, али нису сви објекти прикључени. Улична расвета постоји и у функцији је, али без прецизности наведене покривености. Постоје приступне саобраћајнице, док унутрашње саобраћајнице не постоје.

Насеље је покривено Планом генералне регулације Врањска Бања. Мање од 20% стамбених објеката је легализовано, док је за 40% до 60% објеката предат захтев за легализацију. Земљиште је у мешовитом облику својине.

Табела 18: Преглед услова становања у ромским насељима у граду Врању

Насеље	Број ромских домаћ.	Процењен број Рома/ Ромкиња	Квалитет стамбених објеката	Прикупљање и одвожење смећа	Водоводна мрежа	Канализ. мрежа	Електрична мрежа	Улична расвета	Приступне саобраћ.	Унутрашње саобраћ.	Планска докум.	Легализовано	Предат захтев за легал.	Власништво земљишта
Горња Чаршија	300–320	350–360	У већем броју чврсти материјали, мали број слаби материјали	Да	Да, квалитетна покривеност, већина објеката није прикључена	Да, квалитетна покривеност, већина објеката није прикључена	Да, квалитетна покривеност, већина објеката није прикључена	Да, у функцији, 100% покривеност	Да	Да	ГУП и делом ПГР	Мање од 10%	50–60%	Приватна и јавна својина
Сарајина	50–60	70–80	У већем броју чврсти материјали	Да	Да, квалитетна покривеност, мањи број објеката није прикључен	Да, квалитетна покривеност, мањи број објеката није прикључен	Да, квалитетна покривеност, мањи број објеката није прикључен	Да, у функцији, 100% покривеност	Да	Да	ГУП и ПГР	Мање од 5%	20–30%	Приватна и јавна својина
Ћошка	60–100	300–400	Објекти од чврстог материјала	Да	Да, 100% покривеност, део објеката није прикључен	Да, 80–90% покривеност	Да, око 90% покривеност	Да, 100% покривеност	Да	Да	ГУП и ПГР	Мање од 10%	30%	Мешовито
Рашка	60–70	150–200	Мали број објеката од чврстог материјала	Да	Да, око 90% покривеност, блага већина објеката није прикључена	Да, око 80% покривеност, део објеката није прикључен	Да, 100% покривеност, нису сви објекти прикључени	Да, у функцији	Да	Да	ГУП и ПГР	Мање од 10%	10–30%	Мешовито
Панађуриште	20	50	Објекти од чврстог материјала	Да	Да, 100% покривеност, 90–100% објеката прикључено	Да, 100% покривеност, 90–100% објеката прикључено	Да, 100% покривеност	Да, у функцији, 100% покривеност	Да	Да	ГУП и ПГР	60%	30–40%	Приватна својина

Насеље	Број ромских домаћ.	Процењен број Рома/Ромкиња	Квалитет стамбених објеката	Прикупљање и одвожење смећа	Водоводна мрежа	Канализ. мрежа	Електрична мрежа	Улична расвета	Приступне саобраћ.	Унутрашње саобраћ.	Планска докум.	Легализовано	Предат захтев за легал.	Власништво земљишта
Цигански рид	40–50	150–300	Објекти од слабих материјала	Да	Да, око 30% покривеност, већина објеката није прикључена	Није наведено	Да, 60–80% покривеност, већина објеката није прикључена	Да, 60–80% покривеност	Да	Не	Просторни план, ГУП и ПГР	Није наведено	Није наведено	Приватна и јавна својина
Село Павловац	100–150	200–250	Око 50% чврсти, око 50% слаби материјали	Да, делимично покривено	Да, око 50% покривеност, углавном по ободу, већина објеката није прикључена	Не	Да, око 80% покривеност, већина објеката није прикључена	Да, у функцији, углавном по ободу	Да	Не	Просторни план града Врања	Мање од 10%	40–60%	Мешовито
Село Големо село	30	30–35	Углавном слаби материјали	Да	Да, 40–60% покривеност	Да, 30–60% покривеност	Да, 30–60% покривеност	Да, без додатног коментара	Да	Не	Просторни план града Врања	Мање од 10%	30%	Мешовито
Село Горње Требешиње	30–40	50	Углавном чврсти материјали	Да	Да, 40–50% покривеност	Да, 30–60% покривеност	Да, 80–90% покривеност	Да, без додатног описа	Да	Не	Просторни план града Врања	Мање од 10%	20–30%	Мешовито
Сагламци (Врањска Бања)	60	80–90	Углавном чврсти материјали	Да	Да, већина објеката прикључена	Да, у функцији	Да, у функцији	Да, без додатног коментара	Да	Не	ПГР Врањска Бања	Мање од 10%	30–60%	Мешовито
Бурдинци (Врањска Бања)	40–50	90–100	Углавном чврсти материјали	Да	Да, већина објеката није прикључена	Да, већина објеката није прикључена	Да, већина објеката није прикључена	Да, без додатног коментара	Да	Не	ПГР Врањска Бања	Мање од 10%	30–40%	Мешовито
Огош (Врањска Бања)	150–200	200–300	Углавном чврсти материјали	Да	Да, нису сви објекти прикључени	Да, нису сви објекти прикључени	Да, нису сви објекти прикључени	Да, без додатног коментара	Да	Не	ПГР Врањска Бања	Мање од 20%	Није наведено	Мешовито

Насеље	Број ромских домаћ.	Процењен број Рома/ Ромкиња	Квалитет стамбених објеката	Прикупљање и одвожење смећа	Водоводна мрежа	Канализ. мрежа	Електрична мрежа	Улична расвета	Приступне саобраћ.	Унутрашње саобраћ.	Планска докум.	Легализовано	Предат захтев за легал.	Власништво земљишта
Грамађе (Врањска Бања)	30–40	80–100	Углавном чврсти материјали	Да	Да, нису сви објекти прикључени	Да, нису сви објекти прикључени	Да, нису сви објекти прикључени	Да, у функцији, без прецизније покривености	Да	Не	ПГР Врањска Бања	Мање од 20%	40–60%	Мешовито

3.2.3.1. Локалне политике и праксе у области становања

Град Врање има успостављен систем за пружање правно-техничке помоћи Ромима и Ромкињама у циљу регулисања имовинског и правног статуса објеката. То се спроводи примарно кроз пружање бесплатне правне помоћи. Крајем 2025. године је успостављен и систем за подршку грађанима за упис права на непокретностима, у складу са Законом о посебним условима за евидентирање и упис права на непокретностима (Сл. гласник РС бр. 91/2025).

ЈЛС није планирала мере за унапређење постојећих објеката у којима живе Роми и Ромкиње а Роми и Ромкиње нису корисници социјалних станова. У граду Врању не постоји програм за изградњу социјалних станова.

3.2.4. Здравствена заштита

На територији града Врања се здравствена заштита становништва спроводи у:

1. Здравственом центру Врање, у оквиру којег функционишу Дом здравља Врање (са 6 здравствених станица) и Општа болница Врање (отворена почетком 2024. године), и
2. Заводу за јавно здравље Врање, у оквиру којег постоји више центара (центар за контролу и превенцију болести, центар за микробиологију, центар за промоцију здравља, центар за хигијену и хуману екологију, и други).

Нема прецизних података о корисницима услуга здравствене заштите ромске националности, јер се здравствена евиденција не води према националној припадности пацијената, пошто за то не постоји законски основ. На основу података које је доставила Радна група процењено је следеће:

- У граду Врању сви Роми и Ромкиње поседују здравствену књижицу.
- Око 2.000 Рома/Ромкиња (900 Рома и 1.100 Ромкиња) има изабраног лекара.
- Негде између 300-400 Ромкиња је обухваћено гинеколошким прегледима.
- 440 деце ромске националности (240 девојчица и 200 дечака) обухваћено је систематским прегледима.
- 75% деце узраста 24-35 месеци која су примила све препоручене вакцине из националног календара имунизације до свог првог рођендана (до навршене друге године за вакцину против малих богиња), док је % ромске деце 97%.
- Између 70-80 мајки и деце ромске националности су обухваћени патронажним посетама (пре и постнатално).
- 30 трудница ромске националности је обухваћено редовним прегледима у амбуланти.
- Није забележено да је међу корисницима развојног саветовалишта било корисника ромске националне мањине као ни адолесцената у саветовалишту за младе.

Према расположивим проценама, скоро сво ромско становништво у Врању поседује здравствену књижицу, а већина има и изабраног лекара. Такође, процењује се да око 40% Ромкиња редовно одлази на гинеколошке прегледе, док је код трудница ромске националности обухват редовним прегледима потпун и износи 100%. Позитиван тренд уочава се и у погледу обухвата мајки и деце ромске националности патронажним посетама, који, према проценама, такође износи 100%.

Званични подаци на националном нивоу указују да је стопа смртности код ромске популације виша него код других националних мањина у Републици Србији, као и да је просечан животни век краћи за око 12 година у односу на општи просек¹¹. Процењена стопа смртности одојчади у ромским насељима износи 13 на 1.000 живорођене деце, што је приближно двоструко више у односу на национални просек. Истовремено, искуства из праксе показују да је увођење здравствених медијаторки допринело смањењу смртности ромске одојчади за 50%, као и значајном повећању обухвата имунизацијом деце у ромским насељима, узраста од 24 до 35 месеци, са 44% у 2014. години на 63% у 2019. години.

Према расположивим локалним проценама, у Врању је стање у овој области повољније у односу на шири национални контекст, с обзиром на то да се деца ромске националности у високом проценту редовно вакцинишу и долазе на систематске прегледе. Процењени обухват деце ромске националности имунизацијом износи 97%.

Сагледавајући укупно здравствено стање Рома и Ромкиња у Врању, може се оценити да је оно и даље неповољно и у значајној мери условљено неповољним животним условима, сиромаштвом, као и недовољно развијеном свешћу о значају превенције, правовременог лечења и очувања здравља. Имајући у виду наведено, потребно је додатно јачати локалне механизме подршке, посебно у делу теренског рада, здравственог информисања и континуиране доступности услуга ромској популацији.

3.2.4.1. Локалне политике и праксе у области здравствене заштите

У граду Врању образован је Савет за здравље, али у његовом саставу нема представника ромске националности. Такође, образован је и Савет за здравствену, социјалну и дечију заштиту и борацко инвалидска питања, али ниједан од 9 чланова Савета није ромске националности),

У Врању није успостављен значајан локални механизам подршке социјалном укључивању Рома и Ромкиња у области здравства – тренутно не постоје ангазоване здравствене медијаторке. Њихова улога је од посебног значаја за ефикасније повезивање здравственог система и становника неформалних ромских насеља, ради бољег увида здравствених установа у здравствено стање у овим заједницама и повећања правовременог обраћања лекару. Здравствене медијаторке воде евиденцију о здравственом стању становништва у ромским насељима, доприносе подизању свести о значају вакцинације деце, правилне исхране, личне и комуналне хигијене, заштите од заразних болести, планирања породице, као и превенције злоупотребе психоактивних супстанци. У Врању је у ранијем периоду била ангажована једна здравствена медијаторка. Радна група је оценила да таква пракса мора да се настави, те да је потребно конкурисати за једну здравствену медијаторку на конкурс Министарства здравља.

У оквиру Здравственог центра Врање успостављени су Саветовалиште за младе и Саветовалиште за болести зависности, али не постоји Развојно саветовалиште. Постоји Служба за здравствену заштиту деце предшколског узраста (дечији диспансер), која је организационо подељена на два дела: куративни део, и превентивни део (саветовалиште, развојно саветовалиште, и вакцинација).

¹¹ Положај осетљивих група у процесу приступања Републике Србије Европској унији, Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва, 2021. година

3.2.5. Социјална заштита

Током 2024. године укупан број евидентираних захтева странака и других поднесака у Центру за социјални рад у Врању је био 8.807. У највећем проценту заступљена је старосна групација одрасли, затим деца, па стари¹². Заступљеност корисника или корисничких група на евиденцији Центра за социјални рад:

- Корисници права на новчану социјалну помоћ: У Центру за социјални рад у Врању у 2024. години право на новчану социјалну помоћ остварило је укупно 825 породица (носиоци права). Број чланова породица које су оствариле право на новчану социјалну помоћ у 2024. години је 2207. На дан 31.12.2024. године на евиденцији Центра за социјални рад укупно је било 584 породица (носиоци права).
- Корисници права на једнократну новчану помоћ: У 2024. години Центру за социјални рад у Врању поднето је укупно 1776 захтева по којима се одлучивало на основу Одлуке Комисије за социјална давања и налаза и мишљења стручних радника.
- Корисници права на додатак за помоћ и негу другог лица и увећани додаток за помоћ и негу другог лица: Укупан број корисника права на додаток, као и увећаног додатка за помоћ и негу другог лица је 554.
- Смештај у другу породицу – хранитељство: На хранитељском смештају у извештајном периоду са стањем на 31.12. 2024. године укупно је 61 дете. Служба за заштиту одраслих и старих на дан 31.12.2024.године има укупно 36 корисника на домском смештају. Док Служба за заштиту деце и младих на дан 31.12.2024.године има 8 лица смештених у Установама социјалне заштите.
- Поремећени породични односи: Број спроведених поступака у поремећеним породичним односима у извештајном периоду је 115, где је обухваћено 153 деце.
- Послови заштите од насиља у породици: На крају извештајног периода у Центру за социјални рад у Врању укупно је евидентирано 242 пријава насиља у породици. Треба имати у виду да је укупан број жртава насиља у породици већи него број поднетих пријава јер Центар за социјални рад евидентира и сву малолетну децу у породици као жртве породичног насиља.
- Малолетници са проблемима у понашању и у сукобу са законом на евиденцији ЦСР Врање: укупно 232.
- Послови старатељске заштите: укупно је 85 деце под старатељском заштитом и 112 одраслих и старих лица под старатељском заштитом

У Центру за социјални рад се не води посебна евиденција о пружању услуга социјалне заштите припадницима ромске заједнице. Процена Радне групе је да је од укупног броја корисника ЦСР око 45% корисника ромске националности, као и да 70% домаћинстава ромске националности прима новчану социјалну помоћ.

Поред ЦСР, на подручју града Врања је активна и Јавна установа Центар за развој локалних услуга социјалне заштите Врање. Делатност Центра се одвија 24 сата непрекидно и може се сагледати кроз пружање пет врста услуга и то:

1. Прихватилиште за одрасла и стара лица – 57 корисника у 2024. години;
2. Прихватилиште за жртве насиља у породици – Сигурна кућа – 19 корисника у 2024. години (10 жена и 9 деце);
3. Дневни боравак за децу, младе и одрасле са телесним инвалидитетом и интелектуалним тешкоћама – 16 корисника у 2024. години;

¹² Извештај о раду Јавне установе Центар за социјални рад у Врању за 2024. Годину

4. Лични пратилац детета – 23 корисника у 2024 години; и
5. Помоћ у кући за одрасла и стара лица – 19 корисника у 2024. години.

У Центру за развој локалних услуга социјалне заштите Врање се не води посебна евиденција о пружању услуга социјалне заштите припадницима ромске заједнице.

3.2.5.1. Локалне политике и праксе у области социјалне заштите

Планирани издаци буџета, по програмској класификацији, за програм 0902 - СОЦИЈАЛНА И ДЕЧИЈА ЗАШТИТА из буџета града у протекле три године су износили:

- 2023 – 207.391.000,00 динара;
- 2024 – 279.502.000,00 динара;
- 2025 – 288.902.000,00 динара.

Табела 19: Права и услуге социјалне заштите и издвојена финансијска средства

Шифре програмских активности	Назив програмских активности у програму	Година		
		2023.	2024.	2025.
0001	Једнократне помоћи и други облици помоћи	85.000.000	140.000.000	148.900.000
0002	Породични и домски смештај, прихваталишта и друге врсте смештаја	68.150.000	74.182.000	71.860.000
0018	Подршка реализацији програма Црвеног крста	9.200.000	9.500.000	10.500.000
0019	Подршка деци и породици са децом	15.000.000	18.000.000	18.000.000
0021	Подршка особама са инвалидитетом	15.000.000	17.000.000	18.000.000
7001	Прихваталиште, дневни боравак, сигурна кућа, лични пратиоци и помоћ у кући	15.041.000	20.820.000	21.642.000
УКУПНО:		207.391.000	279.502.000	288.902.000

Финансијска анализа показује да су у оквиру програма 0902 – Социјална и дечија заштита планирана средства из буџета града Врања у посматраном периоду континуирано расла, са 207,39 милиона динара у 2023. години на 279,50 милиона динара у 2024. години и 288,90 милиона динара у 2025. години. Највећи део средстава у све три године опредељен је за једнократне помоћи и друге облике помоћи, за које је у 2025. години планирано 148,9 милиона динара, односно 51,54% укупних средстава програма. Значајна средства усмерена су и на породични и домски смештај, прихваталишта и друге врсте смештаја, за које је у 2025. години планирано 71,86 милиона динара, односно 24,87% укупног буџета програма.

Средства намењена подршци деци и породици са децом повећана су са 15 милиона динара у 2023. години на 18 милиона динара у 2024. и 2025. години, док су средства за подршку особама са инвалидитетом расла са 15 милиона динара у 2023. години на 18 милиона динара у 2025. години. Подршка реализацији програма Црвеног крста бележи стабилан раст, са 9,2 милиона динара у 2023. години на 10,5 милиона динара у 2025. години. Такође, средства за прихватилиште, дневни боравак, сигурну кућу, личне пратиоце и помоћ у кући повећана су са 15,04 милиона динара у 2023. години на 21,64 милиона динара у 2025. години, што указује на јачање подршке услугама социјалне заштите у заједници.

Из расположивих података уочава се да су буџетска средства у највећој мери усмерена на директне облике материјалне подршке и услуге смештаја, док у оквиру приказане програмске класификације нису посебно исказане програмске активности које се односе искључиво на социјално укључивање Рома и Ромкиња.

На подручју града Врања ради једна народна кухиња. Просечан број корисника месечно за године 2022, 2023 и 2024 је износио:

- 2022. године - 450 корисника (207 жена и 293 мушкарца),
- 2023. године - 450 корисника (210 жена и 290 мушкарца),
- 2024. године - 450 корисника (216 жена и 284 мушкарца).

Није вођена посебна евиденција корисника народне кухиње по националности, па не постоје прецизни подаци о броју корисника ромске националности. Процена запослених у Црвеном крсту је да је око 80% корисника ромске националности.

На подручју града није вршена анализа потреба Рома/Ромкиња за услугама социјалне заштите.

3.2.6. Борба против дискриминације

Повереник за заштиту равноправности (Повереник) је независан, самосталан и специјализован државни орган, формиран на основу Закона о забрани дискриминације, који ради на спречавању свих видова, облика и случајева дискриминације, унапређивању остваривања и заштити равноправности физичких и правних лица у свим областима друштвених односа, али и спроводи надзор над применом прописа о забрани дискриминације.

Током 2025. године Поверенику је поднето 88 притужби по основу националне припадности или етничког порекла као личног својства, чиме се овај основ и даље налази у врху по броју поднетих притужби. Од укупног броја притужби поднетих по овом основу, 52 притужбе односила се на ромску националну припадност, што чини 59% свих притужби. Ни једна од наведених притужби није забележена у Врању.

На локалном нивоу, постоје механизми за заштиту ромске националне мањине од дискриминације – локални омбудсман, и заштитник права пацијената. Према доступним подацима (извештаји о раду локалног омбудсмана – март 2024, подаци којима располаже Радна група), није било притужби од стране грађана ромске националности на поступање локалних органа власти по основу националне припадности или етничког порекла.

Град Врање има успостављен систем пружања бесплатне правне помоћи. Ово право гарантовано је Уставом РС, који је одредио да су, поред адвокатуре, јединице локалне самоуправе пружаоци бесплатне правне помоћи. **У периоду од 2022. до 2024. године град је примио 159 захтева за пружање бесплатне правне помоћи**, и сви захтеви су и одобрени. Град не води евиденцију пружених услуга бесплатне правне помоћи по националној основи, те из тог разлога не постоје подаци о услугама пруженим припадницима ромске националне мањине.

Табела 20: Број поднетих и одобрених захтева за бесплатну правну помоћ у Граду Врању у периоду 2022-2024.

Бесплатна правна помоћ	2024	2023	2022	Укупно 2022-2024
Број поднетих захтева	44	59	56	159
Број одобрених захтева	44	59	56	159
Тужбе	34	41	41	116
Жалбе	5	12	11	28
Предлози	5	3	3	11
Уговори	-	2	-	2
Приговори	-	1	1	2
Број усмених правних савета	658	619	673	1.950

Информације о пружању бесплатне правне помоћи су постављене на званичној интернет презентацији града и доступне свим грађанима, а и већник задужен за ресор националне мањине, етничке заједнице и организације цивилног друштва у свом редовном раду информисае грађане ромске националности о постојању и начину остваривања бесплатне правне помоћи.

У претходном периоду у Врању нису спроведена истраживања о перцепцији ромске заједнице о дискриминацији, нити о односу грађана и грађанки према дискриминацији. Такође, град до сада није спроводио превентивне активности на плану борбе против циганизма.

Позитивно је што је Град Врање у претходном периоду донео низ планских докумената у којима је препознат значај борбе против дискриминације и циганизма. Како се наводи у Плану развоја Града Врања за период 2021-2030, један од приоритета града Врања јесте смањење сиромаштва и сузбијање дискриминације Рома и Ромкиња, односно стварање услова за пун приступ остваривању људских права лица која припадају осетљивим друштвеним групама.

Поред Плана развоја, значајни су и други документи који предвиђају активности за превенцију дискриминације, као што су:

- Локални акциони план за родну равноправност Града Врања за период 2024 – 2026. године,
- Локални акциони план за превенцију и борбу против вршњачког насиља Града Врања за период 2024-2026. године.

У последње три године из градског буџета је издвојено укупно 22 милиона РСД за финансирање и суфинансирање програма / пројеката у култури и културно уметничких удружења на основу јавног конкурса. Али међу финансираним програмима и пројектима није било ниједног којим се чува и промовише културни идентитет и традиција ромске националне мањине.

Међу запосленима у органима општине и локалним институцијама нема службеника који су обучени на тему заштите од дискриминације и циганизма као специфичног облика расизма.

3.2.7. Партиципација

У области партиципације Рома и Ромкиња у јавном животу и процесима доношења одлука у граду Врању уочавају се ограничени капацитети и недовољна заступљеност у кључним структурама локалне власти и управљања. Иако у Граду није именован координатор за ромска питања, систематизовано је радно место службеника за остваривање права ромске мањине, при Одељењу опште управе, на које је ангажовано лице по уговору о раду на неодређено време. Према расположивим подацима, ове послове обавља жена. Међутим, према информацијама Радне групе, ангажовано лице је већ неколико година на боловању, а радно место је, до њеног повратка, попуњено лицем које у пракси не спроводи дефинисане активности у области инклузије Рома и Ромкиња.

Недовољна заступљеност припадника ромске националности видљива је и у представничким и извршним органима. Међу 65 одборника Скупштине града Врања нема припадника националних мањина, док међу 9 чланова Градског већа нема лица ромске националности. У Градској управи запослено је само једно лице ромске националности на неодређено време, што чини 0,5% од укупног броја запослених. Такође, евидентно је да нема Рома и Ромкиња ни у органима одлучивања у оквиру локалних институција, установа и јавних предузећа чији је оснивач Град Врање.

Када је реч о учешћу у саветодавним и консултативним телима, у Граду Врању формиран је Савет за међунационалне односе, у чијем саставу има представника ромске националности, и то 5 од укупно 12 чланова. Поред овог тела, образовани су и Савет за родну равноправност, у ком је 1 од 13 чланова ромске националности, Савет за здравље, у ком ниједан од 9 чланова није ромске националности, Савет за здравствену, социјалну и дечију заштиту и борачко-инвалидска питања, у ком такође ниједан од 9 чланова није ромске националности, као и Савет за породицу и демографију, у ком ниједан од 7 чланова није ромске националности. Истовремено, у Граду није формиран Савет за социјално укључивање Рома и Ромкиња, нити је именовано Локално координационо тело за социјално укључивање Рома и Ромкиња.

Значајан показатељ политичке партиципације представља и чињеница да је у посебан бирачки списак до 22. 08. 2022. године уписано 2.150 грађана ромске националности.

На локалном нивоу је у априлу 2014. године именован Мобилни тим за социјално укључивање Рома и Ромкиња, а Решењем о образовању Мобилног тима са измењеним саставом чланова, донетим 5. октобра 2020. године потврђен је његов нови састав. Ипак, према информацијама Радне групе, Мобилни тим није активан, не састаје се и не спроводи активности за које је образован.

Иако представници ромске заједнице нису довољно заступљени у органима одлучивања, у претходном периоду су активно учествовали у припреми и доношењу претходних локалних политика у области инклузије Рома, што представља важну основу за даље јачање њихове партиципације у креирању и праћењу јавних политика на локалном нивоу.

Према подацима са портала Градске управе града Врања, у граду ради 21 организација цивилног друштва, од чега следеће организације заступају интересе Рома и Ромкиња:

- „Ромски културни центар Врањска бања“
- „Панађуриште“
- „Романи Асви„
- Друштво „Бакија Бакић“.

У Врању је 2024. године основана установа културе Ромски културни центар, чији је циљ очување, неговање и развијање културе, традиције, обичаја и језика ромске националне мањине у Врању.

У оквиру програма 1201 РАЗВОЈ КУЛТУРЕ И ИНФОРМИСАЊА, позиција „Дотације невладиним организацијама“, у граду Врању су у претходне три године издвајана финансијска средства за финансирање и суфинансирање програма/пројеката у култури и културно уметничких удружења на основу јавног конкурса, и то:

- 2025 - 6.000.000,00 динара
- 2024 - 8.000.000,00 динара
- 2023 - 8.000.000,00 динара.

Међу финансираним пројектима није било оних којима се чува и промовише културни идентитет и традиција ромске националне мањине. Међутим, ни међу пројектима који нису одобрени за финансирање није било пројеката везаних за ромску националну мањину, као ни пројеката са којима су конкурисале наведене организације које заступају интересе Рома и Ромкиња.

3.3. Пројектне иницијативе на локалном нивоу

У претходних пет година, у граду Врању је спроведен само један формалан пројекат који се бавио решавањем проблема Рома (у различитим областима - образовање, запошљавање, становање, здравствена заштита, социјална заштита, култура, информисање и сл.). Пројекат је спровела Градска управа града Врања:

- **Назив пројекта:** „Техничка подршка и подршка у запошљавању за Роме и Ромске организације у Србији“
- **Донатор:** Arbeiter-Samariter-Bund Deutschland e.V. (АСБ) – Немачка невладина организација са седиштем у Београду
- **Период реализације:** септембар – децембар 2022
- **Циљ пројекта:** Додела помоћи у виду економских грантова и то кроз набавку и доделу машина и опреме за покретање, развој и унапређење сопственог бизниса Ромима, повратницима по реадмисији и припадницима осталих теже запошљивих група, која имају пребивалиште /боравиште на територији града Врања, а неопходна им је помоћ у циљу побољшања услова живота. Укупно 12 корисника од тога 8 Рома.
- **Вредност пројекта:** 3.029.730,58 РСД (25.830,00 ЕУР) од чега је учешће ЈЛС 469.283,60 РСД (4.000,00 ЕУР).

4. SWOT АНАЛИЗА

SWOT анализа је инструмент стратегијског планирања који има широку примену у планирању корпоративног, институционалног, личног, али и у планирању развоја заједнице (града/општине). SWOT анализа је једноставна техника за идентификовање и разумевање **унутрашњих** снага и слабости организације (било које организације, укључујући и ЈЛС) и за идентификовање **спољашњих** могућности (шанси) и претњи са којима се организација суочава.

Циљеви SWOT анализе су:

1. Боље разумевање тренутне ситуације/проблема у којој се налазимо,
2. Планирање развоја на ефикасном искоришћавању ресурса, снага и предности којима располажемо, и на минимизирању утицаја слабости и мана које нас оптерећују,
3. Откривање шанси и могућности на којима можемо засновати развојну стратегију,
4. Идентификација спољашњих претњи и ризика које нам могу пореметити планове, као и планирање смањења њиховог утицаја.

Елементи SWOT анализе су:

- Унутрашњи фактори: СНАГЕ и СЛАБОСТИ које одликују локалну заједницу. ЈЛС има утицаја на ове факторе.
- Спољашњи фактори: ШАНСЕ и ПРЕТЊЕ које стоје на располагању или могу да угрозе спровођење стратегије. ЈЛС нема утицаја на ове факторе.

Објективно идентификоване снаге чине одличну основу за развој, те је битно знати чиме располажемо и шта од тога можемо још боље да искористимо. Објективно идентификоване слабости ће нам помоћи да сагледамо начине како да минимизујемо њихов утицај на даљи развој заједнице, јер на њих можемо да утичемо.

Добра анализа постојећих шанси нам може помоћи у сагледавању прилика из спољашњег окружења које можемо искористити за бржи развој. Добра анализа претњи ће нам помоћи у сагледавању ризика који могу да угрозе наше планове развоја и у изради алтернатива/решења како бисмо се са њима изборили.

SWOT анализа представљена у наставку је резултат радионица које су одржане са представницима заинтересованих страна. Заснована је на анализи доступних статистичких података, који су представљени у овом документу, и на проценама представника заинтересованих страна.

Резултати анализе су представљени посебно за сваку област у фокусу овог локалног акционог плана: образовање, запошљавање, становање, здравствена заштита, социјална заштита, партиципација, борба против циганизма и дискриминације.

4.1. Образовање

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
- Постоје програми раног развоја у заједници и предшколске установе који обухватају и ромску децу. - ЈЛС учествује у пројектима за унапређење предшколског васпитања. - Олакшан је упис у ПУ за ромску децу. - Умањена су плаћања за (сву, па и ромску) децу у ПУ (родитељи плаћају око 5.000 дина). - Постоји стручан кадар у основним школама, са искуством у инклузији и подршци ромској деци. - У свим ОШ и ПУ које похађају ромска деца су ангажовани педагошки асистенти (5 у ОШ, 1 у ПУ). - Постоји продужени боравак у школама. - Примењују се индивидуални образовни планови/ИОП - ЈЛС обезбеђује бесплатне уџбенике и регресира превоз за (све) ученике. Роми нису посебно издвојени - Добра сарадња ОШ са другим институцијама - ЦСР и полицијом (школски полицајац). - Постоји један наставник ромског језика са елементима националне културе. - Постоји више СШ разноврсних образовних профила. - Већина ромске деце упише, и заврши, средњу школу. - У неким СШ (пољопривредна, хемијска) постоји особа која ради са ученицима Ромима. - ЈЛС обезбеђује награде за средњошколце и студенте (ђак генерације, најбољи студенти) - Примењују се афирмативне мере при упису ромских ученика у средње школе (пропорционално увећање бодова од успеха ученика, од 5. до 8. разреда, и броја поена остварених на пријемном испиту) - Постоји школа за основно образовање одраслих. - Реализовани су пројекти образовања за Роме ("Друга шанса" и сл) - активности ШООО у ромским насељима - Постоји сарадња са едукативним центрима и програмима стручне обуке, преко пројеката (Божидарац, Народни универзитет, и сл). - Постоји регионални центар за стручно усавршавање наставника, у Лесковцу, који покрива и Врање. - Постоји образовни кадар у ромској заједници са завршеним средњим и високи образовањем - Награђивање најбољих ученика ромске националности у пет ОШ.	- Програми раног развоја су кратки и финансирају се само пројектно. - Ниска информисаност родитеља ромске деце о афирмативним мерама приликом уписа у ПУ, као и значају раног развоја и предшколског образовања. - Низак обухват деце ромске националности предшколским васпитањем, у узрасту од 0 до 5,5 година. - ПУ има потребу за већим бројем педагошких асистената - 1 особа је ангажована, а има 10 вртића и око 60 ромске деце у ПУ (у 8 вртића). - Није обезбеђено потпуно бесплатно похађање вртића за децу из ромских породица. - Продужени боравак у школи се додатно плаћа. - ИОП се не често не примењује по правилима, због великог броја деце. Често се ромска деца користе за повећање броја ученика која похађају по ИОП - Лоше хигијенске и радне навике код дела ромске деце из насеља Цигански Рит који похађају ОШ Вук Караџић. - Затвореност деце у оквиру своје заједнице пре поласка у школу. - Нема наставе ромског језика са елементима националне културе у школама у Врању (постоји само у Врањској Бањи). - Слаба комуникација и сарадња наставног особља школе са родитељима ромске деце. - Велики број неоправданих изостанака код поједине ромске деце. - Недостатак стипендија или друге материјалне подршке, на локалном нивоу, специфично намењене ромским ученицима, средњошколцима и студентима. - Недовољна информисаност ромских ученика о афирмативним мерама за упис на факултете. - Мали број Рома и Ромкиња наставља школовање након СШ. - Мали број високообразованих Рома у Врању. - Постоје примери факултетски образованих Рома и Ромкиња, али је њихова стопа запослености веома ниска, нису запослени у свом сектору, образовном профилу, или нивоу образовања који су стекли - Финансијске и социјалне баријере за студирање (трошкови школовања, брига о породици и сл) - Напуштање образовног система (средње школе али и основне) због дечијег, раног или уговореног брака

ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
• Афирмативне мере при упису у више нивое образовања. • Размена искустава са ЈЛС које су постигле успех у инклузији ромске деце у школама. • Увођење наставе ромског језика са елементима националне културе тамо где постоје услови. • Увођење ваннаставних активности и пројеката који афирмишу инклузију. • Примена програма вршњачке едукације – обучавање ромских средњошколаца да буду вршњачки едукатори. • Активности локалних НВО за подршку образовању. • Развој онлајн наставе и дигиталних образовних алата. • Развој дуалног и струковног образовања. • Могућности за међународне студентске и ученичке размене. • Постоји систем стипендирања ученика у средњим школама, и студената, на националном нивоу.	• Миграције (нпр. одлазак ромских породица у иностранство) ремете континуитет школовања деце. • Сезонски послови • Политичка и економска нестабилност у земљи. • Светска економска криза и пораст сиромаштва. • Могуће нове пандемије или епидемије (попут COVID-19) које би довеле до прекида редовне наставе. • Незаинтересованост или пасивност дела ромске заједнице према учешћу у пројектима и подршке. • Дискриминација и предрасуде у образовном окружењу. • Неизјашњавање дела ромске популације као Рома из страха од стигме (мањи број деце).

У области образовања у Граду Врању постоје значајни институционални и кадровски ресурси који представљају добру основу за даље унапређење инклузије ромске деце и младих. Посебно су важни постојање предшколских програма, ангажовање педагошких асистената, доступност различитих профила средњег образовања, као и примена афирмативних мера приликом уписа у више нивое образовања.

Истовремено, SWOT анализа указује на низ структурних ограничења, пре свега недовољан обухват ромске деце предшколским васпитањем, недовољну информисаност родитеља и ученика, слаб наставак школовања после средње школе, као и ризике од осипања услед сиромаштва, миграција и раних бракова. У наредном периоду посебну пажњу потребно је усмерити на рани развој, задржавање у систему образовања, подршку преласку у средње и високо образовање и јачање сарадње школа, породица и локалних институција.

4.2. Запошљавање

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
- Усвојени су Локални акциони план запошљавања (ЛАПЗ), и Локални акциони план за развој социјалног предузетништва града Врања 2025-2028. - Расположиви су програми и подстицајна средства за запошљавање Рома кроз мере активне политике запошљавања НСЗ. - Добра сарадња локалних институција са филијалом НСЗ Врање. - Део припадника ромске заједнице поседује вештине и квалификације потребне на тржишту рада. - Постоји и добро ради школа за функционално образовање одраслих. - У Врању је активно неколико едукативних центара за неформално образовање и стицање вештина. - ЈЛС има искуства у спровођењу пројеката економског оснаживања Рома и Ромкиња. - Реализују се програми стручне праксе, јавни радови и субвенционисање запошљавања у сарадњи ЈЛС и НСЗ, у које су укључени и Роми. - Обезбеђена су средства у локалном буџету за финансирање појединих мера активне политике запошљавања (кроз ЛАПЗ). - Постоје позитивни примери ромских предузетника и породичних бизниса у заједници.	- Мали број Рома је у формалном радном односу. Присутан је рад у сивој економији (сакупљање секундарних сировина, сезонски рад у пољопривреди, надничење). - Запосленост у ромској популацији знатно је нижа од просека. - Велики део незапослених Рома има ниско образовање – већина је са основном школом или без квалификација. - Запослени Роми углавном раде на нижим позицијама, често испод нивоа својих квалификација. - Незаинтересованост за запослење због губитка права на социјалну помоћ. - Недостатак женског предузетништва у ромској заједници. - У ЈЛС нема посебних мера или средстава намењених искључиво запошљавању Рома. - Мали број Рома користи постојеће мере активне политике запошљавања, а ниво информисаности о доступним програмима је низак. - Недостатак промотивних и информативних активности усмерених ка ромској популацији. - Немогућност Рома да обезбеде средства и гаранције за samozapošljavanje. - Недостатак саветодавних услуга при запошљавању теже запошљивих Рома и Ромкиња. - Нема обухвата ромске заједнице кроз програм стажирања и стручне праксе.
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
- Програми активне политике запошљавања НСЗ. - Учешће на сајмовима запошљавања; организовање посебних сајмова или секција посвећених запошљавању Рома. - Посебни конкурси НСЗ за samozapošljavanje лица ромске националности. - Програми економског оснаживања Рома које финансирају страни донатори. - Отварање нових радних места/фабрика у Врању. - Увођење програма дуалног образовања у локалним средњим школама. - Повећање доступности услуга бриге о деци за ромске породице, посебно за мајке Ромкиње. - Заједнички пројекти локалних самоуправа. - Подстицаји за ангажовање Рома у јавним радовима.	- Негативна економских кретања (рецесија или затварање фабрика, раст трошкова пословања, инфлација и сл.) - Повлачење фондова ЕУ и смањење донаторске помоћи за инклузију, уколико дође до геополитичких потреса или успоравања европских интеграција. - Лоша политичка ситуација, нестабилност или фокус власти на друге теме може довести до маргинализације питања ромске незапослености. - Дискриминација при запошљавању од стране послодаваца - Злоупотреба програма запошљавања намењених Ромима - Слабо учешће Ромкиња у програмима запошљавања. - Аутоматизација и дигитализација смањују потребу за ниско-квалификованом радном снагом. - Јачање рада „на црно“.

SWOT анализа у области запошљавања показује да у Врању постоји релевантан институционални оквир за подршку већем укључивању Рома и Ромкиња на тржиште рада, пре свега кроз локалне планове, сарадњу са Националном службом за запошљавање и искуство у спровођењу мера активне политике запошљавања. Као важна предност издвајају се и постојећи програми обука, функционално образовање одраслих и позитивни примери ромског предузетништва. Међутим, доминирају изазови који се односе на низак ниво формалне запослености, велику заступљеност рада у сивој економији, ниску образовну структуру незапослених Рома, недовољну информисаност о доступним мерама и слабо учешће Ромкиња. Због тога је неопходно јачати информисање, саветодавну подршку, приступ програмима samozapošljavanja и запошљавања, као и боље повезивање образовања, обука и локалног тржишта рада.

4.3. Становање

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
- Постоји планска документација која обухвата и ромска насеља (ГУП, ПП). - Локална самоуправа поседује одређени фонд социјалних станова и кућа. - Део насеља у којима живе Роми (насеља која су покривена ПП) су добро инфраструктурно опремљена – имају воду, струју, асфалтиране улице, уличну расвету, организовано одношење смећа. - ЈЛС има искуство у реализацији пројеката из области социјалног становања.	- Део планске документације не покрива део ромских насеља (покривена су насеља која имају ГУП, а нису она која имају само ПП) - Постоје неформална (неуређена) ромска насеља. - Постојећи објекти за социјално становање су стари и захтевају инвестиције у одржавање. - Велики број нелегално саграђених објеката. - Део ромских домаћинстава нема формалан прикључак на електричну мрежу или воду. - Непотпуна покривеност основном инфраструктуром у неким улицама у ромским насељима Цигански рит, део Горња чаршија 1 и 2, село Павловац - Хигијена у ромском насељу „Цигански рит“ је на ниском нивоу. - Нису асфалтиране све улице у ромским насељима - Стварање дивље депоније код насеља Горња чаршија 2- постављен само један контејнер - Дивља Депонија код насеља Цигански Рит - сви мештани, и из других делова гада, доносе и бацају смеће на тој локацији - Нерешен имовинско-правни статус, неформалан карактер и недовољан капацитет гробља у насељу Цигански рид, уз потребу за његовим уређењем и проширењем. - Велик број чланова домаћинстава у истој кући. - Није покренут поступак легализације за значајан број објеката у ромским насељима. - Нерешени имовинско-правни односи – земљиште на ком су ромске куће је у државној или војној својини. - Локална стратегија социјалне заштите не обухвата социјално становање или стамбену подршку Ромима. - Није усвојена локална стамбена стратегија или програм. - Не постоји програм за изградњу нових социјалних станова. - Присуство паса луталица у ромским насељима. Не постоји азил за псе, нити се спроводи стерилизација.

ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
• Донаторска средства и пројекти усмерени на побољшање становања Рома и пројекте социјалног становања. • Програми Комесаријата за избеглице за унапређење услова становања. • Републичка средства за изградњу канализационе инфраструктуре. • Унапређење сарадње са Републичком дирекцијом за имовину ради решавања имовинско-правних питања. • Идентификација напуштене/неискоришћене имовине у јавној својини која би се могла наменити за становање Рома. • Интензивније информисање ромске заједнице о значају унапређења услова становања и процедурама. • Унапређење релевантног законског оквира – измене закона о планирању и изградњи и закона о легализацији могле би поједноставити поступке озакоњења. • Програми социјалног становања у заштићеним условима. • Нови Закон о легализацији	• Наставак изградње нових нелегалних објеката у ромским насељима. • Неквалитетна градња стамбених објеката. • Климатске промене и елементарне непогоде . • Нередовно плаћање рачуна за комуналне услуге од стране дела ромске популације. • Продубљивање сиромаштва и незапослености ромске заједнице. • Недостатак националних програма становања усмерених ка Ромима. • Могуће принудно исељење неформалних ромских насеља без адекватног плана за расељавање – постоји могућност да национални инфраструктурни пројекти (гасовод, железница) пролазе кроз ромска насеља

У области становања уочава се да Град Врање располаже извесним планским и институционалним предусловима за деловање, укључујући постојање дела планске документације, одређеног фонда социјалних станова и искуства у реализацији пројеката социјалног становања. Позитивно је и то што су поједина ромска насеља делимично инфраструктурно опремљена.

Ипак, SWOT анализа јасно показује да су стамбени услови у делу ромских насеља и даље неповољни због неформалних насеља, нелегалне градње, нерешених имовинско-правних односа, непотпуне инфраструктурне опремљености, постојања дивљих депонија и пренасељености домаћинстава. Развојне могућности постоје кроз донаторске и републичке програме, унапређење сарадње са надлежним институцијама и могуће поједностављивање поступака озакоњења, али су ризици и даље изражени услед продубљивања сиромаштва, даље нелегалне градње и могућих притисака на простор услед великих инфраструктурних пројеката.

4.4. Здравствена заштита

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
- Доступност здравствене заштите је обезбеђена у градским и сеоским срединама. - Сви Роми поседују здравствено осигурање (здравствену књижицу и личну карту) - Сва насеља у Врању имају покривеност изабраним лекаром. - Сви социјално угрожени Роми формално имају приступ здравственој заштити, као и право на бесплатне лекове кроз једнократну помоћ ЦСР. - Све труднице и породиље, као и деца, обухваћене су кућним посетама патронажних сестара. - Постоји саветовалиште за труднице и добро ради. - Усвојен је План јавног здравља ЈЛС. - Добра сарадња ДЗ са ЦСР и НСЗ. - Обухват вакцинацијом деце у ромској популацији је потпун – сва деца се редовно вакцинишу. - Дом здравља спроводи здравствено-промотивне активности усмерене на очување здравља Рома, примарно преко пројеката (нпр. превентивни прегледи у насељима, караван здравља). - Нема дискриминације Рома и Ромкиња. - Активисткиње реализују радионице о сексуалном и репродуктивном здрављу са ромским девојчицама и женама	- Нема ангажованих здравствених медијаторки. - Део ромске популације нема позитивне навике везане за здравље. - Не постоје систематизовани подаци о здрављу Рома – ДЗ по закону не прикупља податке о националној припадности - Мањак медицинских кадрова за рад на терену – патронажних сестара, техничара или лекара. - Слаб одзив Рома на превентивне систематске прегледе. - Ниска информисаност адолесцената ромске националности о постојању и услугама саветовалишта за младе. - Неки Роми немају приступ свим неопходним лековима, услед ограничења позитивне листе лекова или финансијских баријера. - Недостатак средстава за додатне трошкове лечења. - Лоши услови становања у неколико ромских насеља. - Недовољна информисаност младих Рома о здравим стиливима живота, контрацепцији и болестима зависности. - Недостатак културолошки осетљивих програма менталног здравља. - Дискриминација од стране запослених у здравственим установама на основу националне припадности- индивидуална директна дискриминација и прикривена дискриминација - Недовољно финансија за програме који се односе на здравље жена и девојчица
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
- Унапређење едукације Рома и Ромкиња из области здравља - Интегрисане услуге у заједници – формирање мобилног тима за инклузију Рома. - Доступност међународних извора финансирања за пројекте у области здравства - Конкурси Министарства здравља за запошљавање здравствених медијатора - Сарадња са ромским НВО на пољу здравствене едукације. - Постоји образовни кадар са завршеним средњом медицинском школом и ученици који тренутно похађају средњу медицинску школу	- Наставак одлива медицинских радника у иностранство. - Роми који мигрирају (унутар земље или у иностранство) често не пренесу своју здравствену историју и документацију. - Низак животни стандард и лоши хигијенски услови становања појединих породица - Појава нових епидемија и пандемија - Светска економска и политичка криза. - Мали број донаторских програма намењених унапређењу здравственог стања најугроженијих

SWOT анализа показује да су у области здравствене заштите успостављени значајни предуслови за приступ здравственим услугама, укључујући формалну покривеност здравственим осигурањем, доступност изабраног лекара, патронажне посете трудницама, породиљама и деци, као и добре праксе превентивно-промотивног рада на терену. Као позитиван елемент издваја се и сарадња здравствених установа са другим локалним актерима.

Са друге стране, уочени су важни недостаци, као што су непостојање здравствених медијаторки, слаб одзив на превентивне прегледе, недовољна информисаност младих, недостатак културолошки осетљивих програма, као и појаве директне и прикривене дискриминације. У том смислу, потребно је јачати теренски рад, здравствену едукацију, интегрисане услуге у заједници и посебно мере усмерене на здравље жена, девојчица и младих, уз смањивање утицаја сиромаштва и неповољних услова становања на здравствено стање ромске заједнице.

4.5. Социјална заштита

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
- Квалитетан и лиценциран стручни кадар у центру за социјални рад (ЦСР). - ЦСР пружа различите облике помоћи које су доступне и ромској популацији: једнократна новчана помоћ, новчана социјална помоћ, субвенције за комуналне услуге, додатак за помоћ и негу другог лица, трошкови сахране, хранитељство. - Успостављено је више локалних услуга социјалне заједнице (прихватилиште, дневни боравак, лични пратилац детета, помоћ у кући) које су доступне и Ромима. - Обезбеђени су бесплатни оброци за најугроженије ромске породице - народна кухиња коју води Црвени крст. - Добра међуинституционална сарадња – ЦСР, ЈЛС, ЦК, ДЗ, НВО. - У току је израда Локалне стратегије развоја социјалне заштите. - Постоји „социјална карта“ на локалном нивоу. - План развоја града садржи мере за социјално укључивање националних мањина. - Најугроженије ромске породице су укључене у систем социјалне заштите. - Број ромских корисника помоћи ЦСР се смањује, што указује на побољшање њиховог просечног социјалног положаја.	- Непостојање потпуне евиденције ромске популације – у ЦСР се не води евиденција по националној припадности, иако постоји систем за заштиту и аутоматизацију инструмената социјалне заштите (СОЗИС) - Не постоји мобилни тим за социјалну инклузију Рома. - Нису рађене анализе ни истраживања потреба Рома за социјалним услугама. - Недовољна финансијска средства на располагању за решавање свих потреба ромског становништва. - Недовољан број стручних радника за пружање локалних услуга, и повећан одлив стручних радника. - Социјални радници имају велики број предмета по раднику. - Ограничени капацитети и ресурси ромских удружења за реализацију пројеката у области социјалне заштите. - Ниска искоришћеност појединих постојећих услуга од стране Ром, на пример „помоћ у кући“. - Злоупотреба права на новчану социјалну помоћ – поједини корисници раде неформално док примају НСП, или „забораве“ да обавесте ЦСР о радном односу. - Фокус на краткорочној и једнократној помоћи уместо на трајним решењима. - Недостатак активности посебно усмерених ка Ромима. - Недовољно укључивање ромске заједнице у креирање решења. - Дискриминација - директна и прикривена

ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
- Усвојена је национална Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња 2022–2030 са мерама које се примењују и на локалу. - Донаторски пројекти и програми за социјално укључивање Рома. - Отварање нових услуга, попут Саветовалишта за брак и породицу. Постоји потреба за овим саветовалиштем. - Постојање локалних невладиних организација које се баве социјалним проблемима. - Укључивање већег броја припадника ромске популације у рад самог система социјалне заштите. - Јачање међусекторске сарадње.	- Миграције ромског становништва, услед тешке економске ситуације. - Економска криза може довести до раста цена хране, греја и основних потрепштина значи да ће постојећа социјална помоћ имати мањи домет. - Висока стопа незапослености ромске популације. - Злоупотреба добијених средстава помоћи. - Фокус на давањима уместо на активном укључивању. - Ниска укљученост заједнице у решавање проблема.

У области социјалне заштите у Врању постоје развијенији институционални капацитети него у појединим другим областима, што се огледа у постојању стручног кадра, различитих права и услуга социјалне заштите, локалних сервиса у заједници и доброј међуинституционалној сарадњи. Ситуациона анализа додатно показује да су средства за социјалну и дечију заштиту у локалном буџету расла у претходном периоду, што представља важан основ за даље деловање.

Ипак, SWOT анализа указује да постојећа подршка често остаје усмерена на краткорочну и једнократну помоћ, да су поједине услуге недовољно коришћене од стране ромске популације и да недостају активности посебно прилагођене потребама ромске заједнице. Зато је у наредном периоду важно јачати приступ дугорочнијим и инклузивнијим решењима, веће учешће саме заједнице у креирању мера и боље повезивање система социјалне заштите са образовањем, запошљавањем, здравством и становањем.

4.6. Партиципација

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
- У Врању постоје организације које заступају интересе ромске популације (ромска удружења, НВО). - Роми учествују у изради локалних акционих планова који их се тичу (нпр. ЛАП за Роме, ЛАП за младе, ЛАП за социјално укључивање). - Постоје организације и активисткиње које су део Ромске женске мреже Србије и раде на терену да девојчицама и женама у ромским насељима	- Не постоји део локалних механизма за инклузију Рома – координатор за ромска питања, локални координациони тим (ЛКТ) за инклузију Рома, мобилни тим, здравствена медијаторка. - Нема запослених Рома у органима градске управе, нема одборника ни већника ромске националности. Нема Рома у Управним одборима јавних предузећа, установа... - Слаб ангажман Рома и Ромкиња у политичким странкама - Неангажованост Рома у органима попут полиције, Центра за социјални рад, Националне службе запошљавања итд. у локалу. - Ограничени капацитети ромских НВО за припрему пројектних предлога и управљање пројектима. - Недовољан број ромских родитеља у саветима у школама - Представници Рома се не налазе у саветима месних заједница у насељима где живе Роми. Само је у једној МЗ заступљен Ром као члан Савета МЗ
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
- Финансирање пројеката у области јачања партиципације од стране донатора. - Јачање значаја инклузије у локалној политици. - Демографски подаци – млада популација која се може потенцијално више укључити у локалне активности. - Јачање учешћа Рома кроз савете младих и женске мреже. - Јачање женског ромског активизма - Укључивање Рома у савете школа, здравствене савете и управне одборе, друга управљачка тела. - Потенцијално увођење квота или афирмативних мера при запошљавању у јавном сектору. - Електронско учешће – развој е-управе даје шансу и Ромима да се лакше укључе. - Програми ЕУ и донатора за јачање грађанског активизма.	- Неповољна политичка дешавања у свету; криза може подстаћи талас национализма и ксенофобије. - Политичка манипулација мањинских група. - Раст национализма и неонацистичких покрета. - Предрасуде и стереотипи већинског становништва. - Недостатак финансија на републичком и донаторском нивоу за програме инклузије. - Перцепција Рома као корисника социјалне помоћи, а не потенцијалних доносиоца одлука. - Одлив младих образованих Рома у иностранство. - Унутрашња неслога и борбе у ромском покрету. - Формализам у учешћу без стварног утицаја на одлуке. - Неповерење ромских грађана у институције и политички процес.

У области партиципације SWOT анализа показује да у Врању постоје ромска удружења, активисткиње и примери укључивања представника ромске заједнице у израду локалних акционих планова, што представља важну основу за развој активнијег учешћа у јавном животу. Посебно је значајан потенцијал женског и омладинског активизма.

Међутим, уочене слабости су изражене и односе се на непостојање појединих локалних механизма за инклузију Рома, одсуство Рома у органима управе и телима одлучивања, слаб политички ангажман, ограничене капацитете ромских организација и недовољну заступљеност у школским и месним саветима.

SWOT анализа истовремено указује да постоје реалне шансе за јачање учешћа кроз програме донатора, е-управу, афирмативне мере и снажније укључивање у локална саветодавна и управљачка тела, али и да су ризици велики услед неповерења у институције, формалистичког учешћа без стварног утицаја и ширих политичких и друштвених кретања.

4.7. Борба против циганизма и дискриминације

СНАГЕ	СЛАБОСТИ
- Није било пријављених случајева дискриминације над Ромима. - Постоји систем бесплатне правне помоћи за грађане у општини, који и Роми могу користити. - Организовани су догађаји који афирмишу ромску културу. - Постоји велики број мешовитих бракова између Рома и неромског становништва. - Медији на локалу генерално коректно извештавају о Ромима. - Постоји наставник за ромски језик и културу. - Ромски културни центар је активан и добро сарађује са Градском управом (која и финансира значајан део активности РКЦ) - Обележавање Светског дана Рома и Ромкиња у ОШ и ПУ - Обучени активисти из ромске заједнице за препознавање и пријаву дискриминације	- Недовољна информисаност Рома о постојању и условима бесплатне правне помоћи. - Нису спроведена истраживања о перцепцији ромске заједнице о дискриминацији, нити о ставовима грађана према Ромима. - Слаба укљученост Рома у креирање и реализацију културних програма и активности. - У локалној самоуправи нема запослених који су специјализовани за тему антидискриминације. - Не постоје ромске фолклорне, драмске или музичке секције при домовима културе или школама – само неформалне групе. - Нема обележавања Светског дана Рома и Ромкиња у СШ - Недовољна информисаност ромске заједнице, препознавање дискриминације и начин пријаве - Већинска заједница не препознаје да врши дискриминацију према ромској заједници - Запослени у јавним установама, предузећима... нису сензибилисани по питању дискриминације.
ШАНСЕ	ПРЕТЊЕ
- Деловање омбудсмана представља шансу да грађани лакше пријаве случајеве дискриминације. - Присуство међународних организација које делују у области људских и мањинских права. - Спровођење националних стратегија. - Програми и пројекти финансирани од донатора за интеграцију ромске културе, језика и историје у образовне програме и установе културе. - Модерна технологија и друштвени медији могу се употребити у борби против антициганизма. - Младе генерације показују више отворености. - Медијске кампање које промовишу позитивне примере из ромске заједнице.	- Неповољна политичка клима – јачање националистичке реторике или долазак на власт актера који немају вољу да штите мањине. - Јачање десничарских и неонацистичких организација и покрета, или група које шире насиље и расну нетрпељивост. - Погоршање међуетничких односа услед глобалних догађаја. - Јачање екстремистичких група и говора мржње на интернету. - Предрасуде ка Ромима у ширем друштву. - Слаба имплементација закона.

- Ниска политичка укљученост Рома – на вишим нивоима власти Роми су слабо заступљени.
- Неизјашњавање по националној припадности.

SWOT анализа у овој области показује да у Врању постоје одређени позитивни помаци, пре свега у виду доступности бесплатне правне помоћи, рада Ромског културног центра, организовања догађаја који афирмишу ромску културу и постојања активиста обучених за препознавање и пријављивање дискриминације.

Истовремено, налази ситуационе и SWOT анализе указују на то да је ова област и даље недовољно институционално развијена, јер не постоје систематска истраживања о дискриминацији, недостају обучени кадрови у локалним институцијама, а ниво препознавања и пријављивања дискриминације у ромској заједници је низак.

Додатни изазов представља и то што већинска заједница често не препознаје дискриминаторне обрасце понашања, док позитивни потенцијали ромске културе нису довољно укључени у локалне културне и образовне токове. Због тога је потребно јачати антидискриминационе капацитете институција, видљивост ромске културе, информисаност о механизмима заштите и систематску превенцију антициганизма у јавном простору.

5. ЦИЉЕВИ И МЕРЕ

Општи циљ Локалног акционог плана за социјално укључивање Рома и Ромкиња у граду Врању за период 2026 - 2028. године је:

Повећање социјалне укључености ромске заједнице у свим сегментима друштва..

ЛАП има седам посебних циљева који доприносе остварењу општег циља, и то по један посебан циљ у свакој од седам кључних области релевантних за социјално укључивање ромске националне мањине: образовање, становање, социјална заштита, здравствена заштита, запошљавање, партиципација, борба против циганизма и дискриминације

ПОСЕБАН ЦИЉ 1	ОБРАЗОВАЊЕ	Повећање укључености деце и младих ромске националности у систем васпитања и образовања и пружање подршке школовању деце и младих, уз остваривање услова за уживање мањинских права
ПОСЕБАН ЦИЉ 2	СТАНОВАЊЕ	Обезбедити безбедне, адекватне и правно уређене услове становања ромских породица кроз унапређење стамбених објеката, развој инфраструктуре, побољшање хигијенских услова и пружање стручне, правне и техничке подршке домаћинствима.
ПОСЕБАН ЦИЉ 3	СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА	Континуитет у пружању социјалних услуга, побољшана доступност информација о правима из области социјалне заштите и повећана социјална укљученост Рома и Ромкиња у локалну заједницу у свим сегментима живота.
ПОСЕБАН ЦИЉ 4	ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА	Побољшање превентивне здравствене заштите и здравственог стања ромског становништва
ПОСЕБАН ЦИЉ 5	ЗАПОШЉАВАЊЕ	Подизање нивоа запошљивости и економско оснаживање Рома и Ромкиња на територији града Врања.
ПОСЕБАН ЦИЉ 6	ПАРТИЦИПАЦИЈА	Повећање учешћа припадника ромске националне мањине у јавном животу и процесима доношења одлука
ПОСЕБАН ЦИЉ 7	БОРБА ПРОТИВ ЦИГАНИЗМА И ДИСКРИМИНАЦИЈЕ	Смањен ниво дискриминације и циганизма као облика расизма према ромској националној мањини

Посебни циљеви се остварују реализацијом већег броја мера у свакој посебној области, а њихово остварење се прати и мери на основу индикатора исхода, за које су утврђене базне и циљане вредности.

1. ОБРАЗОВАЊЕ

Посебан циљ 1: Повећање укључености деце и младих ромске националности у систем васпитања и образовања и пружање подршке школовању деце и младих, уз остваривање услова за уживање мањинских права

Мера 1.1. Материјална подршка родитељима, деци и ученицима ромске националности у сврху редовног похађања образовних институција

Мера 1.2. Стручна подршка родитељима, деци и ученицима ромске националности у сврху редовног похађања образовних институција

Мера 1.3. Унапређење међусекторске сарадње

Мера 1.4. Унапредити информисаност родитеља деце и ученика ромске националности о значају образовања и њиховим правима

Мера 1.4. Укључивање деце ромске националности у школске ваннаставне активности

2. СТАНОВАЊЕ

Посебан циљ 2: Обезбедити безбедне, адекватне и правно уређене услове становања ромских породица кроз унапређење стамбених објеката, развој инфраструктуре, побољшање хигијенских услова и пружање стручне, правне и техничке подршке домаћинствима.

Мера 2.1. Пружање подршке у решавању имовинско-правних питања и озакоњења бесправно изграђених објеката

Мера 2.2. Инфраструктурно опремање и унапређење хигијене ромских насеља

3. СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Посебан циљ 3: Континуитет у пружању социјалних услуга, побољшана доступност информација о правима из области социјалне заштите и повећана социјална укљученост Рома и Ромкиња у локалну заједницу у свим сегментима живота.

Мера 3.1. Унапређење механизма за социјалну инклузију Рома и Ромкиња

Мера 3.2. Идентификовати потребе ромске популације у области социјалне заштите

Мера 3.3. Унапредити информисаност припадника ромске популације о остваривању права и услуга из области социјалне заштите

Мера 3.4. Континуитет у пружању услуга социјалне заштите

4. ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Посебан циљ 4: Побољшање превентивне здравствене заштите и здравственог стања ромског становништва

Мера 4.1. Спровођење превентивних здравствених прегледа

Мера 4.2. Развијање и спровођење информативно-едукативних програма намењених Ромима и Ромкињама

Мера 4.3. Спречавање малолетничких бракова и трудноћа

5. ЗАПОШЉАВАЊЕ

Посебан циљ 5: Подизање нивоа запошљивости и економско оснаживање Рома и Ромкиња на територији града Враћа.

Мера 5.1. Повећање учешћа Рома у активним мерама запошљавања

Мера 5.2. Подстицање развоја ромског предузетништва и реализација посебних јавних позива за доделу средстава за samozapošljavanje Рома и Ромкиња

Мера 5.3. Организација обука за преквалификацију и доквалификацију кроз сарадњу НСЗ, ЈЛС, НВО, Народног Универзитета

6. ПАРТИЦИПАЦИЈА

Посебан циљ 6: Повећање учешћа припадника ромске националне мањине у јавном животу и процесима доношења одлука

Мера 6.1. Институционално укључивање представника ромске заједнице

Мера 6.2. Јачање ромског цивилног сектора и омладинског активизма

Мера 6.3. Изградња капацитета за партиципацију

7. БОРБА ПРОТИВ ЦИГАНИЗМА И ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Посебан циљ 7: Смањен ниво дискриминације и циганизма као облика расизма према ромској националној мањини

Мера 7.1. Изградња капацитета институција за препознавање и поступање у случајевима дискриминације.

Мера 7.2. Промоција интеркултуралности и толеранције у локалној заједници.

Мера 7.3. Информисање и едукација Рома о правима из области дискриминације

6. АКЦИОНИ ПЛАН

ОПШТИ ЦИЉ:	Повећање социјалне укључености ромске заједнице у свим сегментима друштва.					
Показатељи на нивоу општег циља (показатељи ефеката)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Проценат ромске деце која успешно завршавају основно образовање	%	2025	85%*	2028.	92%	Извештаји ОШ и педагошких асистената
Удео Рома међу укупним бројем незапослених лица на локалном тржишту рада	%	2025	30%*	2028.	24%	Анализа стања (Мера 2.1), Евиденција НСЗ, Извештај ЈЛС
Проценат ромских домаћинстава која живе у условима који испуњавају минималне стандарде безбедног становања	%	2025	није утврђено**	2028	+10%	Анализа стања (Мера 2.1), извештај ЈЛС
Проценат ромских жена обухваћених превентивним прегледима	%	2025	15%*	2028.	40%	Дом здравља, Здравствене медијаторке
Проценат ромских домаћинстава обухваћених бар једном услугом социјалне заштите	%	2025	68%*	2028.	60%	Извештај ЦСР

*процена

**биће утврђено спровођењем истраживања и анализе стања

ПОСЕБАН ЦИЉ 1:	Повећање укључености деце и младих ромске националности у систем васпитања и образовања и пружање подршке школовању деце и младих, уз остваривање услова за уживање мањинских права					
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Проценат деце ромске националности узраста 3–5,5 година која похађају предшколску установу, у односу на укупан број ромске деце тог узраста	%	2024.	65%	2028	80%	Евиденција ПУ
Проценат ромске деце која редовно похађају основну школу	%	2024.	75% (процена ПА)	2028	95%	Евиденција школа
Стопа преласка ученика ромске националности из основне у средњу школу	%	2024.	28%	2028	40%	Евиденција ОШ и СШ
Проценат ромских ученика укључених у ваннаставне активности	%	2024.	15% (процена ПА)	2028	30%	Евиденција педагошких асистената, извештаји о секцијама и приредбама

МЕРА 1.1:	Материјална подршка родитељима, деци и ученицима ромске националности у сврху редовног похађања образовних институција		Тип мере:	Подстицајна			
Носилац мере:	Одељење за друштвене делатности		Партнери:	Основне школе, Предшколска установа, Мобилни тим, Кавим Јединство			
Период спровођења:	2026-2028	Потребне измене прописа:		Не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	10.803.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2026 – 3.601.000,00 2027 – 3.601.000,00 2028 – 3.601.000,00	Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		Буџет ЛС 10.803.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2026.	2027.	2028.	
Проценат ромских ученика у ОШ са бесплатним превозом	%	2024	100%	100%	100%	100%	Евиденција Одељења за друштвене делатности и ОШ

Проценат ромских ученика у СШ са бесплатним или регресираним превозом	%	2024	50%	100%	100%	100%	Евиденција Одељења за друштвене делатности и СШ
Проценат ромске деце (корисници социјалне помоћи) која бесплатно похађају ПУ	%	2024	100%	100%	100%	100%	Евиденција Одељења за друштвене делатности и ПУ
Број ромске деце која су добила новчану подршку и ваучере за полазак у I разред ОШ	Број	2024	0	50	50	50	Евиденција Одељења за друштвене делатности и ОШ
Проценат ромске деце у ПУ која су примила једнократну подршку приликом уписа	%	2024	0	100%	100%	100%	Евиденција Одељења за друштвене делатности и ПУ

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
1.1.1	Бесплатан превоз за све ученике ОШ, укључујући и ромску децу	Одељење за друштвене делатности	ОШ и Кавим јединство	2026 – 4. квартал 2028. континуирано	Из редовних средстава буџета ЛС	Из редовних средстава буџета ЛС	Из редовних средстава буџета ЛС
1.1.2	Бесплатан превоз за све ромске ученике СШ, кориснике социјалне помоћи (20 ученика)	Одељење за друштвене делатности	ОШ и Кавим јединство	2026 – 4. квартал 2028. континуирано	1.590.000,00	2026 – 530.000,00 2027 – 530.000,00 2028 – 530.000,00	Буџет ЛС 1.590.000,00
1.1.3	Регресирање 70% цене превоза за све ромске ученике СШ који нису корисници социјалне помоћи (20 ученика)	Одељење за друштвене делатности	ОШ и Кавим јединство	2026 – 4. квартал 2028. континуирано	1.113.000,00	2026 – 371.000,00 2027 – 371.000,00 2028 – 371.000,00	Буџет ЛС 1.113.000,00
1.1.4	Новчана подршка ромској деци за полазак у основну школу	Одељење за друштвене делатности	ОШ, Мобилни тим	2026 – 4. квартал 2028. континуирано	1.050.000,00	2026 – 350.000,00 2027 – 350.000,00 2028 – 350.000,00	Буџет ЛС 1.050.000,00

1.1.5	Ваучери за набавку школског прибора за ромску децу за полазак у основну школу	Одељење за друштвене делатности	ОШ, Мобилни тим	2026 – 4. квартал 2028. континуирано	1.113.000,00	2026 – 250.000,00 2027 – 250.000,00 2028 – 250.000,00	Буџет ЛС 750.000,00
1.1.6	Обезбеђивање бесплатног вртића за сву ромску децу кориснике социјалне помоћи	Одељење за друштвене делатности	ПУ	2026 – 4. квартал 2028. континуирано	5.400.000,00	2026 – 1.800.000,00 2027 – 1.800.000,00 2028 – 1.800.000,00	Буџет ЛС 5.400.000,00
1.1.7	Једнократна помоћ за децу која су уписана у ПУ	Одељење за друштвене делатности	ПУ, Мобилни тим	2026 – 4. квартал 2028. континуирано	900.000,00	2026 – 300.000,00 2027 – 300.000,00 2028 – 300.000,00	Буџет ЛС 900.000,00

МЕРА 1.2:	Стручна подршка родитељима, деци и ученицима ромске националности у сврху редовног похађања образовних институција		Тип мере:		Информативно-едукативна			
Носилац мере:	Одељење за друштвене делатности		Партнери:		Основне школе, Педагошки асистенти, Ромски културни центар, Организације цивилног друштва			
Период спровођења:	2026-2028	Потребне измене прописа:			Не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	4.000.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):		2026 – 0,00 2027 – 2.000.000,00 2028 – 2.000.000,00	Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		Донаторска средства - 4.000.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
					2026.	2027.	2028.	
Број ромских ученика ОШ обухваћених саветодавним радом и допунском наставом		Број	2024	200	200	250	300	Евиденција ОШ, педагошких асистената
Број ученика који су похађали припремну наставу за упис у СШ		Број	2024	-	50	50	50	Евиденција ОШ, педагошких асистената

Број ромских ученика укључених у програм туторинга	Број	2024	-	0	80	80	Извештаји пројекта, евиденција ЈЛС
Број ромских ученика завршних разреда ОШ информисаних о афирмативним мерама за упис у СШ	Број	2024	50	60	70	80	Евиденција ОШ, педагошких асистената, записници са радионица

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
1.2.1	Организација саветодавног рада и допунске наставе за ромске ученике ОШ	Одељење за друштвене делатности	ОШ, педагошки асистенти	2026 – 4. квартал 2028. континуирано	Без средстава	/	/
1.2.2	Организација припремне наставе (за ромске ученике) за упис у СШ	Одељење за друштвене делатности	ОШ, педагошки асистенти	2. квартал 2026 – 2. квартал 2028	Без средстава	/	/
1.2.3	Менторски рад са ученицима ОШ и СШ - туторинг и помоћ у учењу (две школске године)	Одељење за друштвене делатности	КЦР, ОЦД	3. квартал 2026 – 3. квартал 2028.	4.000.000,00	2027 - 2.000.000,00 2028 - 2.000.000,00	Донаторска средства 4.000.000,00 (пројектно)
1.2.4	Информисање ромских ученика завршних разреда ОШ о афирмативним мерама и листама жеља за упис у СШ	Одељење за друштвене делатности	ОШ, педагошки асистенти	2. квартал 2026 – 2. квартал 2028.	Без средстава	/	/

МЕРА 1.3:	Унапређење међусекторске сарадње		Тип мере:	Институционално-управљачко-организациона			
Носилац мере:	Одељење за друштвене делатности		Партнери:	Основне школе, Педагошки асистенти, Центар за социјални рад, Организације цивилног друштва, Национална асоцијација педагошких асистената (НАПА), Национални савет ромске националне мањине, Министарство образовања			
Период спровођења:	2026-2028	Потребне измене прописа:		Не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	246.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2026 – 82.000,00 2027 – 82.000,00 2028 – 82.000,00	Вредности фин. средстава по изворима финансирања:	Буџет ЛС 246.000,00		
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2026.	2027.	2028.	
Број одржаних међусекторских састанака ради координације инклузије ромске деце у образовни систем	Број	2024	0	4	4	4	Записници са састанака, извештај координатора за Роме
Број институција редовно укључених у рад међусекторског механизма	Број	2024	0	7	7	7	Листе присуства, записници
Број одржаних састанака са надлежним институцијама ради унапређења статуса педагошких асистената	Број	2024	0	2	2	2	Записници, службене белешке

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
1.3.1	Међусекторски састанци (школе, ПА, ЦСР, Координатор за Роме, НВО) са циљем координације инклузије ромске деце у образовни систем	Одељење за друштвене делатности	ОШ, педагошки асистенти, ЦСР, ОЦД	4. квартал 2026 – 4. квартал 2028.	Без средстава	/	/

1.3.2	Иницирање и одржавање састанака са релевантним организацијама за унапређење статуса и облика радног односа ПА (Министарство образовања, Национална асоцијација ПА,...)	Одељење за друштвене делатности	НАПА, педагошки асистенти, НСРМ, Министарство образовања	2026 – 4. квартал 2028.	246.000,00	2026 - 82.000,00 2027 - 82.000,00 2028 - 82.000,00	Буџет ЛС 246.000,00
-------	--	---------------------------------	--	-------------------------	------------	--	------------------------

МЕРА 1.4:	Унапредити информисаност родитеља деце и ученика ромске националности о значају образовања и њиховим правима		Тип мере:	Информативно-едукативна			
Носилац мере:	Одељење за друштвене делатности		Партнери:	Основне школе, Педагошки асистенти, Ромски културни центар, Организације цивилног друштва			
Период спровођења:	2026-2028	Потребне измене прописа:		Не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	1.440.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2026 – 480.000,00 2027 – 480.000,00 2028 – 480.000,00	Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		Донаторска средства 1.440.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2026.	2027.	2028.	
Број одржаних радионица за родитеље	Број	2024	2	14	14	14	Извештаји ЈЛС, записници, листе присуства
Број одржаних радионица за ученике	Број	2024	2	15	15	15	Извештаји ОШ и педагошких асистената, листе присуства
Број одржаних мотивационих радионица о ромској култури и језику	Број	2024	0	4	4	4	Извештаји ЈЛС и ОШ

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
1.4.1	Радионице и едукације за родитеље ученика, са актуелним темама у фокусу	Одељење за друштвене делатности	ОЦД	2026 – 4. квартал 2028.	840.000,00	2026 - 280.000,00 2027 – 280.000,00 2028. - 280.000,00	Донаторска средства 840.000,00 (пројектно)
1.4.2	Радионице и едукације за ученике, са актуелним темама у фокусу	Одељење за друштвене делатности	ОШ, педагошки асистенти	2026 – 4. квартал 2028.	Без средстава	/	Редовне активности П. асистената
1.4.3	Мотивационе радионице, са родитељима и ученицима, о ромској култури и језику са циљем увођења наставе ромског језика са елементима националне културе	Одељење за друштвене делатности	КЦР, ОЦД	2026 – 4. квартал 2028.	600.000,00	2026 - 200.000,00 2027 - 200.000,00 2028 - 200.000,00	Донаторска средства 600.000,00 Национални савет ромске националне мањине

МЕРА 1.5:	Укључивање деце ромске националности у школске ваннаставне активности			Тип мере:	Информативно-едукативна		
Носилац мере:	Одељење за друштвене делатности			Партнери:	Основне школе, Педагошки асистенти		
Период спровођења:	2026-2028	Потребне измене прописа:			Не		
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	/	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):		/	Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		/
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2026.	2027.	2028.	
Број одржаних састанака ПА са наставницима ОШ о укључивању ромске деце у ваннаставне активности	Број	2024	-	6	8	10	Извештаји педагошких асистената
Број ромских ученика обухваћених мотивационим разговорима	Број	2024	-	200	250	300	Извештаји педагошких асистената

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
1.5.1	Састанци са наставницима ОШ о начинима мотивације и укључивања ромске деце у додатне школске активности	Одељење за друштвене делатности	ПА, ОШ	2026 – 4. квартал 2028.	Без средстава	/	/
1.5.2	Мотивациони разговори са ромском децом	Одељење за друштвене делатности	ПА, наставно особље	2026 – 4. квартал 2028.	Без средстава	/	/

ПОСЕБАН ЦИЉ 2:	Обезбедити безбедне, адекватне и правно уређене услове становања ромских породица кроз унапређење стамбених објеката, развој инфраструктуре, побољшање хигијенских услова и пружање стручне, правне и техничке подршке домаћинствима.					
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Проценат ромских домаћинстава са регулисаним имовинско-правним статусом објеката	%	2024	12%	2028	30%	Анализа стања (Мера 2.1), извештај ЈЛС
Проценат ромских домаћинстава обухваћених редовним системом одвожења комуналног отпада	%	2024	95%	2028	100%	Извештаји ЈКП и ЈЛС
Покривеност ромских насеља асфалтираним унутрашњим саобраћајницама	%	2024	50%	2028	56%	Извештај ЈЛС

МЕРА 2.1:	Пружање подршке у решавању имовинско-правних питања и озакоњења бесправно изграђених објеката		Тип мере:	Обезбеђење добара и пружање услуга			
Носилац мере:	Одељење за урбанизам		Партнери:	Мобилни тим			
Период спровођења:	2026-2028	Потребне измене прописа:		Не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	/	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	/	Вредности фин. средстава по изворима финансирања:	/		
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2026.	2027.	2028.	
Израђена анализа стања стамбеног фонда и правног статуса објеката у ромским насељима	да/не	2024	Не	Да	-	-	Извештај ЈЛС
Број ромских домаћинстава информисаних о поступку уписа имовинских права и озакоњења	Број	2024	-	150	150	150	Извештај ЈЛС, штампани материјал

Број домаћинстава којима је пружена стручна подршка у поступку уписа имовинских права	Број	2024	-	20	-	-	Извештај ЈЛС, Евиденција предмета, службене белешке
Број домаћинстава којима је пружена стручна подршка у поступку озакоњења објеката	Број	2024	-	15	30	50	Извештај ЈЛС, Евиденција предмета, службене белешке

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
2.1.1	Анализа стања услова стамбеног фонда и услова становања ромских породица (статус и стање објеката, катастарска евиденција, инфраструктурне потребе, провера УП...)	Одељење за урбанизам	Одељење за имовинско-правне и комунално-стамбене делатности, МТ	4. квартал	Без средстава	/	/
2.1.2	Информисање ромских домаћинстава о поступку уписа имовинских права, поступку озакоњења, и доступној подршци (штампани материјал)	Одељење за урбанизам	Мобилни тим	2026 – 4. квартал 2028.	Без средстава	/	/
2.1.3	Пружање стручне подршке у поступку уписа имовинских права	Одељење за урбанизам	/	1. квартал 2026.	Без средстава	/	/
2.1.4	Пружање стручне подршке у поступку озакоњења објеката	Одељење за урбанизам	/	2026 – 4. квартал 2028.	Без средстава	/	/

МЕРА 2.2:	Инфраструктурно опремање и унапређење хигијене ромских насеља		Тип мере:	Обезбеђење добара и пружање услуга			
Носилац мере:	Одељење за имовинско правне послове и комунално-стамбене делатности		Партнери:	ЈКП Комрад, ЈП Урбанизам и изградња града Врања, ЈП Водовод			
Период спровођења:	2026-2028	Потребне измене прописа:		Не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	18.160.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2026 – 1.600.000,00 2027 – 10.660.000,00 2028 – 5.900.000,00	Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		Буџет ЛС 9.360.000,00 Донаторска средства 8.800.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2026.	2027.	2028.	
Учесталост одношења отпада из ромских насеља	број одвожења недељно	2024	1	2	2	2	Извештај ЈКП
Број санираних дивљих депонија у насељу Цигански рид	Број	2024	1	1	1	1	Извештај ЈКП, фото-документација
Дужина изграђених/ревитализованих саобраћајница у ромским насељима	Метара	2024	-	-	-	150	Извештај надлежних одељења, грађевинска документација
Број уређених јавних површина у ромским насељима	Број	2024	-	-	-	1	Извештај надлежних одељења, грађевинска документација
Број реализованих сезонских радних акција	Број	2024	-	2	2	2	Извештај ЈЛС, листе учесника
Број одржаних едукативних радионица о хигијени насеља и управљању отпадом	Број	2024	-	4	-	4	Извештај мобилног тима

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
2.2.1	Повећање учесталости одношења отпада из ромских насеља	Одељење за имовинско правне послове и комунално-стамбене делатности	ЈКП Комрад	2026 – 4. квартал 2028	/	/	Из редовних активности ЈКП-а
2.2.2	Санација депонија у ромским насељима	Одељење за имовинско правне послове и комунално-стамбене делатности	ЈКП Комрад	2026 – 4. квартал 2028.	900.000,00	2026 - 300.000,00 2027 - 300.000,00 2028 - 300.000,00	Буџет ЛС 900.000,00
2.2.3	Изградња или ревитализација локалних саобраћајница у ромским насељима	Служба за инвестиције и грађевинско земљиште	Одељење за урбанизам, ЈП Урбанизам и изградња града Врања	2027 – 4. квартал 2028.	7.000.000,00	2027 - 1.500.000,00 2028 - 5.500.000,00	Буџет ЛС 7.000.000,00
2.2.4	Уређење јавних површина у ромским насељима	Одељење за урбанизам	ЈП Урбанизам и изградња града Врања, ЈП Водовод	2026 – 4. квартал 2027.	10.000.000,00	2026 - 1.200.000,00 2027 - 8.800.000,00	Буџет ЛС 1.200.000,00 Донаторска средства 8.800.000,00
2.2.5	Сезонске радне акције чишћења и уређења ромских насеља	Одељење за имовинско правне послове и комунално-стамбене делатности	ЈКП Комрад	2026 – 4. квартал 2028.	180.000,00	2026 - 60.000,00 2027 - 60.000,00 2028 - 60.000,00	Буџет ЛС 180.000,00

2.2.6	Едукативне радионице у ромским насељима о хигијени насеља, управљању отпадом, и очувању животне средине	Служба за пољопривреду и заштиту животне средине	Мобилни тим	2026 – 4. квартал 2028.	80.000,00	2026 - 40.000,00 2028 - 40.000,00	Буџет ЛС 80.000,00
2.2.7	Покретање иницијативе за решавање имовинско-правног статуса гробља у насељу Цигански рид и власништва парцеле на којој се налази	Одељење за имовинско правне послове и комунално-стамбене делатности	ЈКП Комрад	2026 – 4. квартал 2026.	/	/	/

ПОСЕБАН ЦИЉ 3:	Континуитет у пружању социјалних услуга, побољшана доступност информација о правима из области социјалне заштите и повећана социјална укљученост Рома и Ромкиња у локалну заједницу у свим сегментима живота.					
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Проценат ромских домаћинстава која примају новчану социјалну помоћ	%	2024.	65%	2028.	60%	Извештај ЦСР-а
Број доступних услуга социјалне заштите у заједници (9) чији су корисници Роми	Број	2025.	6	2028.	8	Извештај ЦСР-а и Центра за развој локалних услуга социјалне заштите
Проценат ромске популације информисане о правима и услугама из области социјалне заштите	Број	2024.	-	2028.	80%	Анкета (Мера 3.2), извештаји МТ и ЦСР
Број функционалних механизма за социјалну инклузију (координатор, мобилни тим, оперативни план)	Број	2025.	0	2028.	3	Извештај ЈЛС

МЕРА 3.1:	Унапређење механизма за социјалну инклузију Рома и Ромкиња		Тип мере:	Институционално-управљачко-организациона			
Носилац мере:	Одељење за друштвене делатности		Партнери:	Центар за социјални рад, Основне школе, Национална служба за запошљавање, Центар за развој локалних услуга социјалне заштите, Здравствени центар, Педагошки асистенти			
Период спровођења:	2026	Потребне измене прописа:		Не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	2.160.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2027 – 1.080.000,00 2028 – 1.080.000,00	Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		Буџет ЛС 2.160.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2026.	2027.	2028.	
Ангажован координатор за ромска питања	Да/Не	2025.	Не	Да	Да	Да	Уговор/решење о ангажовању
Формиран мобилни тим за инклузију Рома	Да/Не	2025.	Не	Да	Да	Да	Решење о формирању МТ

Усвојен оперативни план рада Мобилног тима	Да/Не	2025.	Не	Не	Да	Да	Усвојен план рада
--	-------	-------	----	----	----	----	-------------------

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
3.1.1	Ангажовање координатора за ромска питања	Градско веће	/	4. квартал 2026.	2.160.000,00	2027 - 1.080.000,00 2028 - 1.080.000,00	Буџет ЛС 2.160.000,00
3.1.2	Формирање Мобилног тима за инклузију Рома	Одељење за друштвене делатности	ЦСР, ОШ, НСЗ, Центар за развој локалних услуга СЗ, ПА, ЗЦ	4. квартал 2026.	Без средстава	/	/

МЕРА 3.2:	Идентификовати потребе ромске популације у области социјалне заштите		Тип мере:		Информативно-едукативна			
Носилац мере:	Одељење за друштвене делатности		Партнери:		Мобилни тим, Центар за социјални рад, Основне школе, Национална служба за запошљавање, Центар за развој локалних услуга социјалне заштите, Здравствени центар, Педагошки асистенти, Организације цивилног друштва			
Период спровођења:	2026-2028	Потребне измене прописа:			Не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	170.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):		2026 – 85.000,00 2027 – 0,00 2028 – 85.000,00		Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		Буџет ЛС 170.000,00
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
					2026.	2027.	2028.	
Број анкетираних ромских домаћинстава		Број	2025.	0	150	0	0	Извештај Мобилног тима
Израђен извештај о потребама ромске популације у области социјалне заштите		Да/Не	2025.	0	Да	-	Да	Извештај ЈЛС, усвојен документ

Број одржаних округлих столова/радионица са ромском заједницом	Број	2025.	0	1	-	1	Записници, листе присуства
--	------	-------	---	---	---	---	----------------------------

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
3.2.1	Припрема и спровођење анкете о потребама из области социјалне заштите	Одељење за друштвене делатности	МТ, ЦСР, ОШ, НСЗ, Центар за развој локалних услуга СЗ, ПА, ЗЦ, ОЦД	2026 – 4. квартал 2028.	150.000,00	2026 – 75.000,00 2028 – 75.000,00	Буџет ЛС 150.000,00
3.2.2	Округли столови и радионице са ромском заједницом	Одељење за друштвене делатности	Мобилни тим	2026 – 4. квартал 2028.	20.000,00	2026 – 10.000,00 2028 – 10.000,00	Буџет ЛС 20.000,00

МЕРА 3.3:	Унапредити информисаност припадника ромске популације о остваривању права и услуга из области социјалне заштите			Тип мере:	Информативно-едукативна			
Носилац мере:	Одељење за друштвене делатности			Партнери:	Мобилни тим, Центар за социјални рад, Центар за развој локалних услуга социјалне заштите			
Период спровођења:	2026 - 2028	Потребне измене прописа:			Не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	34.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):		2026 – 10.000,00 2027 – 12.000,00 2028 – 12.000,00		Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		Буџет ЛС 34.000,00
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
					2026.	2027.	2028.	
Број реализованих теренских посета ЦСР		Број	2025.	2.700	2.550	2.400	2.100	Извештај ЦСР

Број спроведених дигиталних информативних кампања	Број	2025.	0	2	2	2	Сајт Града и ЦСР-а
Број реализованих теренских посета Мобилног тима у области социјалне заштите	Број	2025.	0	3	4	4	Извештај Мобилног тима

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
3.3.1	Теренске посете ЦСР код сваког подносиоца	Одељење за друштвене делатности	ЦСР	2026 – 4. квартал 2028	Без средстава	/	Редовне активности ЦСР
3.3.2	Дигитална информативна кампања	Одељење за друштвене делатности	МТ, ЦСР, Центар за развој локалних услуга СЗ	2026 – 4. квартал 2028.	Без средстава	/	/
3.3.3	Теренске посете мобилног тима ромским насељима	Одељење за друштвене делатности	МТ, ЦСР	2026 – 4. квартал 2028.	34.000,00	2026 – 10.000,00 2027 – 12.000,00 2028 – 12.000,00	Буџет ЛС 34.000,00

МЕРА 3.4:	Континуитет у пружању услуга социјалне заштите			Тип мере:	Обезбеђење добара и пружање услуга					
Носилац мере:	Одељење за друштвене делатности			Партнери:	Центар за социјални рад, Центар за развој локалних услуга социјалне заштите, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања					
Период спровођења:	2026 – 2028		Потребне измене прописа:		Не					
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	40.200.000,00		Вредности фин. средстава по годинама (РСД):		2026 – 13.400.000,00 2027 – 13.400.000,00 2028 – 13.400.000,00		Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		Буџет ЛС 40.200.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)			Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере	
						2026.	2027.	2028.		
Проценат ромских корисника услуга и подршке система социјалне заштите			%	2025	70%	70%	68%	65%	Извештај ЈЛС, ЦСР, ЦРЛУЗ, ЦК	
Број ромских корисника народне кухиње			Број	2025	250	250	250	250	Извештај ЦК	

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
3.4.1	Једнократна новчана помоћ	Одељење за друштвене делатности	ЦСР	2026 – 4. квартал 2028.	16.200.000,00	2026 – 5.400.000,00 2027 – 5.400.000,00 2028 – 5.400.000,00	Буџет ЛС 16.200.000,00
3.4.2	Прихватилиште за одрасла и стара лица	Одељење за друштвене делатности	ЦРЛУСЗ	2026 – 4. квартал 2028.	Из редовних средстава	/	Из редовних средстава ЦРЛУСЗ
3.4.3	Прихватилиште за жртве насиља у породици – Сигурна кућа	Одељење за друштвене делатности	ЦРЛУСЗ	2026 – 4. квартал 2028.	Из редовних средстава	/	Из редовних средстава ЦРЛУСЗ

3.4.4	Дневни боравак за децу, младе и одрасле	Одељење за друштвене делатности	ЦРЛУСЗ	2026 – 4. квартал 2028.	Из редовних средстава	/	Из редовних средстава ЦРЛУСЗ
3.4.5	Лични пратилац детета	Одељење за друштвене делатности	ЦРЛУСЗ	2026 – 4. квартал 2028.	Из редовних средстава	/	Из редовних средстава ЦРЛУСЗ
3.4.6	Помоћ у кући за одрасла и стара лица	Одељење за друштвене делатности	ЦРЛУСЗ	2026 – 4. квартал 2028.	Из редовних средстава	/	Из редовних средстава ЦРЛУСЗ
3.4.7	Бесплатни obroци у народној кухињи за најугроженија лица	Одељење за друштвене делатности	ЦК	2026 – 4. квартал 2028.	24.000.000,00	2026 – 8.000.000,00 2027 – 8.000.000,00 2028 – 8.000.000,00	Буџет ЛС 24.000.000,00
3.4.8	Услуга породичног смештаја за одрасла и старија лица	Одељење за друштвене делатности	ЦСР	2026 – 4. квартал 2028.	Из редовних средстава	/	Из редовних средстава ЦСР

ПОСЕБАН ЦИЉ 4:	Побољшање превентивне здравствене заштите и здравственог стања ромског становништва					
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Проценат ромских жена обухваћених превентивним гинеколошким прегледима	%	2024	-	2028	15%	Евиденција Дома здравља и здравствених медијаторки
Проценат младих Рома и Ромкиња обухваћених програмима превенције раних бракова	%	2024	-	2028	70%	Извештаји ЈЛС, ОШ, СШ, Педагошких асистената
Проценат ромске популације информисане о здравим стиливима живота и превенцији болести	%	2024	-	2028	70%	Анкета (Мера 3.2), извештаји здравствених медијаторки

МЕРА 4.1:	Спровођење превентивних здравствених прегледа			Тип мере:	Обезбеђење добара и пружање услуга			
Носилац мере:	Одељење за друштвене делатности			Партнери:	Дом здравља, Здравствена медијаторка, Организације цивилног друштва			
Период спровођења:	2026-2028	Потребне измене прописа:			Не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	180.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):		2026 – 60.000,00 2027 – 60.000,00 2028 – 60.000,00		Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		Буџет ЛС 180.000,00
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
					2026.	2027.	2028.	
Број ромских жена обухваћених организованим гинеколошким прегледима		Број	2025.	-	150	150	150	Извештаји Дома здравља и здравствених медијаторки
Број ромских жена обухваћених мамографским и ултразвучним прегледом дојке		Број	2025.	-	80	80	80	Извештаји Дома здравља и здравствених медијаторки
Проценат жена обухваћених прегледима које су добиле хигијенски пакет		%	2025.	-	100%	100%	100%	Извештаји Дома здравља и здравствених медијаторки

Број реализованих превентивних прегледа у ромским насељима	Број	2025.	-	1	1	1	Извештај Дома здравља
--	------	-------	---	---	---	---	-----------------------

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
4.1.1	Организовање спровођења гинеколошких прегледа	Одељење за друштвене делатности	ДЗ, здравствена медијаторка, ОЦД	2026 – 4. квартал 2028.	/	/	Из редовних активности Дома здравља
4.1.2	Мамограф и Ехо дојке	Одељење за друштвене делатности	ДЗ, здравствена медијаторка, ОЦД	2026 – 4. квартал 2028.	/	/	Из редовних активности Дома здравља
4.1.3	Куповина хигијенских пакета за кориснице активности 4.1.1 и 4.1.2	Одељење за друштвене делатности	ДЗ, здравствена медијаторка, ОЦД	2026 – 4. квартал 2028.	180.000,00	2026 – 60.000,00 2027 – 60.000,00 2028 – 60.000,00	Буџет ЛС 180.000,00
4.1.4	Организација превентивних прегледа у ромским насељима	Одељење за друштвене делатности	ДЗ, здравствена медијаторка, ОЦД	2026 – 4. квартал 2028.	/	/	Из редовних активности Дома здравља

МЕРА 4.2:	Развијање и спровођење информативно-едукативних програма намењених Ромима и Ромкињама		Тип мере:	Информативно-едукативна				
Носилац мере:	Одељење за друштвене делатности		Партнери:	Дом здравља, Здравствена медијаторка, Организације цивилног друштва, Мобилни тим, МУП, Завод за јавно здравље, Црвени крст, Патронажна служба				
Период спровођења:	2026-2028	Потребне измене прописа:		Не				
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	180.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):		2026 – 60.000,00 2027 – 60.000,00 2028 – 60.000,00	Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		Буџет ЛС 180.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
					2026.	2027.	2028.	
Број реализованих радионица о здравим стиливима живота		Број	2025.	-	5	5	5	Извештаји Дома здравља и здравствених медијаторки
Број реализованих радионица о репродуктивном здрављу		Број	2025.	-	5	5	5	Извештаји Дома здравља и здравствених медијаторки
Број реализованих радионица о превенцији болести зависности		Број	2025.	-	5	5	5	Извештаји Дома здравља и здравствених медијаторки
Број реализованих радионица о личној хигијени и хигијени насеља		Број	2025.	-	2	2	2	Извештаји Дома здравља и здравствених медијаторки
Број реализованих теренских посета ромским породицама		Број	2025.	-	30	35	40	Извештаји Дома здравља, мобилног тима и здравствених медијаторки

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
4.2.1	Радионице о очувању здравља и здравим стиливима живота	Одељење за друштвене делатности	ДЗ, здравствена медијаторка, ОЦД	2026 – 4. квартал 2028.	75.000,00	2026 – 25.000,00 2027 – 25.000,00 2028 – 25.000,00	Буџет ЛС 75.000,00
4.2.2	Радионице о репродуктивном здрављу	Одељење за друштвене делатности	ДЗ, здравствена медијаторка, ОЦД	2026 – 4. квартал 2028.	75.000,00	2026 – 25.000,00 2027 – 25.000,00 2028 – 25.000,00	Буџет ЛС 75.000,00
4.2.3	Радионице о спречавању коришћења алкохола, дроге, пушења	Одељење за друштвене делатности	ДЗ, здравствена медијаторка, МУП, Црвени крст, ОЦД	2026 – 4. квартал 2028.	Без средстава	/	/
4.2.4	Радионице о личној хигијени и хигијени насеља	Одељење за друштвене делатности	ДЗ, Завод за јавно здравље, здравствена медијаторка	2026 – 4. квартал 2028.	30.000,00	2026 – 10.000,00 2027 – 10.000,00 2028 – 10.000,00	Буџет ЛС 30.000,00
4.2.5	Теренске посете ромским породицама	Одељење за друштвене делатности	Мобилни тим, здравствена медијаторка, патронажна служба	2026 – 4. квартал 2028.	/	/	Из редовних активности

МЕРА 4.3:	Спречавање малолетничких бракова и трудноћа			Тип мере:	Информативно-едукативна			
Носилац мере:	Одељење за друштвене делатности			Партнери:	Дом здравља, Здравствена медијаторка, Организације цивилног друштва, Канцеларија за младе, Мобилни тим			
Период спровођења:	2026-2028	Потребне измене прописа:			Не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	1.800.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):		2026 – 600.000,00 2027 – 600.000,00 2028 – 600.000,00		Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		Донаторска средства 1.800.000,00
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
					2026.	2027.	2028.	
Број реализованих сетова радионица са младима		Број	2025.	-	16	16	16	Пројектни извештаји
Број реализованих сетова радионица са родитељима		Број	2025.	-	16	16	16	Пројектни извештаји

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
4.3.1	Програм о превенцији раних, дечијих и уговорених бракова (сет радионица са младима)	Одељење за друштвене делатности	ОЦД, ДЗ, здравствена медијаторка, школе, КЗМ, МТ	2026 – 4. квартал 2028.	900.000,00	2026 – 300.000,00 2027 – 300.000,00 2028 – 300.000,00	Донаторска средства 900.000,00
4.3.2	Програм о превенцији раних, дечијих и уговорених бракова (сет радионица са родитеље)	Одељење за друштвене делатности	ОЦД, ДЗ, здравствена медијаторка, школе, КЗМ, МТ	2026 – 4. квартал 2028.	900.000,00	2026 – 300.000,00 2027 – 300.000,00 2028 – 300.000,00	Донаторска средства 900.000,00

ПОСЕБАН ЦИЉ 5:		Подизање нивоа запошљивости и економско оснаживање Рома и Ромкиња на територији града Врања.					
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Удео Рома и Ромкиња запослених са евиденције у односу на укупан број Рома на евиденцији НСЗ		%	2019.	21%	2028.	30%	Евиденција НСЗ
Учешће незапослених Рома и Ромкиња у финансијским мерама АПЗ у односу на укупан број Рома на евиденцији		%	2022.	8,7%	2028.	9%	Евиденција НСЗ
Број Рома и Ромкиња корисника активних мера запошљавања		Број	2024.	21	2028.	25	Евиденција НСЗ
Број нових регистрованих предузетничких радњи чији су оснивачи Роми и Ромкиње		Број	2024.	-	2028.	2	АПР, ЈЛС

МЕРА 5.1:	Повећање учешћа Рома у активним мерама запошљавања			Тип мере:	Информативно-едукативна			
Носилац мере:	Одељење за привреду и локални економски развој			Партнери:	Национална служба за запошљавање, Организације цивилног друштва, Регионална развојна агенција Пчињског округа			
Период спровођења:	2026-2028	Потребне измене прописа:			Не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	/	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):		/	Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		/	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
					2026.	2027.	2028.	
Број реализованих инфо дана о активним мерама запошљавања		Број	2025.	1	1	1	1	Извештај НСЗ
Број реализованих дигиталних информативних кампања		Број	2025.	0	1	1	1	Извештаји НСЗ/ЈЛС

Број ромских лица укључених у саветодавни рад НСЗ	Број	2025.	-	30	40	50	Извештај НСЗ
---	------	-------	---	----	----	----	--------------

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
5.1.1	Инфо дан о могућностима и начинима запошљавања и активним мерама запошљавања	Одељење за привреду и економски развој	НСЗ, ОЦД, РРА	2026 – 4. квартал 2028	Без средстава	/	/
5.1.2	Дигитална инфо кампања о активним мерама НСЗ и могућностима запошљавања	Одељење за привреду и економски развој	НСЗ, ОЦД, РРА	2026 – 4. квартал 2028	Без средстава	/	/
5.1.3	Саветодавни рад запослених у НСЗ	Одељење за привреду и економски развој	НСЗ	2026 – 4. квартал 2028	Без средстава	/	/

МЕРА 5.2:	Подстицање развоја ромског предузетништва и реализација посебних јавних позива за доделу средстава за samozapoшљавање Рома и Ромкиња		Тип мере:	Подстицајна, Информативно-едукативна			
Носилац мере:	Одељење за привреду и локални економски развој		Партнери:	Национална служба за запошљавање, Организације цивилног друштва, Регионална развојна агенција Пчињског округа			
Период спровођења:	2026-2028	Потребне измене прописа:		Не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	1.500.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2026 – 500.000,00 2027 – 500.000,00 2028 – 500.000,00	Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		Буџет ЛС 1.500.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2026.	2027.	2028.	
Број реализованих обука из области предузетништва	Број	2025.	1	1	1	1	Извештај ЈЛС/реализатора
Број додељених субвенција за предузетништво и samozapoшљавање Ромима	Број	2025.	-	2	2	2	Извештај ЈЛС, Одлука о додели средстава
Број реализованих инфо сесија о конкурсима и програмима	Број	2025.	-	1	1	1	Извештај ЈЛС

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
5.2.1	Организација обука из области предузетништва	Одељење за привреду и економски развој	НСЗ, РРА	2026 – 4. квартал 2028.	Без средстава	/	Редовне активности РРА

5.2.2	Субвенције Града Врања за развој предузетништва и samozapošljavanje	Одељење за привреду и економски развој	/	2026 – 4. квартал 2028	1.500.000,00	2026 - 500.000,00 2027 - 500.000,00 2028 - 500.000,00	Буџет ЛС 1.500.000,00
5.2.3	Инфо сесија о отвореним конкурсима, обукама и програмима запошљавања	Одељење за привреду и економски развој	НСЗ, РРА, ОЦД	2026 – 4. квартал 2028.	Без средстава	/	Редовне активности НСЗ

МЕРА 5.3:	Организација обука за преквалификацију и доквалификацију кроз сарадњу НСЗ, ЈЛС, НВО, Народног Универзитета		Тип мере:	Информативно-едукативна			
Носилац мере:	Одељење за привреду и локални економски развој		Партнери:	Организације цивилног друштва, Школа за функционално образовање одраслих			
Период спровођења:	2026-2028	Потребне измене прописа:		Не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	750.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2026 – 150.000,00 2027 – 0,00 2028 – 600.000,00		Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		Донаторска средства 750.000,00
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2026.	2027.	2028.	
Израђена анализа потреба за дефицитарним занимањима	Да/Не	2025.	Не	Да	-	-	Извештај ЈЛС, документ
Број реализованих обука стручног оспособљавања	Број	2025.	-	-	-	2	Извештај ЈЛС/ОЦД
Број реализованих инфо сесија о програмима функционалног образовања одраслих	Број	2025.	0	1	1	1	Извештај ЈЛС/ШФОО

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
5.3.1	Анализа потреба за дефицитарним занимањима	Одељење за привреду и економски развој	ОЦД	2026 – 4. квартал 2027.	150.000,00	2026 – 150.000,00	Донаторска средства 150.000,00
5.3.2	Организација обука стручног оспособљавања	Одељење за привреду и економски развој	ОЦД	4. квартал 2028.	600.000,00	2028 – 600.000,00	Донаторска средства 600.000,00
5.3.3	Инфо сесија о програмима функционалног образовања одраслих	Одељење за привреду и економски развој	Школа за функционално образовање одраслих	2026 – 4. квартал 2028.	Без средстава	/	Из редовних активности Школе за ФОО

ПОСЕБАН ЦИЉ 6:	Повећање учешћа припадника ромске националне мањине у јавном животу и процесима доношења одлука					
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Број органа, радних тела и институција на нивоу града у чијем раду учествују Роми	Број	2025	3	2028	8	Решења о именовању, записници
Број активних ромских удружења/иницијатива које учествују у јавним консултацијама и процесима доношења одлука	Број	2025	2	2028	4	Евиденција јавних расправа, записници

МЕРА 6.1:	Институционално укључивање представника ромске заједнице		Тип мере:	Информативно-едукативна				
Носилац мере:	Одељење за друштвене делатности		Партнери:	Мобилни тим, Основне школе				
Период спровођења:	2026-2028	Потребне измене прописа:		Не				
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	15.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2026 – 15.000,00		Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		Буџет ЛС 15.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
					2026.	2027.	2028.	
Број реализованих активности у оквиру кампање укључивања		Број	2025.	0	3	-	-	Извештај ЈЛС

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средстава по годинама (РСД)	Вредности фин. средстава по изворима (РСД)
6.1.1	Кампања укључивања представника ромске популације у радна тела на локалном нивоу	Одељење за друштвене делатности	Мобилни тим	2026 - 4. квартал 2028.	15.000,00	2026 – 15.000,00	Буџет ЛС 15.000,00

6.1.2	Именовање/укључивање представника Рома у радна тела на локалном нивоу (савет за међунационалне односе, школски одбори/савети родитеља...)	Одељење за друштвене делатности	ОШ, Мобилни тим	2026 - 4. квартал 2028.	Без средстава	/	/
-------	---	---------------------------------	-----------------	-------------------------	---------------	---	---

МЕРА 6.2:	Јачање ромског цивилног сектора и омладинског активизма			Тип мере:	Информативно-едукативна			
Носилац мере:	Одељење за друштвене делатности			Партнери:	Канцеларија за младе, Организације цивилног друштва			
Период спровођења:	2026-2028	Потребне измене прописа:			Не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	500.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):		2027 – 500.000,00		Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		Донаторска средства 500.000,00
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
					2026.	2027.	2028.	
Број формираних волонтерских група младих у ромским насељима		Број	2025.	0	1	2	2	Извештај КЗМ
Број одржаних годишњих састанака представника ЈЛС и ромске заједнице		Број	2025.	0	1	2	2	Извештај ЈЛС, Записници са састанака
Број реализованих обука за ОЦД		Број	2025.	0	0	2	0	Извештај ЈЛС
Број реализованих обука за младе		Број	2025.	0	0	2	0	Извештај КЗМ

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
6.2.1	Организовање волонтерских група младих Рома и Ромкиња у ромским насељима и сарадња са Канцеларијом за младе	Одељење за друштвене делатности	КЗМ, ОЦД	2026 – 4. квартал 2028.	Без средстава	/	/
6.2.2	Организовање годишњих састанака представника ЈЛС и ромске заједнице	Одељење за друштвене делатности	ОЦД	2026 – 4. квартал 2028.	Без средстава	/	/
6.2.3	Обуке за ОЦД из области партиципације и активизма	Одељење за друштвене делатности	ОЦД	4. квартал 2027.	250.000,00	2027 - 250.000,00	Донаторска средства 250.000,00
6.2.4	Обуке за младе из области партиципације и активизма	Одељење за друштвене делатности	КЗМ, ОЦД	4. квартал 2027.	250.000,00	2027 - 250.000,00	Донаторска средства 250.000,00

МЕРА 6.3:	Изградња капацитета за партиципацију			Тип мере:	Информативно-едукативна			
Носилац мере:	Одељење за друштвене делатности			Партнери:	Канцеларија за младе, Организације цивилног друштва, Национални савет ромске националне мањине, Мобилни тим			
Период спровођења:	2026-2028	Потребне измене прописа:			Не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	300.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):		2028 – 300.000,00		Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		Донаторска средства 300.000,00
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
					2026.	2027.	2028.	

Број реализованих менторских циклуса	Број	2025.	0	0	0	1	Извештај КЗМ/ОЦД
Број реализованих активности умрежавања (конференције, састанци, платформе)	Број	2025.	0	2	3	3	Извештај ЈЛС/КЗМ/ОЦД
Успостављен дигитални канал за директну комуникацију (нпр. Вајбер група)	Да/Не	2025.	Не	Да	активан	активан	Извештај Координатора за Роме

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
6.3.1	Менторски програми за младе Роме и Ромкиње	Одељење за друштвене делатности	КЗМ, ОЦД	4. квартал 2028.	300.000,00	2028 - 300.000,00	300.000,00 Донаторска средства
6.3.2	Умрежавање локалних ромских лидера са регионалним и националним организацијама и платформама	Одељење за друштвене делатности	ОЦД, Ромски национални савет	2026 – 4. квартал 2028.	Без средстава	/	/
6.3.3	Креирање директних дигиталних канала (нпр. Вајбер група) за директно обавештавање Рома и Ромкиња - Партиципација	Одељење за друштвене делатности	МТ, ОЦД	4. квартал 2026	Без средстава	/	/

ПОСЕБАН ЦИЉ 7:		Смањен ниво дискриминације и циганизма као облика расизма према ромској националној мањини					
Показатељи на нивоу посебног циља (показатељи исхода)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљна година	Циљна вредност	Извор провере
Проценат обучених јавних службеника у ГУ за тему борбе против дискриминације и циганизма		%	2024	0%	2028	20%	Евиденција о обукама, кадровска служба
Број институција на локалном нивоу које примењују интерне протоколе или механизме за поступање у случајевима дискриминације		Број	2024.	2	2028.	6	Усвојени протоколи, службена документа
Проценат ромске популације информисане о механизмима заштите од дискриминације		%	2024.	-	2028.	70%	Анкета (Мера 3.2), извештаји са радионица

МЕРА 7.1:	Изградња капацитета институција за препознавање и поступање у случајевима дискриминације.		Тип мере:	Институционално-управљачко-организациона				
Носилац мере:	Одељење за друштвене делатности		Партнери:	Омбудсман, Градско правобранилаштво, Организације цивилног друштва				
Период спровођења:	2027	Потребне измене прописа:		Не				
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	300.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2027 – 300.000,00		Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		Донаторска средства 300.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
					2026.	2027.	2028.	
Број реализованих обука за запослене у Градској управи		Број	2025.	-	0	1	0	Извештај о обуци
Број реализованих обука за запослене у јавним институцијама		Број	2025.	-	0	1	0	Извештај о обуци

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
7.1.1	Обуке јавних службеника запослених у Градској управи о дискриминацији	Одељење за друштвене делатности	Омбудсман, Градско правобранилаштво, ОЦД	4. квартал 2027.	150.000,00	2027 – 150.000,00	Донаторска средства 150.000,00
7.1.2	Обуке запослених у јавним институцијама о дискриминацији	Одељење за друштвене делатности	Омбудсман, Градско правобранилаштво, ОЦД	4. квартал 2027.	150.000,00	2027 – 150.000,00	Донаторска средства 150.000,00

МЕРА 7.2:	Промоција интеркултуралности и толеранције у локалној заједници.		Тип мере:	Информативно-едукативна				
Носилац мере:	Одељење за друштвене делатности		Партнери:	Ромски културни центар Врање, Национални савет ромске националне мањине, Организације цивилног друштва, Локалне телевизије, Основне школе				
Период спровођења:	2026-2028	Потребне измене прописа:		Не				
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	4.000.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2026 – 1.200.000,00 2027 – 1.350.000,00 2028 – 1.450.000,00		Вредности фин. средстава по изворима финансирања:		Буџет ЛС 3.000.000,00 Донаторска средства 1.000.000,00	
Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)		Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
					2026.	2027.	2028.	
Број организованих културних догађаја посвећених ромској култури		Број	2025.	3	3	3	3	Извештаји ЈЛС, Ромски културни центар Врање
Број реализованих ТВ емисија које афирмишу позитивне примере Рома		Број	2025.	0	2	2	2	Извештај ЈЛС

Број реализованих информативних радионица у школама	Број	2025.	0	6	6	6	Извештаји ОШ и педагошких асистената
---	------	-------	---	---	---	---	--------------------------------------

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
7.2.1	Организација културних догађаја посвећених Ромима, ради разбијања стереотипа	Одељење за друштвене делатности	Ромски културни центар Врање, Ромски национални савет, ОЦД	2026 – 4. квартал 2028.	3.000.000,00	2026 – 900.000,00 2027 – 1.000.000,00 2028 – 1.100.000,00	Буџет ЛС 3.000.000,00
7.2.2	ТВ емисије на локаним медијима које афирмишу позитивне примере успешних Рома из заједнице	Одељење за друштвене делатности	РТ Врање, Врањска + ТВ, ОЦД	2026 – 4. квартал 2027.	1.000.000,00	2026 – 300.000,00 2027 – 350.000,00 2028 – 350.000,00	Донаторска средства 1.000.000,00
7.2.3	Информативне радионице и активности у школама	Одељење за друштвене делатности	ОШ, Педагошки асистенти	2026 – 4. квартал 2027.	Без средства	/	/

МЕРА 7.3:	Информисање и едукација Рома о правима из области дискриминације		Тип мере:	Информативно-едукативна			
Носилац мере:	Одељење за друштвене делатности		Партнери:	Ромски културни центар Врање, Организације цивилног друштва, Мобилни тим			
Период спровођења:	2026-2028	Потребне измене прописа:		Не			
Укупно процењена финансијска средства за меру (РСД):	340.000,00	Вредности фин. средстава по годинама (РСД):	2026 – 40.000,00 2027 – 150.000,00 2028 – 150.000,00	Вредности фин. средстава по изворима финансирања:	Буџет ЛС 40.000,00 Донаторска средства 300.000,00		

Показатељи на нивоу мере (показатељи резултата)	Јединица мере	Базна година	Базна вредност	Циљне вредности			Извор провере
				2026.	2027.	2028.	
Број реализованих радионица/инфо-сесија у ромским насељима	Број	2025.	0	0	2	2	Извештаји ЈЛС/ОЦД
Број реализованих информативних кампања	Број	2025.	0	1	0	0	Извештај ЈЛС
Број ромских лица која су добила бесплатну правну помоћ у случајевима дискриминације	Број	2025.	-	1	2	2	Извештај Службе правне помоћи

Ознака	Назив активности	Носилац	Партнери	Рок за реализацију	Укупно потребна фин. средства (РСД)	Вредности фин. средства по годинама (РСД)	Вредности фин. средства по изворима (РСД)
7.3.1	Радионице/инфо-сесије у ромским насељима	Одељење за друштвене делатности	ОЦД	2027 – 4. квартал 2028	300.000,00	2027 – 150.000,00 2028 – 150.000,00	Донаторска средства 300.000,00
7.3.2	Информативна кампања / директна комуникација / укључивање медија	Одељење за друштвене делатности	ОЦД, МТ, Ромски културни центар	4. квартал 2026	40.000,00	2026 – 40.000,00	Буџет ЛС 40.000,00
7.3.3	Бесплатна правна помоћ	Одељење за друштвене делатности	МТ	2026 – 4. квартал 2028	Без средстава	/	/

7. ОКВИР ПРОГРАМСКОГ БУЏЕТА АКЦИОНОГ ПЛАНА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ЛАП-а

Израдом и усвајањем Локалног акционог плана за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Врању за период од 2026 до 2028. године, стварају се услови за доследно спровођење дефинисаних мера и активности уз обезбеђивање потребних финансијских средстава из буџета Града са једне стране, као и за аплицирање на конкурсима за финансирање пројеката у области инклузије Рома расписаних од стране донатора или виших нивоа власти, са друге стране. Финансијска средства за реализацију ЛАП-а се у знатној мери очекују од града Врања у свим областима којима се овај ЛАП бави, али се приликом израде ЛАП-а водило рачуна о дефинисању средстава из осталих познатих извора, како би се обезбедила боља реализација свих активности предвиђених документом. Такође, водило се рачуна да се све активности које су саставни део свакодневног рада институција које ће спроводити активности дефинисане ЛАП-ом не буџетирају, већ да се ове активности спроводе у оквиру редовног ангажовања запослених, односно служби у оквиру надлежних институција.

Када је реч о надлежностима локалних самоуправа у Републици Србији, са посебним фокусом на инклузију и заштиту права осетљивих група, средствима буџета града Врања треба да буду подржане планиране мере у области образовања, социјалне и здравствене заштите, запошљавања, становања, партиципације и антидискриминације. Практично, кроз финансирање активности предвиђених трогодишњим акционим планом израђених на основу дефинисаних циљева и мера, омогућује се унапређење стања у свим областима (7) значајним за смањење социјалне искључености Рома и Ромкиња у Врању.

Овај ЛАП посебно истиче потребу за финансирањем афирмативних мера у области образовања кроз обезбеђивање материјалне подршке за набавку основних средстава за рад, учење и пуну укљученост деце ромске националности у све облике васпитања и образовања. Затим, потребу за финансирањем активности које унапређују запошљивост ромског становништва са територије града Врања путем њиховог интензивнијег укључивања у активне мере запошљавања, увођења подстицајних мера и доделе субвенција, као и стицања додатних знања и вештина ради укључивања на тржиште рада.

Додатно, важан сегмент којим се овај ЛАП бави јесте интензивније одржавање хигијене ромских насеља, изградњу саобраћајница и уређење јавних површина у ромским насељима. Ова област подразумева још и обезбеђивање правне и техничке помоћи за легализацију објеката у складу са новим законским оквиром. Локални акциони план се фокусира и на потребу подизања свести ромске и опште популације о механизмима за заштиту од дискриминације, као и препознавању различитих облика дискриминације уз осмишљавање и реализацију културних и образовних програма који промовишу културу и историју Рома.

У области социјалне и дечије заштите ЛАП се бави повећањем ефикасности постојећег система социјалне заштите и одржавања континуитета у остваривању различитих права и услуга у области социјалне заштите, са посебним фокусом на унапређење механизма за социјалну инклузију Рома и Ромкиња ангажовањем координатора за ромска питања. У области здравствене заштите значајан ће бити саветодавни рад са ромском популацијом за превенцију заразних болести, одржавање личне и хигијене насеља, ширење информација о важности здравих стилова живота, репродуктивном здрављу и реализацији редовних скрининг програма.

Акциони план садржи процену трошкова за спровођење свих активности предвиђених ЛАП-ом, па је стога неопходно вршити и адекватно планирање дефинисаних расхода у складу са мерама

и активностима како у конкретним програмима буџета на које се поједине активности односе. Потребно је предвидети и повећање средстава за реализацију ЛАП-а у складу са пројектованом просечном годишњом стопом инфлације, односно фискалним оквиром за период 2026. и пројекцијама за 2027. и 2028. годину, ради остваривања циљева ЛАП-а за Роме.

Један од битних фактора у постављању релације између утврђених посебних циљева, мера, активности, рокова и извора финансирања, била је могућност њиховог финансирања из буџета у складу са предложеном динамиком, односно потенцијалних донаторских средстава, што на средњорочном плану спровођења активности подразумева да се неке активности спроводе само у једној години акционог плана, а неке се спроводе у континуитету, током све три године.

Укупан износ потребан за реализацију ЛАП-а за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Врању за период 2026-2028. године износи 87.078.000,00 РСД. Очекивана издвајања из буџета града Врања за реализацију ЛАП-а износе **67.888.000,00 РСД**, док очекивана средства из екстерних извора износе **19.190.000,00 РСД**. Један део средстава из локалног буџета град Врање већ ангажује спровођењем својих редовних активности нпр. у области образовања и социјалне заштите (за социјалну заштиту Град већ ангажује 40.200.000,00 РСД) и ромске традиције и културе, док је за поједине активности потребно обезбедити додатна средства из буџета. Додатна средства која се очекују из буџета Града могу значајно утицати на степен реализације ЛАП-а, стога је отварање апропријације за спровођење активности из ЛАП-а, за сваку годину спровођења ЛАП-а за Роме кључно за обезбеђивање високог степена реализације планираних активности. За спровођење инфраструктурних пројеката потребно је планирати средства ван апропријације за спровођење ЛАП-а и планирати их у оквиру редовног, годишњег плана развоја инфраструктуре града Врања.

Обезбеђивање донаторских средстава током трајања спровођења ЛАП-а је у надлежности Канцеларије за локални економски развој, у сарадњи са Одељењем за друштвене делатности, које је носилац највећег броја мера и активности. ЛАП за Роме не садржи капиталне инфраструктурне пројекте, али садржи пројекте мањег финансијског обима који су значајни за побољшање социјалног, културног, економског и образовног положаја Рома и Ромкиња у локалној заједници, па и на њих треба обратити пажњу када је у питању конкурисање код извора финансирања ван локалног буџета.

У складу са Упутством за израду програмског буџета, спровођење појединих мера, односно активности потребно је планирати **у оквиру програмске активности** (текућа и континуирана делатност корисника буџета чијим спровођењем се постижу циљеви који доприносе достизању циљева програма), односно **као пројекат** (временски ограничен пословни подухват корисника буџета са јасно дефинисаним исходом, односно променом која се жели постићи, потребним ресурсима и управљачком структуром). Мере и активности из овог ЛАП-а припадају различитим програмима и програмским активностима локалног буџета. У наставку је приказано ком програму и/или програмској активности буџета града Врања припадају дефинисане активности из ЛАП-а, укључујући њихове вредности за које је **потребно обезбедити средства из локалног буџета:**

Посебан циљ 1: *Повећање укључености деце и младих ромске националности у систем васпитања и образовања и пружање подршке школовању деце и младих, уз остваривање услова за уживање мањинских права*

У оквиру **Посебног циља 1** дефинисане су активности које се односе на рад са ромском популацијом за укључивање што већег броја деце у образовни систем од најмлађег узраста и спречавање осипања кроз: директан рад са родитељима и децом, међусекторским повезивањем и циљу боље координације укључивања ромске деце у образовни систем, мотивисање и укључивање ромске деце у додатне школске активности.

Такође, активности у оквиру овог циља се односе на ублажавање отежавајућих фактора који утичу на редовност похађања наставе, пре свега реализацијом мера финансијске подршке породицама кроз: обезбеђивање новчане подршке за полазак у основну школу, обезбеђивање школског прибора, регресирање цене превоза за ученике средњих школа, као и обезбеђивање бесплатног вртића за сву (ромску) децу кориснике социјалне помоћи и једнократне новчане помоћи за децу која су уписана у предшколску установу.

Додатно, планирано је пружање подршке у учењу деци у основним и средњим школама кроз организовање допунске наставе у ОШ, припремне наставе за упис у средњу школу, као и додатна подршка ромској деци у учењу кроз менторски рад са ученицима у ОШ и СШ.

Један део предвиђених активности претпоставља финансирање ван оквира извора 01, углавном из донаторских средстава, док је из извора 01 потребно обезбедити средства за: превоз ученика у оквиру **Програма 07 – Организација саобраћаја и саобраћајна инфраструктура**, ПА 0701-0004 – Јавни градски и приградски превоз путника; бесплатан боравак ромске деце у предшколску установу у оквиру **Програма 8 – Предшколско васпитање**; новчане помоћи за децу која су уписана у предшколску установу, новчану подршку ромској деци за полазак у основну школу и ваучере за набавку школског прибора у оквиру **Програма 15 – Опште услуге локалне самоуправе**, ПА 0602-0007 - Функционисање националних савета националних мањина, односно апропријације за реализацију Локалног акционог плана за РOME. Са ове позиције треба обезбедити и путне трошкове за активност 1.3.2.

Ознака активности	Активност	Укупна средства 2026 – 2028 (РСД)
МЕРА 1.1. Материјална подршка родитељима, деци и ученицима ромске националности у сврху редовног похађања образовних институција		
1.1.2	Бесплатан превоз за све ромске ученике СШ, кориснике социјалне помоћи	1.590.000,00
1.1.3	Регресирање 70% цене превоза за све ромске ученике СШ који нису корисници социјалне помоћи	1.113.000,00
1.1.4	Новчана подршка ромској деци за полазак у основну школу	1.050.000,00
1.1.5	Ваучери за набавку школског прибора за ромску децу за полазак у основну школу	750.000,00
1.1.6	Обезбеђивање бесплатног вртића за сву ромску децу кориснике социјалне помоћи	5.400.000,00
1.1.7	Једнократна помоћ за децу која су уписана у ПУ	900.000,00

Ознака активности	Активност	Укупна средства 2026 – 2028 (РСД)
МЕРА 1.3. Унапређење међусекторске сарадње		
1.3.2	Иницирање и одржавање састанака са релевантним организацијама за унапређење статуса и облика радног односа педагошких асистената	246.000,00

Посебан циљ 2: Обезбедити безбедне, адекватне и правно уређене услове становања ромских породица кроз унапређење стамбених објеката, развој инфраструктуре, побољшање хигијенских услова и пружање стручне, правне и техничке подршке домаћинствима

Активности чија је реализација планирана у оквиру **Посебног циља 2** представљају комбинацију подршке за упис имовинских права над објектима у власништву ромске популације, подршке у поступку озакоњења објеката, као и инфраструктурно опремање и унапређење хигијене ромских насеља. Активности које се тичу правних радњи ће се реализовати пружањем стручне подршке и информисањем ромске популације о поступку уписа имовинских права, поступку озакоњења, и доступној подршци. Ове активности нису буџетиране, јер ће се реализовати као редовне активности Одељења за урбанизам. У оквиру овог циља ће се спровести још једна важна активност која се односи на анализу стања стамбеног фонда и услова становања ромских породица са провером катастарске евиденције такође у оквиру редовних активности Одељења за урбанизам.

Остале активности припадају различитим програмима буџета и то: Активност 2.2.2 је потребно финансирати у оквиру **Програма 6 – Заштита животне средине**, у оквиру ПА 0401-0005 Управљање комуналним отпадом; активност 2.2.3 у оквиру **Програма 7 – Саобраћај и саобраћајна инфраструктура** за изградњу саобраћајница у ромском насељу, као пројекат са припадајућом шифром; активност 2.2.4 у оквиру **Програма 2 – Комуналне делатности** као пројекат са припадајућом шифром уз обезбеђивање средстава ван извора 01 – приходи из буџета; активности 2.2.5 и 2.2.6 у оквиру **Програма 15 – Опште услуге локалне самоуправе**, ПА 0602-0007 - Функционисање националних савета националних мањина, односно апропријације за реализацију Локалног акционог плана за Роме.

Ознака активности	Активност	Укупна средства 2026 – 2028 (РСД)
МЕРА 2.1: Инфраструктурно опремање и унапређење хигијене ромских насеља		
2.2.2	Санација депонија у ромским насељима	900.000,00
2.2.3	Изградња или ревитализација локалних саобраћајница у ромским насељима	7.000.000,00
2.2.4	Уређење јавних површина у ромским насељима	1.200.000,00
2.2.5	Сезонске радне акције чишћења и уређења ромских насеља	180.000,00
2.2.6	Едукативне радионице у ромским насељима о хигијени насеља, управљању отпадом, и очувању животне средине	80.000,00

Посебан циљ 3: Континуитет у пружању социјалних услуга, побољшана доступност информација о правима из области социјалне заштите и повећана социјална укљученост Рома и Ромкиња у локалну заједницу у свим сегментима живота

Посебан циљ 3 подразумева идентификацију потреба ромске популације у области социјалне заштите, информисање Рома и Ромкиња о доступним услугама и правима из области социјалне заштите, успостављање механизма за социјалну инклузију Рома и Ромкиња ангажовањем координатора за ромска питања и формирањем Мобилног тима, као и наставак остваривања права ромске популације у области социјалне заштите кроз материјална давања и услуге

социјалне заштите. У организационим смислу планира се формирање Мобилног тима који ће својим деловањем додатно да унапреди стање ромске популације у овој области.

Додатна средства у овој области, мимо активности које се континуирано финансирају из извора 01 – приходи из буџета, је потребно обезбедити за информисање и идентификовање потреба ромске популације (активности 3.2.1, 3.2.2 и 3.3.3) и ове активности је потребно финансирати у оквиру у оквиру **Програма 15 – Опште услуге локалне самоуправе**, ПА 0602-0007 - Функционисање националних савета националних мањина, односно апропријације за реализацију Локалног акционог плана за Роме. Ангажовање координатора за ромска питања је потребно такође финансирати кроз **Програм 15 - Опште услуге локалне самоуправе**, ПА 0602-0001, у оквиру масе за плате запослених. Очекује се и наставак реализације активности које се већ финансирају средствима из буџета у оквиру **Програма 11 – Социјална и дечија заштита**.

Ознака активности	Активност	Укупна средства 2026 – 2028 (РСД)
МЕРА 3.1: Унапређење механизма за социјалну инклузију Рома и Ромкиња		
3.1.1	Ангажовање координатора за ромска питања	2.160.000,00

Ознака активности	Активност	Укупна средства 2026 – 2028 (РСД)
МЕРА 3.2: Идентификовати потребе ромске популације у области социјалне заштите		
3.2.1	Припрема и спровођење анкете о потребама из области социјалне заштите	150.000,00
3.2.2	Округли столови и радионице са ромском заједницом	20.000,00

Ознака активности	Активност	Укупна средства 2026 – 2028 (РСД)
МЕРА 3.3: Унапредити информисаност припадника ромске популације о остваривању права и услуга из области социјалне заштите		
3.3.3	Теренске посете мобилног тима ромским насељима	34.000,00

Ознака активности	Активност	Укупна средства 2026 – 2028 (РСД)
МЕРА 3.4: Континуитет у пружању услуга социјалне заштите		
3.4.1	Једнократна новчана помоћ	16.200.000,00
3.4.7	Бесплатни оброци у народној кухињи за најугроженија лица	24.000.000,00

Посебан циљ 4: *Побољшање превентивне здравствене заштите и здравственог стања ромског становништва*

Један део активности у оквиру **Посебног циља 4** ће се спровести у оквиру редовног рада Дома здравља где спадају: укључивање Рома и Ромкиња у националне скрининг програме, организовање превентивних прегледа у ромским насељима, спровођење редовних гинеколошких прегледа. Са друге стране, за едукације о здравим стилевима живота, репродуктивном здрављу, личној и хигијени насеља, спречавању малолетничких бракова и трудноћа потребно је ангажовати додатна средства из буџета у оквиру **Програма 15 – Опште услуге локалне самоуправе**, ПА 0602-0007 - Функционисање националних савета националних мањина, односно апропријације за реализацију Локалног акционог плана за Роме, као и средства ван извора 01 – приходи из буџета изразом предлога пројеката и конкурисањем код других извора.

Ознака активности	Активност	Укупна средства 2026 – 2028 (РСД)
МЕРА 4.1: Спровођење превентивних здравствених прегледа		
4.1.3	Куповина хигијенских пакета за кориснице активности 4.1.1 и 4.1.2	180.000,00

Ознака активности	Активност	Укупна средства 2026 – 2028 (РСД)
МЕРА 4.2: Развијање и спровођење информативно-едукативних програма намењених Ромима и Ромкињама (посебно са младима и женама, али и осталима)		
4.2.1	Радионице о очувању здравља и здравим стилевима живота	75.000,00
4.2.2	Радионице о репродуктивном здрављу	75.000,00
4.2.4	Радионице о личној хигијени и хигијени насеља	30.000,00

Посебан циљ 5: *Подизање нивоа запошљивости и економско оснаживање Рома и Ромкиња на територији града Врања*

Активности у оквиру **Посебног циља 5** су усмерене на интензивније укључивање ромске популације на тржиште рада путем саветодавних активности, ширења информација о могућностима запошљавања, програмима НСЗ и укључивања Рома и Ромкиња у активне мере политике запошљавања. Овај циљ укључује и активности које се односе на стручно оспособљавање ромске популације путем обука ради лакшег налажења посла, ширење информација о програмима функционалног образовања одраслих, организације обука из области предузетништва и обезбеђивање субвенција града Врања за развој предузетништва и samozapošljavanje Рома и Ромкиња. Ради циљаног спровођења програма стручног оспособљавања потребно је спровести и анализу потреба за дефицитарним занимањима. Средства из извора 01 – приходи из буџета је потребно обезбедити за субвенције за развој предузетништва и samozapošljavanje у оквиру **Програма 15 – Опште услуге локалне самоуправе**, ПА 0602-0007 - Функционисање националних савета националних мањина, односно апропријације за реализацију Локалног акционог плана за Роме, док ће се остале активности финансирати кроз редовне активности Националне службе за запошљавање и из осталих извора.

Ознака активности	Активност	Укупна средства 2026 – 2028 (РСД)
МЕРА 5.2: Подстицање развоја ромског предузетништва и реализација посебних јавних позива за доделу средстава за самозапошљавање Рома и Ромкиња		
5.2.2	Субвенције Града Враћа за развој предузетништва и самозапошљавање	1.500.000,00

Посебан циљ 6: *Повећање учешћа припадника ромске националне мањине у јавном животу и процесима доношења одлука*

У оквиру **Посебног циља 6** се налазе активности које су усмерене на укључивање представника Рома и Ромкиња у радна тела и савете на локалном нивоу што доприноси бољем учешћу ромске популације у процес доношења одлука. Такође, у оквиру овог циља ће се радити на развоју вештина Рома и Ромкиња и организација цивилног друштва за активно учешће у друштву, лидерство, управљање пројектима и сл. Врло је важно и организовање волонтерских група младих Рома и Ромкиња у ромским насељима и унапређење њихове сарадње са Канцеларијом за младе, као и умрежавање локалних ромских лидера са регионалним и националним организацијама и платформама. За реализацију активности 6.1.1 потребно је обезбедити средства у оквиру **Програма 15 – Опште услуге локалне самоуправе**, ПА 0602-0007 - Функционисање националних савета националних мањина, односно апропријације за реализацију Локалног акционог плана за Роме.

Ознака активности	Активност	Укупна средства 2026 – 2028 (РСД)
МЕРА 6.1: Институционално укључивање представника ромске заједнице		
6.1.1	Кампања укључивања представника ромске популације у радна тела на локалном нивоу	15.000,00

Посебан циљ 7: *Смањен ниво дискриминације и циганизма као облика расизма према ромској националној мањини*

У оквиру **Посебног циља 7** се налазе активности које су усмерене на ширење свести о дискриминацији и антидискриминаторним механизмима у јавним институцијама и међу ромском популацијом, пружање правне помоћи у случају дискриминације и реализацији радионица и осталих информативних активности у ромским насељима о правима из области дискриминације. Ту су и активности које промовишу ромску традицију и културу организацијом догађаја и обележавањем значајних датума за Роме, као и промовисање позитивних примере успешних Рома из заједнице. Део активности и оквиру **Посебног циља 7** ће бити финансиране пројектно, из других извора финансирања, ван извора 01 – Приходи из буџета, док је активности 7.2.1 и 7.3.2 потребно финансирати у оквиру **Програма 15 – Опште услуге локалне самоуправе**, ПА 0602-0007 - Функционисање националних савета националних мањина, односно апропријације за реализацију Локалног акционог плана за Роме.

Ознака активности	Активност	Укупна средства 2026 – 2028 (РСД)
МЕРА 7.2: Промоција интеркултуралности и толеранције у локалној заједници		
7.2.1	Организација културних догађаја посвећених Ромима, ради разбијања стереотипа	3.000.000,00

Ознака активности	Активност	Укупна средства 2026 – 2028 (РСД)
МЕРА 7.3: Информисање и едукација Рома о правима из области дискриминације		
7.3.2	Информативна кампања / директна комуникација / укључивање медија	40.000,00

7.1. Пројекти за које се обезбеђују средства из других извора (донатори и остали)

За одређене мере и активности ЛАП-а руководило се могућностима аплицирања за донаторска средства. У складу са овим, свуда где су препознате потребе за донаторским средствима назначено је (су)финансирање из донаторских средстава (као могућност аплицирања по објављеним конкурсима). Такође, ЛАП предвиђа и финансирање појединих активности из средстава виших нивоа власти, стога су и они приказани у табели која следи. У предстојећем периоду потребно је за финансирање ЛАП-а предвидети износе средстава из других извора и то (у складу са табелом испод):

- Донације од међународних организација - извор 06,
- Трансфере од других нивоа власти - извор 07,
- Добровољне трансфере од физичких и правних лица - извор 08.

Ознака активности	Активност	Укупна средства 2026 – 2028 (РСД)
МЕРА 1.2: Стручна подршка родитељима, деци и ученицима ромске националности у сврху редовног похађања образовних институција		
1.2.3	Менторски рад са ученицима ОШ и СШ - туторинг и помоћ у учењу	4.000.000,00
МЕРА 1.4: Унапредити информисаност родитеља деце и ученика ромске националности о значају образовања и њиховим правима		
1.4.1	Радионице и едукације за родитеље ученика, са актуелним темама у фокусу	840.000,00
1.4.3	Мотивационе радионице, са родитељима и ученицима, о ромској култури и језику са циљем увођења наставе ромског језика са елементима националне културе	600.000,00

Ознака активности	Активност	Укупна средства 2026 – 2028 (РСД)
МЕРА 2.2: Инфраструктурно опремање и унапређење хигијене ромских насеља		
2.2.4	Уређење јавних површина у ромским насељима	8.800.000,00
МЕРА 4.3: Спречавање малолетничких бракова и трудноћа		
4.3.1	Програм о превенцији раних, дечијих и уговорених бракова (сет радионица са младима)	900.000,00
4.3.2	Програм о превенцији раних, дечијих и уговорених бракова (сет радионица за родитеље)	900.000,00
МЕРА 5.3: Организација обука за преквалификацију и доквалификацију кроз сарадњу НСЗ, ЈЛС, НВО, Народног Универзитета		
5.3.1	Анализа потреба за дефицитарним занимањима	150.000,00
5.3.2	Организација обука стручног оспособљавања	600.000,00
МЕРА 6.2: Јачање ромског цивилног сектора и омладинског активизма		
6.2.3	Обуке за ОЦД из области партиципације и активизма	250.000,00
6.2.4	Обуке за младе из области партиципације и активизма	250.000,00
МЕРА 6.3: Изградња капацитета за партиципацију		
6.3.1	Менторски програми за младе Роме и Ромкиње	300.000,00
МЕРА 7.1: Изградња капацитета институција за препознавање и поступање у случајевима дискриминације.		
7.1.1	Обуке јавних службеника запослених у Градској управи о дискриминацији	150.000,00
7.1.2	Обуке запослених у јавним институцијама о дискриминацији	150.000,00
МЕРА 7.2: Промоција интеркултуралности и толеранције у локалној заједници		
7.2.2	ТВ емисије на локаним медијима које афирмишу позитивне примере успешних Рома из заједнице	1.000.000,00
МЕРА 7.3: Информисање и едукација Рома о правима из области дискриминације		
7.3.1	Радионице/инфо-сесије у ромским насељима	300.000,00

Због тога што није било могуће прецизно утврдити износе по годинама за средства која се обезбеђују из других извора, ови износи су дефинисани апроксимативно у складу са потребама локалне самоуправе да реализује одређену активност/пројекат. Ова чињеница је посебно релевантна за пројекат изградње зграде за социјално становање, чији ће износ бити познат након израде пројектно-техничке документације.

Такође, идентификацију донаторских средстава по изворима, односно намени за које донатори одобравају средства, динамику трајања сваког пројекта, као и процењене износе који би

односили на ромску популацију, није било могуће свуда прецизно проценити услед непознавања услова конкурса (имајући у виду да су пројекти углавном у оквиру много већих целина или намена које се односе не само на националне мањине, него рецимо на породицу или омладину или незапослене, односно одређене социјалне групе, без прављења разлике према националној припадности).

8. ОКВИР ЗА ПРАЋЕЊЕ, ВРЕДНОВАЊЕ УЧИНКА И ИЗВЕШТАВАЊЕ О СПРОВОЂЕЊУ ЛАП-а

У овом поглављу постављен је основ за праћење спровођења ЛАП-а, као и вредновање учинка који ће бити постигнут његовом имплементацијом, у смислу утврђивања одговорности како за реализацију конкретних мера и активности, тако и за оствареност дефинисаних циљева ЛАП-а, затим за дефинисање рокова за извештавање, модела извештаја и одговорности за њихово састављање, а такође, и начина праћења спровођења ЛАП-а и интерне комуникације међу актерима укљученим у овај процес. Сврха овог поглавља јесте да се јасном поделом улога и одговорности, као и прецизирањем поступка спровођења, мониторинга и евалуације ЛАП-а омогући, у задатим околностима, постизање оптималних резултата за ромску заједницу у односу на планиране циљеве, мере и активности.

8.1. Поступак спровођења и одговорност актера

Локални акциони план за социјално укључивање Рома и Ромкиња града Враћа спроводи се реализацијом мера, односно пројеката и активности, утврђених у поглављу 5 - Акциони план (у даљем тексту: АП), а одговорност за спровођење имају субјекти који су у Акционом плану наведени као "носиоци", а то су сви релевантни актери у конкретној области – представници институција и организација цивилног друштва, при чему ће целокупан процес координирати Одељење за друштвене делатности.

Спровођење мера, активности и пројеката у оквиру посебних циљева ће пратити Савет за међунационалне односе. Стручне и административне послове за потребе Савета за међунационалне односе ће обављати Одељење за друштвене делатности.

У непосредној реализацији мера, активности и пројеката обухваћених АП-ом активно учествују актери који су у оквиру АП наведени као "партнери", међу којима се, између осталог, налазе предшколске установе, основне и средње школе, организације цивилног друштва, Центар за социјални рад, Дом здравља, Национална служба за запошљавање, Здравствени центар, Мобилни тим, јавна комунална предузећа, и други.

Праћење спровођења појединачних активности и пројеката врши се преко показатеља за мерење учинака (индикатора) који су дефинисани за свих седам посебних циљева. Поступак праћења обухвата низ задатака међу којима се, између осталог, налазе:

- редовна комуникација и размена информација између свих актера укључених у реализацију ЛАП-а електронским путем, одржавањем периодичних састанака и подношењем извештаја,
- прикупљање свих података и информација о томе како тече реализација конкретних мера и активности, укључујући и формирање евиденција које до сада нису вођене, а

битне су за вредновање учинка - обезбеђеност и утрошак буџетских средстава за реализацију ЛАП-а, поштовање временског оквира спровођења активности, ниво укључености партнера и квалитет сарадње између партнера, број крајњих корисника, оствареност планираних индикатора и слично,

- дефинисање превентивних мера у случају појаве ризика који могу угрожити спровођење ЛАП-а, односно, предлагање конкретних акција за решавање проблема када се они појаве и када угрозе спровођење конкретних активности и пројеката,
- информисање јавности и свих заинтересованих страна о томе како тече спровођење ЛАП-а,
- припрему и подношење годишњих и трогодишњег извештаја о реализацији ЛАП-а.

У поступку праћења спровођења ЛАП-а најмање два пута годишње ће се организовати координациони састанци свих актера непосредно укључених у спровођење ЛАП-а, а састанке сазива и организује Одељење за друштвене делатности Градске управе града Врања у сарадњи са Саветом за међунационалне односе.

8.2. Вредновање учинка и извештавање

За разлику од мониторинга спровођења ЛАП-а који представља континуиран процес током целокупног периода на који се ЛАП усваја, евалуација односно вредновање учинка оствареног применом ЛАП-а биће периодично рађена. Вредновање учинка подразумева оцену релевантности, ефикасности, ефективности и одрживости ЛАП-а за социјално укључивање Рома и Ромкиња у циљу његовог преиспитивања и унапређења, било у процесу његове ревизије или током новог процеса стратешког планирања. Радна група за израду ЛАП-а је препоручила, а Савет за међунационалне односе града Врања ће о томе донети коначну одлуку, да евалуација обухвата *Ex-post* анализу ЛАП-а за социјално укључивање Рома и Ромкиња у граду Врању за период 2026 – 2028. године, коју ће спровести екстерно ангажовани евалуатор након истека периода важења ЛАП-а.

На основу налаза добијених *ex-post* анализом, односно оценом релевантности, ефикасности, ефективности и одрживости спроведеног ЛАП-а, вршиће се даље планирање социјалног укључивања Рома и Ромкиња у граду Врању у наредном трогодишњем периоду.

Годишњи извештај о реализацији ЛАП-а за социјално укључивање Рома и Ромкиња града Врања, припрема Одељење за друштвене делатности и исти подноси Савету за међунационалне односе града Врања на усвајање. Након тога се годишњи извештај доставља Градском већу града Врања које даје сагласност на годишњи извештај најкасније до 31. марта текуће године за претходну.

Одељење друштвене делатности ће пратити имплементацију мера, активности и пројеката и координирати све активности везане за имплементацију сваког посебног циља. Одељење за друштвене делатности најкасније до 31. јануара текуће године доставља образац годишњег извештаја свим партнерима да га попуне у погледу остварених индикатора за мере, активности и пројекте у чијој реализацији су непосредно учествовали. Рок за прикупљање података за потребе годишњег извештаја не може бити дужи од месец дана. Одељење за друштвене делатности Градске управе ће, након добијања података, приступити обједињавању годишњег извештаја за свих седам области социјалног укључивања Рома. Након тога ће Савет за међунационалне односе града Врања размотрити и усвојити извештај на који сагласност даје Градско веће града Врања.

Трогодишњи извештај о реализацији ЛАП-а за социјално укључивање Рома и Ромкиња града Врања за период 2026 - 2028. године, припрема Одељење за друштвене делатности и исти подноси Савету за међунационалне односе града Врања на усвајање. Након тога се трогодишњи извештај доставља Градском већу које разматра исти и доставља га Скупштини Града најкасније у року од 120 дана по истеку треће календарске године од дана усвајања ЛАП-а. Подела одговорности и начин припреме трогодишњег извештаја су исти као и код годишњих извештаја, само се за ову прилику користи посебан образац трогодишњег извештаја.